सत्यमेव जयते

जिल्हा सामाजिक व आर्थिक समालोचन २०२४

जिल्हा मुंबई शहर

DIRECTORATE OF ECONOMICS AND STATISTICS
MAHA DES
। संख्यार्थशास्त्रौ: नियोजनंचनिर्णयार्थम्।

जिल्हा सांख्यिकी कार्यालय, मुंबई शहर
अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय,
नियोजन विभाग, महाराष्ट्र शासन

सत्यमेव जयते

जिल्हा सामाजिक व आर्थिक समालोचन २०२४

जिल्हा - मुंबई शहर

जिल्हा सांख्यिकी कार्यालय, मुंबई शहर.

अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय,

नियोजन विभाग, महाराष्ट्र शासन,

नवीन प्रशासन भवन, ७ वा मजला, मादाम कामा मार्ग,

हुतात्मा राजगुरु चौक, मंत्रालयासमोर, मुंबई- ४०० ०३२

ईमेल : dsodes.mumcity@maharashtra.gov.in

दूरध्वनी क्र. ०२२ २२७९ ७०१३

प्रस्तावना

जिल्हा सामाजिक व आर्थिक समालोचन हे प्रकाशन अर्थ व सांख्यिकी संचालनालयामार्फत दरवर्षी प्रकाशित करण्यात येते. मुंबई शहर जिल्ह्यासाठी जिल्हा सामाजिक व आर्थिक समालोचन २०२४ हे प्रकाशन जिल्हा सांख्यिकी कार्यालय, मुंबई शहर कार्यालयामार्फत तयार करण्यात आले आहे.

प्रकाशनाच्या पहिल्या भागात जिल्ह्याच्या भौगोलिक माहितीसह काही ठळक बाबी तसेच मुंबई शहर जिल्हा व महाराष्ट्राची तुलनात्मक माहिती देण्यात आलेली आहे. प्रकाशनाच्या दुस-या भागात जिल्ह्यातील माहितीची सांख्यिकीय आकेडवारी तक्त्यांच्या स्वरुपात देण्यात आलेली असून तिस-या भागात जिल्ह्यातील सामाजिक व आर्थिक बाबींची सांख्यिकीय माहिती देण्यात आलेली आहे.

जिल्हा सामाजिक व आर्थिक समालोचन २०२४ या प्रकाशनातील अद्ययावत माहिती उपलब्ध करुन देण्याच्या प्रयत्नामुळे या प्रकाशनातील सामाविष्ट केलेली काही आकडेवारी ही अस्थायी स्वरुपातील आहे.

सदर प्रकाशनात सादर केलेली माहिती ही मुंबई शहर जिल्ह्यातील विविध यंत्रणांकडून उपलब्ध झाल्यामुळे सदर प्रकाशन पूर्ण होऊ शकले त्याकरिता मी जिल्हा सांख्यिकी कार्यालयातर्फे त्यांचे आभार मानते.

अर्थ व सांख्यिकी संचालनालयाचे मुख्य कार्यालय, प्रादेशिक कार्यालय, कोकण विभाग व जिल्हा नियोजन समिती, जिल्हाधिकारी कार्यालय, मुंबई शहर यांनी वेळोवेळी केलेले मार्गदर्शन तसेच या कार्यालयातील कर्मचारीवृंद यांनी विहित कालावधीत माहितीचे संकलन करण्यास मोलाचे सहकार्य केल्यामुळे सदर प्रकाशन वेळेत प्रकाशित करणे शक्य झाले त्याबद्दल जिल्हा सांख्यिकी कार्यालय त्यांचे आभारी आहे.

ठिकाण – मुंबई शहर
दिनांक – २१/१२/२०२४

(दिपाली करंबेळे)
उपसंचालक,
जिल्हा सांख्यिकी कार्यालय,
मुंबई शहर.

अनुक्रमणिका

जिल्हा सामाजिक व आर्थिक समालोचन २०२४

जिल्हा : मुंबई शहर

तक्ता क्र.	विषय	पृष्ठ क्र.
	भाग १ — समालोचन	
	१. जिल्ह्याचा समग्र आढावा	१
	२. दृष्टिक्षेपात जिल्हा	१३
	३. जिल्हा योजनेचा आढावा	२०
	४. जिल्ह्याचा नकाशा	२१
	भाग २ - सांख्यिकीय तक्ते	
१	**निवडक निर्देशक**	
१.१	जिल्ह्यातील विविध आर्थिक व सामाजिक बाबींचे निवडक निर्देशक	२४
१.२	जिल्ह्यातील महत्वाची सांख्यिकी	लागू नाही
२	**जिल्हा उत्पन्न अंदाज**	
२.१	क्षेत्रवार स्थूल जिल्हा उत्पन्न- चालू किंमतीनूसार	३०
२.२	क्षेत्रवार निव्वळ जिल्हा उत्पन्न- चालू किंमतीनूसार	३१
२.३	क्षेत्रवार स्थूल जिल्हा उत्पन्न - स्थिर (२०११-१२) किंमतीनूसार	३२
२.४	क्षेत्रवार निव्वळ जिल्हा उत्पन्न- स्थिर (२०११-१२) किंमतीनूसार	३३
३	**किंमती व सार्वजनिक वितरण व्यवस्था**	
	किंमती विषयक आकडेवारी	
३.१	जिल्ह्यातील महत्वाच्या वस्तुंच्या त्रैमासिक सरासरी किरकोळ किंमती	३५
	सार्वजनिक वितरण व्यवस्था	
३.२	रास्त भाव धान्य दुकाने आणि रेशनकार्ड धारकांची संख्या	३८
३.३	अंत्योदय अन्न योजना, दारिद्रय रेषेखालील (अंत्योदय अन्न योजना वगळून) व दारिद्रय रेषेवरील कुटुंबांसाठी अन्नधान्याचे नियतन व उचल	३९
४	**जमीन व इतर महसूल,स्थानिक स्वराज्य संस्थांचे उत्पन्न/खर्च,बँकिंग,विमा,बचत गट**	
	जमीन व इतर महसूल	
४.१ (अ)	शासकीय कर व इतर यांची वसूली/ थकबाकी जमिन महसूल (सर्वसाधारण, वाढीव, संकीर्ण), सेस (उपकर- जि.प., ग्रा. प., पं. स., इ.जी.एस.) शिक्षण कर, अकृषीक आकारणी, सिटी सर्वे (पोट हिस्सा फाळणी फी), वस्तीवाढ सनद फी, अंतर्गत लेखा परिक्षण वसूली व नझूल बाकी.	४१
४.१ (ब)	शासकीय कर व इतर यांची वसूली/ थकबाकी (खाणी, गौणखनिज रॉयल्टी, मत्स्यव्यवसाय कर, कोर्ट फी व मुद्रांक शुल्क, नोंदणीपत्र फी, बी.एडी.आर व बी.बी.आर. कायद्यानुसार मिळणा-या रकमा, महसूली प्रमाणपत्राद्वारे होणारी वसूली, करमणूक, जाहिरात कर इत्यादी)	४१
४.१ (क)	शासकीय कर व इतर यांची वसूली/ थकबाकी (सर्वसाधारण तगाई, मृद संधारण थकबाकी, वनजमीनवरील भूमीहीन शेतमजूरांना पुनर्वसनासाठी दिलेले कर्ज, अकृषीक कर्ज, आदर्श गृहनिर्माण कर्ज, इतर देशाकडून आलेल्या निर्वासितांना दिलेली कर्जे, प्रकल्पग्रस्तांना आणि कुळांना दिलेले कर्ज, नैसर्गिक आपत्ती कर्ज, जमीन सुधारणा- कब्जेहक्क किंमती इत्यादी)	४२
	स्थानिक स्वराज्य संस्थांचे उत्पन्न/खर्च	
४.२	नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांचे सन २०२३-२४ मधील उत्पन्न व खर्च	४४
४.३	ग्रामपंचायतींचे उत्पन्न व खर्च	लागू नाही
४.४	जिल्हा परिषदचे उत्पन्न व खर्च	लागू नाही
	बँक व विमा	
४.५	तालुकानिहाय बँक कार्यालये, वर्गीकृत बँकांची संख्या, ठेवी व कर्जे	४६

अनुक्रमणिका
जिल्हा सामाजिक व आर्थिक समालोचन २०२४
जिल्हा : मुंबई शहर

तक्ता क्र.	विषय	पृष्ठ क्र.
	बचत गट	
४.६	जिल्ह्यातील बचत गटांबाबतची माहिती	४८
५	**कृषी व संलग्न सेवा**	
	कृषी	
५.१	जमिनीच्या वापराविषयी माहिती	लागू नाही
५.२	निरनिराळ्या पिकांखालील क्षेत्र	लागू नाही
५.३	जिल्हयात वितरीत करण्यात आलेले बियाणे	लागू नाही
५.४	रासायनिक खतांचा वापर	लागू नाही
५.५	निरनिराळ्या पिकांची प्रति हेक्टर उत्पादकता	लागू नाही
५.६	मुख्य पिकांचे दर हेक्टरी अंदाजित उत्पादन	लागू नाही
५.७	तालुकानिहाय पर्जन्य दिवसांची संख्या व एकूण पर्जन्य	५१
	पदुम	
५.८	कृत्रिम रेतन व दुग्ध उत्पादनाची तालुकानिहाय प्रगती	५३
५.९	पशुवैद्यकिय संस्थाबाबतची माहिती	५४
५.१०	भूजल मत्स्यव्यवसायविषयक माहिती	लागू नाही
५.११	सागरी मत्स्यव्यवसायविषयक माहिती	५४
५.१२	शासकीय आणि सहकारी दुग्ध शाळांमधील दुग्ध उपउत्पादने	५५
५.१३	दुग्ध विकास सहकारी संस्थाबाबतची माहिती	५५
	जलसंपदा व लाभ क्षेत्र	
५.१४	जिल्ह्यातील सिंचनाच्या व पाणी उपसा करण्याच्या सोयी	लागू नाही
५.१५	विविध साधनांखालील ओलिताचे क्षेत्र	लागू नाही
५.१६	सिंचन विहिरीविषयक माहिती	लागू नाही
५.१७	कूपनलिका, हातपंप व विद्युत पंपांविषयी माहिती	५७
५.१८	जिल्ह्यातील पाटबंधारे विषयक सुविधा (राज्यस्तर पाटबंधारे)	लागू नाही
५.१९	जिल्ह्यातील लघुपाटबंधाऱ्यांच्या कामाविषयक माहिती	लागू नाही
५.२०	मोठे व मध्यम पाटबंधारे प्रकल्पांविषयी माहिती	लागू नाही
५.२१	जिल्ह्यातील पाणलोट क्षेत्र विकास कार्यक्रमांतर्गत मृद व जलसंधारण कामांची प्रगती	लागू नाही
५.२२	जिल्ह्यातील जलयुक्त शिवार अभियानाबाबतची माहिती	लागू नाही
	वने व पर्यावरण	
५.२३	जिल्ह्यातील एकूण वनक्षेत्र	लागू नाही
५.२४	जिल्ह्यातील वनांचे वर्गीकरण	लागू नाही
५.२५	सामाजिक वनीकरण कार्यक्रमांतर्गत वृक्षरोपणाचे लक्ष्य व साध्य	लागू नाही
५.२६	वन्यजीव व राष्ट्रीय उद्याने / अभयारण्याअंतर्गत प्रकल्पनिहाय क्षेत्र व खर्च	लागू नाही
५.२७	मुख्य व गौण वन उत्पादने व उत्पन्नाविषयी माहिती	लागू नाही
५.२८	संवर्गनिहाय कारखान्यांचा तपशील	५९
६	**उद्योग व सहकार**	
	उद्योग	
६.१	जिल्ह्यातील उद्योगांबाबतचा तपशील	६१

अनुक्रमणिका
जिल्हा सामाजिक व आर्थिक समालोचन २०२४
जिल्हा : मुंबई शहर

तक्ता क्र.	विषय	पृष्ठ क्र.
६.१ (अ)	जिल्ह्यातील तालुकानिहाय उद्योग आधार असलेले सूक्ष्म, लघु व मध्यम उपक्रमांची माहिती	६२
६.२	जिल्ह्यातील विविध यंत्रणांकडे उपलब्ध असलेल्या स्वयंरोजगाराच्या योजनांतर्गत लाभ दिलेल्या लाभधारकांची संख्या	६२
	रोजगार व स्वयंरोजगार	
६.३	कारखान्यातील कामगारांची दैनिक सरासरी संख्या	६४
६.४	कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रांबाबतची सांख्यिकी	६५
६.५	शासकीय कर्मचाऱ्यांचा सर्वंकष माहितीकोष अंर्तगत शासकीय कर्मचा-यांची संख्या	६६
६.६	निरनिराळया उद्योगांतील रोजगारांबाबतची माहिती	६७
	कामगार	
६.७	दुकाने, व्यापारी संस्था व त्यातील कामगारांबाबतची माहिती	६९
	सहकार	
६.८	प्राथमिक कृषि सहकारी संस्थांचा तपशील	लागू नाही
६.९	प्राथमिक कृषि पतपुरवठा संस्थांचा तपशील	लागू नाही
६.१०	जिल्ह्यातील साखर कारखाने विषयक माहिती	लागू नाही
६.११	विविध प्रकारच्या सहकारी संस्थाचा तपशील	७१
६.१२	सहकारी संस्थांची लेखापरीक्षण वर्गाप्रमाणे संख्या	७२
६.१३	जिल्हा कार्यक्षेत्र असलेल्या सहकारी बँकाचे कार्य	७२
६.१४	बिगर-कृषी सहकारी पतसंस्थांचे कार्य	७३
६.१५	परवानाधारक सावकारांची संख्या आणि त्यांनी दिलेली कर्जे	७३
	पणन	
६.१६	जिल्हा आणि प्राथमिक पणन संस्थांचे कार्य	७५
६.१७	नियंत्रित बाजारपेठातील कृषी मालांची वार्षिक आवक	७६
६.१८	निवडक कृषि मालाच्या त्रैमासिक सरासरी घाऊक किंमती	७७
	वस्त्रोद्योग	
६.१९	सहकारी सूत गिरण्या, हातमाग व यंत्रमाग यांचा तपशील	७९
७	**पायाभूत सुविधा**	
	उर्जा	
७.१	जिल्ह्यातील विजेचा वापर	८१
	प्रादेशिक परिवहन व महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन व दळणवळण	
७.२	मोटार वाहनांची आणि अनुज्ञाप्ती धारकांची संख्या	८३
७.२ अ	अनुज्ञाप्ती धारकांची संख्या	८४
७.३	महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळाची प्रवासी वाहतूक	८४
७.४	स्थानिक स्वराज्य संस्थांचे वाहतूक उपक्रम	८५
७.५	पोस्ट आणि दूरध्वनी सेवा यांची आकडेवारी	८५
	सार्वजनिक बांधकाम	
७.६	प्रकार व पृष्ठभाग यानुसार रस्त्यांची लांबी	८७

<u>अनुक्रमणिका</u>

जिल्हा सामाजिक व आर्थिक समालोचन २०२४

जिल्हा : मुंबई शहर

तक्ता क्र.	विषय	पृष्ठ क्र.
७.७	रोड प्लॅन २००१-२०२१ (सुधारीत आराखडा) नुसार जिल्ह्यातील रस्तेविकास कार्यक्रमाची प्रगती	८८
७.८	तालुक्यातील रस्तेविषयक आकडेवारी (आदिवासी + बिगर आदिवासी क्षेत्र)	८८
	पाणी पुरवठा व स्वच्छता	
७.९	पिण्याच्या पाण्याच्या सोयी व टंचाई संबंधी केलेल्या उपाययोजना	लागू नाही
७.१०	अनुसूचित जाती व नवबोध्द वैयक्तिक नळजोडणी	लागू नाही
७.११	ग्रामीण भागात शौचालयाची सुविधा असणाऱ्या कुटूंबांची संख्या	लागू नाही
८	**सामाजीक क्षेत्रे व सामूहिक सेवा**	
	शिक्षण	
८.१	जिल्ह्यातील प्राथमिक शाळांबाबतची माहिती	९०
८.२	जिल्ह्यातील माध्यमिक शाळांबाबतची माहिती	९१
८.३	जिल्ह्यातील उच्च माध्यमिक शाळांबाबतची माहिती	९३
८.४	शैक्षणिक संस्थांतील अनुसूचित जातीच्या विद्यार्थ्यांची संख्या	९५
८.५	शैक्षणिक संस्थांतील अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांची संख्या	९६
८.६	शैक्षणिक संस्थांतील अल्पसंख्यांक विद्यार्थ्यांची संख्या	९७
८.७	जिल्ह्यातील साक्षरतेचे प्रमाण	९८
८.८	इयत्तानिहाय विद्यार्थ्यांची संख्या	९८
८.९	प्राथमिक शाळांतील उत्तीर्ण विद्यार्थ्यांची संख्या	९९
८.१०	प्राथमिक शाळांतील विद्यार्थ्यांच्या गळतीचे प्रमाण	९९
८.११	शारीरिक शिक्षण महाविद्यालये, क्रीडांगणे, क्रीडा संस्था आणि क्रीडा शिष्यवृत्तीधारक याबाबतची माहिती	१००
८.१२	इयत्ता दहावी नंतर विविध क्षेत्रातील संस्था संख्या, उपलब्ध प्रवेश क्षमता व प्रवेश मिळालेल्या विद्यार्थ्यांची संख्या	१०१
८.१३	जिल्ह्यातील महाविद्यालयांबाबतची माहिती	१०३
८.१४	व्यावसायिक शिक्षण संस्थांबाबतची माहिती	१०४
	सार्वजनिक आरोग्य	
८.१५	सार्वजनिक व शासन सहाय्यीत वैद्यकीय सुविधांची माहिती	१०६
८.१५ अ	कोविड-१९ बाधित रुग्णांसाठी उपलब्ध उपचार सुविधा	१०६
८.१६	खाजगी वैद्यकीय सुविधांची माहिती	१०७
८.१७	जिल्हयातील आरोग्य व्यवस्थापन माहिती प्रणाली अंतर्गत जन्म व मृत्यूंची संख्या	१०७
८.१८	जिल्ह्यातील प्रसुतीपूर्व तपासणींची संख्या	१०७
८.१९	विविध कारणांनुसार मृत्यूची संख्या	१०८
८.२०	माता व बाल संगोपन कार्यक्रमांतर्गत लस टोचणी	१०९
८.२१	कुटुंब कल्याण कार्यक्रमाची प्रगती	१०९
८.२२	जिल्ह्यातील कार्यरत अंगणवाड्या, कार्यरत सेविका व अंगणवाड्या इमारतींचा तपशिल	१११
८.२३	जिल्ह्यातील कार्यरत अंगणवाड्या व त्यामधील बालके	१११
८.२४	जिल्ह्यातील कार्यरत अंगणवाड्यांमधील कुपोषीत बालकांचे श्रेणीनिहाय वर्गीकरण	११२

अनुक्रमणिका
जिल्हा सामाजिक व आर्थिक समालोचन २०२४
जिल्हा : मुंबई शहर

तक्ता क्र.	विषय	पृष्ठ क्र.
	महिला व बालविकास	
८.२५	एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना - माता व बालसंगोपन	११२
	दारिद्र्य	
८.२६	शहरी भागातील दारिद्रय रेषेखालील कुटुंबे	११४
८.२७	ग्रामीण भागातील दारिद्रय रेषेखालील कुटुंबे	लागू नाही
	गृहनिर्माण	
८.२८	सिडकोने/ म्हाडाने बांधलेल्या घरांचा तपशिल.	११६
८.२९	राजीव गांधी प्रकल्प ग्रामीण निवारा योजना	लागू नाही
८.३०	प्रधानमंत्री आवास योजना- (ग्रामीण)	लागू नाही
८.३१	घरबांधणीसाठी अर्थसहाय्य योजनेअंतर्गत ग्रामीण क्षेत्रात दिलेली घरे	लागू नाही
	सामाजिक न्याय	
८.३२	जिल्ह्यातील मागासवर्गीय वसतीगृहे, त्यांची प्रवेश क्षमता व दिलेले प्रवेश	११८
८.३३	जिल्ह्यातील नागरी अनुसूचित जाती व नव बौद्ध वस्त्या, त्यामधील लोकसंख्या व अनुसूचित जाती व नव बौद्ध वस्त्यांची सुधारणा	११९
	अल्पसंख्यांक विकास	
८.३४	अल्पसंख्यांक विकास विभागाकडून राबविण्यात येत असलेल्या विविध योजनामधील लाभार्थी संख्या	१२१
	विशेष सहाय्य	
८.३५	महसुल विभागाकडील सामाजिक सुरक्षा योजनांतर्गत केलेले अर्थसहाय्याबाबतची माहिती	१२३
८.३६	संजय गांधी निराधार अनुदान योजनेंतर्गत केलेले अर्थसहाय्याबाबतची माहिती	१२३
	मदत व पुनर्वसन	
८.३७	पुनर्वसन प्रकल्पांची सद्यस्थिती	१२५
८.३८	जिल्ह्यातील दुष्काळामुळे झालेली हानी व पुनर्वसन व्यवस्थापनांतर्गत दिलेले सहाय्य	१२५
८.३९	जिल्ह्यातील आपत्तीमुळे झालेली हानी व आपत्ती व्यवस्थापनांतर्गत दिलेले सहाय्य	१२६
९	**योजनाविषयक आकडेवारी**	
	विविध विकास योजना	
९.१	जिल्ह्यातील विविध योजनांतर्गत नियतव्यय, प्राप्त निधी व खर्चाचा आढावा	१२८
९.२	विविध विकास शीर्षाखाली झालेला योजनांतर्गत खर्च	१२९
९.३	वीस कलमी कार्यक्रमाची भौतिक प्रगती	१३३
९.४	केंद्र शासनाच्या महत्वपूर्ण योजनांची प्रगती	लागू नाही
९.५	खासदार स्थानिक क्षेत्र विकास कार्यक्रम (लोकसभा मतदार संघ/ राज्यसभा सदस्य)	१३५
९.६	आमदार स्थानिक विकास कार्यक्रम (विधानसभा मतदार संघ)	१३८
९.७	आमदार स्थानिक विकास कार्यक्रम (विधानपरिषद सदस्य)	१४०
	महाराष्ट्र ग्रामीण रोजगार हमी योजना	
९.८	महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार योजनेची जिल्ह्यातील प्रगती	लागू नाही
९.९	महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजनेंतर्गत दिलेला रोजगार	लागू नाही
९.१०	महाराष्ट्र ग्रामीण रोजगार हमी योजनेखाली घेतलेली कामे, त्यावरील रोजगार व खर्च	लागू नाही
९.११	महाराष्ट्र ग्रामीण रोजगार हमी योजनेखाली घेण्यात आलेली प्रकारानुसार कामे व त्यावरील खर्च	लागू नाही

अनुक्रमणिका
जिल्हा सामाजिक व आर्थिक समालोचन २०२४
जिल्हा : मुंबई शहर

तक्ता क्र.	विषय	पृष्ठ क्र.
१०	**संकीर्ण**	
	न्याय व प्रशासन	
१०.१	पोलिस अधिकारी/कर्मचारी यांची संख्या	१४३
१०.१ अ	अत्याचार झालेल्या महिलांबाबत नोंदविलेल्या गुन्ह्यांची संख्या	१४३
१०.१ ब	अत्याचार झालेल्या बालकांबाबत नोंदविलेल्या गुन्ह्यांची संख्या	१४३
१०.२	जिल्ह्यात कार्यरत विविध न्यायालये, त्यामधील न्यायाधीशांची संख्या व निकालात काढलेली प्रकरणे	१४४
	माहिती व जनसंपर्क	
१०.३	जिल्ह्यात प्रकाशित झालेली वर्तमानपत्रे व नियतकालिके	१४६
१०.४	चित्रपट गृहे, व्ही.डी.ओ. केंद्र आणि केबलधारक यांची आकडेवारी	१४६
	निवडणूकीबाबत	
१०.५	लोकसभा व विधानसभा निवडणूकीबाबतची आकडेवारी	१४८
	वित्त	
१०.६	जिल्ह्यात गोळा करण्यात आलेला कर महसूल	१५१
१०.७	जिल्ह्यात गोळा करण्यात आलेला कायदेनिहाय जमा महसूल (मूल्यवर्धीत कर महसूल, वस्तू व सेवा कर)	१५२
१०.८	कोषागारात सादर झालेल्या देयकांचे तपशिल	१५३
	पर्यटन	
१०.९	जिल्हयातील पर्यटन स्थळाच्या विकासाबाबत सद्यस्थिती	१५५
	भाग -३ गणनाविषयक आकडेवारी	
११	**जनगणना (लोकसंख्या)**	
११.१	लोकसंख्या विषयक निवडक आकडेवारी	१५८
११.२	जिल्ह्यातील मागासवर्गीयांची लोकसंख्या	१५८
११.३	लोकसंख्या आणि वृद्धिदर	१५९
११.४	शहरांची वर्गवारी आणि त्यांची लोकसंख्या	१६०
११.५	मुख्य व सीमांतीक काम करणाऱ्यांचे उद्योग गटनिहाय वर्गीकरण	१६०
११.६	धर्म व वयोगटानुसार लोकसंख्या	१६१
	कृषी गणना	
११.७	वहिती धारणेचा प्रकार आणि क्षेत्रफळ गटानुसार वर्गीकरण	लागू नाही
	पशुगणना	
११.८ (अ)	जिल्ह्यातील पशुधन (विदेशी व संकरित गाई व बैल)	१६३
११.८ (ब)	जिल्ह्यातील पशुधन(देशी व संकरित गाई व बैल)	१६४
११.८ (क)	जिल्ह्यातील पशुधन(म्हशी व रेडे)	१६५
११.८ (ड)	जिल्ह्यातील एकूण पशुधन व कुकुट्ट पक्षी	१६५
	आर्थिक गणना	
११.९	कृषी व बिगर-कृषी उद्योग	१६७
११.१०	ढोबळ कार्यस्थितीनुसार आस्थापनांची व नियमित काम करणा-या कामगारांची संख्या	१६८
१२	**जिल्ह्यातील महत्वपूर्ण घडामोडी**	१६९

भाग — १

समालोचन

मुंबई शहर जिल्हयाचा समग्र आढावा

प्रास्ताविक

मुंबई जिल्हा हा महाराष्ट्रातील सर्वात प्रगत जिल्हा आहे. राज्यात आकारमानाने किंवा क्षेत्रफळाच्या दृष्टीने सर्वात लहान असलेला जिल्हा म्हणून मुंबई शहराची ओळख आहे. मुंबई जिल्हा हा मुंबई शहर जिल्हा व मुंबई उपनगर जिल्हा अशा दोन जिल्ह्यात दि. १ ऑक्टोबर, १९९० रोजी विभागला गेला असून मुंबई शहर जिल्ह्याची हद्द कुलाब्यापासून ते शीव/ माहिम पर्यंत आहे. मुंबई शहर व मुंबई उपनगर जिल्हा हे दोन्ही जिल्हे बृहन्मुंबई महानगरपालिकेच्या हद्दीत आहेत.

भौगोलिक वैशिष्ट्ये

मुंबई जिल्ह्याला "आयलंड सिटी" म्हणतात. भौगोलिकदृष्टया मुंबई ही पश्चिम किनारपट्टीत (कोकण विभाग) उल्हास नदीच्या मुखांवर असलेल्या साल्सेट बेटांवर (साष्टी) वसली आहे. मुंबईचा मोठा भाग हा समुद्रसपाटीच्या पातळीत आहे. जमिनीची उंची सरासरी १० ते १५ मी. आहे. मुंबईतील सर्वांत उंच भूभाग हा ४५० मी. (१,४५० फूट) आहे.

संपूर्ण मुंबईला पाणीपुरवठा करणारे सात तलाव/धरणे आहेत – भातसा, तानसा, तुळशी, विहार, लोवर वैतरणा, अप्पर वैतरणा व पवई.

नद्या

मुंबई उपनगर जिल्ह्यातील विहार व पवई तलाव येथून सुरू होणारी मिठी नदी ही बोरीवली नॅशनल पार्क येथून वाहत मुंबई शहर जिल्ह्याची हदद असलेल्या माहिमच्या खाडीस मिळते.

समुद्र किनारा

महाराष्ट्र राज्याला लाभलेल्या सुमारे ७२० कि. मी. लांबीच्या समुद्र किनाऱ्यालगत कोंकण पट्टीत मुंबई शहर, मुंबई उपनगर, ठाणे, पालघर, रायगड, रत्नागिरी व सिंधूदुर्ग अशा सात जिल्ह्यांचा समावेश आहे. या पैकी मुंबई शहर जिल्ह्याला ८० कि.मी. समुद्र किनारा लाभला आहे. मुंबईतील सागरी बंदरांचा कारभार मुंबई पोर्ट ट्रस्ट व जवाहरलाल नेहरू पोर्ट ट्रस्ट (नवी मुंबई) या संस्था पाहतात. मुंबई बंदर हे जगातील सर्वोत्कृष्ट नैसर्गिक बंदरांपैकी एक आहे. न्हावा शेवा बंदर म्हणजेच जवाहरलाल नेहरू बंदर (सुरुवात : २६ मे, १९८९) भारतातील सर्वांत व्यस्त बंदर असून देशातील ५५% ते ६०% मालवाहतूक येथून होते. भारतीय नौदलाच्या पश्चिम विभागाचे मुख्यालय मुंबई येथे आहे.

क्षेत्रफळ आणि प्रशासन

मुंबई शहर जिल्हा उत्तर अक्षांश १८°- ९६’ ते पूर्व रेखांश ७२°-८२' या दरम्यान आहे. १५७ चौ.कि.मी क्षेत्रफळ असलेला राज्यात आकारमानाने किंवा क्षेत्रफळाच्या दृष्टीने सर्वात लहान जिल्हा म्हणून मुंबई शहराची ओळख आहे.

I) महानगर प्रशासन

मुंबई शहर जिल्हा संपूर्ण नागरी क्षेत्र असून बृहन्मुंबई महानगरपालिकेच्या अखत्यारित येतो. महानगरपालिकेचे कार्यक्षेत्र नागरी प्रशासन व पायाभूत सेवा-सुविधा पुरवणे हे असते. महानगरपालिकेचे प्रशासकीय प्रमुख म्हणून भारतीय प्रशासकीय सेवेतील वरिष्ठ दर्जाचे अधिकारी यांची महानगरपालिका आयुक्त म्हणून नियुक्ती करण्यात येते. प्रशासकीय सोईकरिता बृहन्मुंबई शहराचे २४ प्रभाग निर्माण करण्यात आलेले आहेत. प्रत्येक प्रभागावर मुख्य सहायक आयुक्त असतात.

II) जिल्हा प्रशासन

जिल्हाधिकारी हे मुंबई शहर जिल्ह्याचे प्रमुख आहेत.

पर्जन्यमान

मुंबई शहर हे विषुववृत्तीय प्रदेशात (Tropical zone) आणि अरबी समुद्राजवळ असल्यामुळे इथे दोन प्रमुख प्रकारचे ऋतू अनुभवास येतात १) आर्द्र व २) शुष्क. आर्द्र हवामानाच्या काळात (मार्च ते ऑक्टोबर) तापमान व सापेक्ष आर्द्रता अधिक असते. तापमान ३०° से. (८६° फॅ.) पर्यंत जाते. मॉन्सूनचा पाऊस मुंबईला जून ते सप्टेंबर पर्यंत पडतो. सन २०२३-२४ या वर्षात सरासरी वार्षिक पर्जन्यमान २४२६ मि.मी. पडला आहे. विक्रमी वार्षिक पर्जन्यमान १९५४ साली ३,४५२ मि.मी. इतके झाले होते, तर एका दिवसात सर्वांत जास्त पाऊस २६ जुलै, २००५ रोजी ४४ मि.मी. (३७.१६ इंच) इतका पडला होता.

हवामान

जिल्ह्यात नोव्हेंबर ते फेब्रुवारीपर्यंत असलेल्या शुष्क ऋतूत मध्यम सापेक्ष आर्द्रता व मध्यम तापमान असते. उत्तरेकडून वाहणारे थंड वारे या बदलाकरता कारणीभूत असतात. वार्षिक तापमान कमाल ३८° से. ते किमान ११° से. या दरम्यान असते. विक्रमी वार्षिक तापमान कमाल ४३° से. व किमान ७.४° से असे नोंदवले गेले आहे.

लोकसंख्या

सन २०११ च्या जनगणनेनुसार जिल्ह्यातील लोकसंख्येची घनता दर चौ.कि.मी. ला १९,६५२ आहे. २०११ च्या जनगणनेनुसार जिल्ह्याची एकूण लोकसंख्या ३०,८५,४११ इतकी आहे. या लोकसंख्येपैकी ५४.६० टक्के पुरुष तर ४५.४० टक्के स्त्रिया आहेत. २००१ ते २०११ या दहा वर्षात जिल्ह्याच्या लोकसंख्येत ७.५७ टक्क्यांनी घट झाली आहे.

सन २०११ च्या जनगणनेनुसार जिल्ह्यातील लोकसंख्येपैकी ८९.२१ टक्के म्हणजेच २५,०९,०२२ लोक साक्षर आहेत.

१.१ जिल्ह्याची वर्षनिहाय लोकसंख्या (जनगणनेनुसार)

लोकसंख्या लाखात

वर्ष	१९६१	१९७१	१९८१	१९९१	२००१	२०११
लोकसंख्या	२७.७२	३०.७०	३२.८५	३१.७४	३३.३८	३०.८५

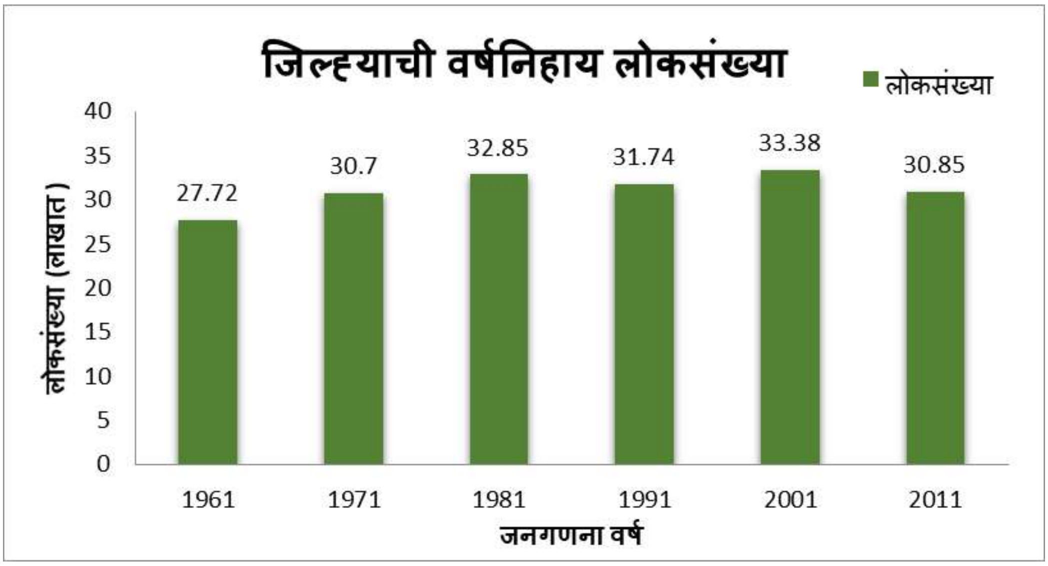

१.२ जिल्ह्याची वर्षनिहाय स्त्री-पुरुष लोकसंख्या (जनगणनेनुसार)

लोकसंख्या लाखात

वर्ष	१९६१	१९७१	१९८१	१९९१	२००१	२०११
पुरुष	१७.०५	१८.३९	१९.००	१७.७३	१८.७८	१६.८५
स्त्रिया	१०.६७	१२.३२	१३.८५	१४.०२	१४.६०	१४.०१

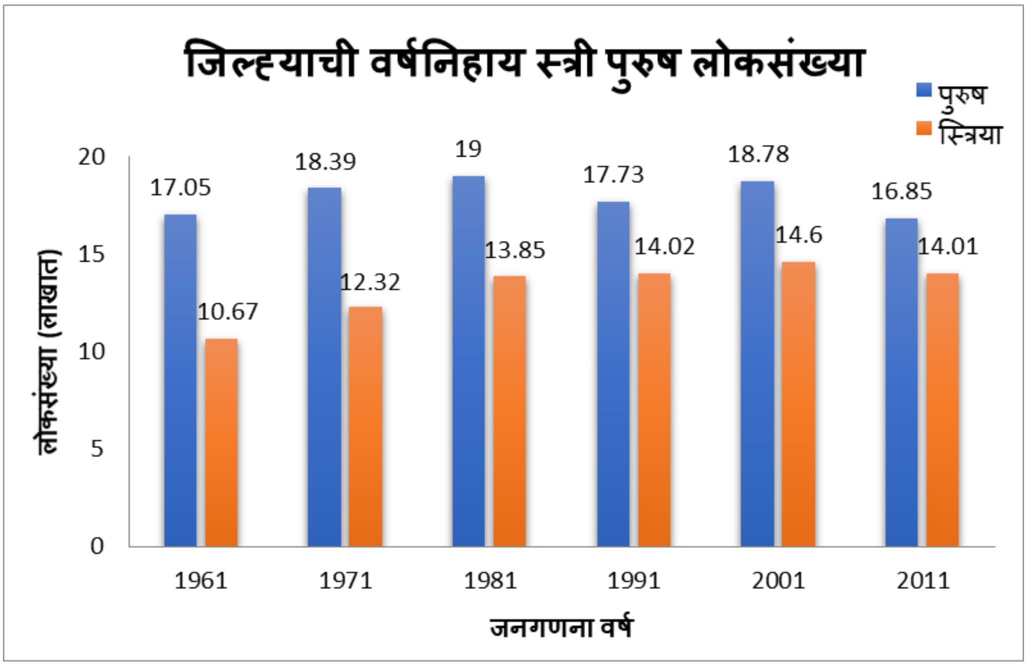

१.३ जिल्ह्याचे स्त्री-पुरुष साक्षरता प्रमाण (जनगणनेनुसार)

वर्ष	२००१	२०११
पुरुष	९०.२० %	९१.४८ %
स्त्रिया	८१.४० %	८६.४५ %

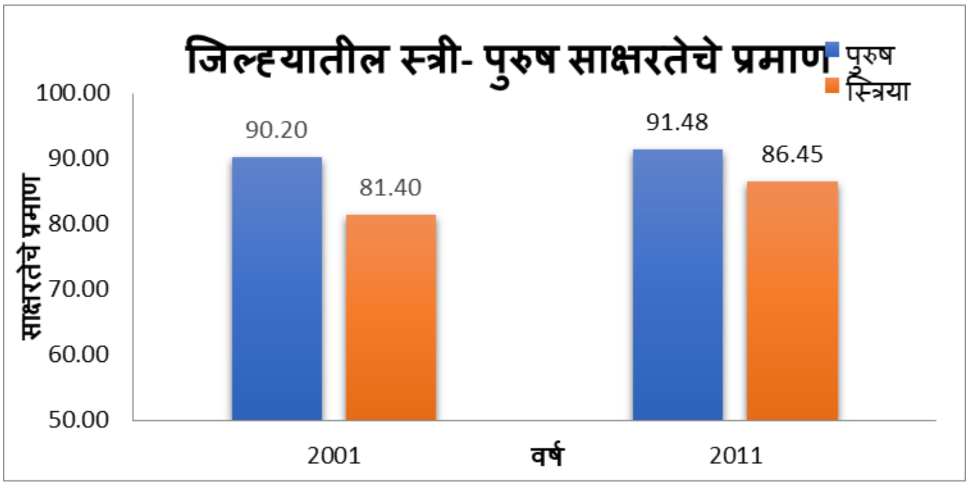

<u>जिल्हा उत्पन्न अंदाज</u>

जिल्हयाचे नियोजनाकरिता जिल्हा उत्पन्नाची अत्यंत आवश्यकता असल्याने जिल्हा सामाजिक व आर्थिक समालोचन या वार्षिक प्रकाशनात मुंबई शहर व मुंबई उपनगर एकत्रित जिल्हा उत्पन्न अंदाज सन २०११-१२ ते २०२२-२३ पर्यंत प्रकाशित करण्यात येत आहे. सर्व साधारणपणे अर्थव्यवस्थेच्या १९ क्षेत्राचे चालू व स्थिर किंमतीनुसार जिल्हा उत्पन्न तयार करण्यात आले आहेत. त्या करिता आवश्यक ती माहिती जिल्हा व राज्य पातळीवरुन संकलीत करण्यात आली असून अर्थ व्यवस्थेतील ज्या क्षेत्रातील माहिती राज्य पातळीवर स्वतंत्रपणे उपलब्ध होऊ शकत नाही, अशा प्रकारची माहिती राज्य पातळीवर एकत्रितपणे उपलब्ध करुन घेण्यात आली आणि संबंधित जिल्हयाचा वाटा अंदाजित करण्यात आलेला आहे. जिल्हा उत्पन्न अंदाज तयार करतांना आर्थिक उत्पादन क्षेत्रात १) प्राथमिक २) दुय्यम व ३) तृतीय क्षेत्र यानुसार तीन क्षेत्रात विभाजन करुन त्यानुसार उत्पन्न विचारात घेण्यात आले.

चालू किंमतीनुसार सन २०२२-२३ चे स्थुल जिल्हा उत्पन्न ₹ ७,१६,६६५ कोटी आहे. त्याचप्रमाणे निव्वळ जिल्हा उत्पन्न ₹ ६,१६,३१३ कोटी आहे. चालू किंमतीनुसार दरडोई स्थूल जिल्हा उत्पन्न ₹ ४,७९,८८७ कोटी आहे व दरडोई निव्वळ जिल्हा उत्पन्न ₹ ४,१२,६९० कोटी आहे. सन २०२२-२३ मध्ये चालू किंमतीनुसार स्थूल जिल्हा उत्पन्नाची स्थूल राज्य उत्पन्नाशी टक्केवारी १९.६६ इतकी आहे तर निव्वळ जिल्हा उत्पन्नाची निव्वळ राज्य उत्पन्नाशी टक्केवारी १९.३८ इतकी आहे.

स्थिर किंमतीनुसार सन २०२२-२३ चे स्थुल जिल्हा उत्पन्न ₹ ४,४३,६४६ कोटी आहे. त्याचप्रमाणे निव्वळ जिल्हा उत्पन्न ₹ ३,७७,९९५ कोटी आहे. स्थिर किंमतीनुसार दरडोई स्थूल जिल्हा उत्पन्न ₹ २,९७,०७० कोटी आहे व दरडोई निव्वळ जिल्हा उत्पन्न ₹ २,५३,११० कोटी आहे.

१.४ वर्षनिहाय जिल्हा उत्पन्न (चालू किंमतीनुसार)

₹ कोटीत

आर्थिक वर्ष	२०१८-१९	२०१९-२०	२०२०-२१	२०२१-२२	२०२२-२३
स्थूल जिल्हा उत्पन्न	५,०३,५८२	५,२१,५६९	५,०३,८३१	६,०७,७८०	७,१६,६६५
निव्वळ जिल्हा उत्पन्न	४,३८,५०३	४,५१,८४८	४,२९,०३५	५,२२,०६९	६,१६,३१३

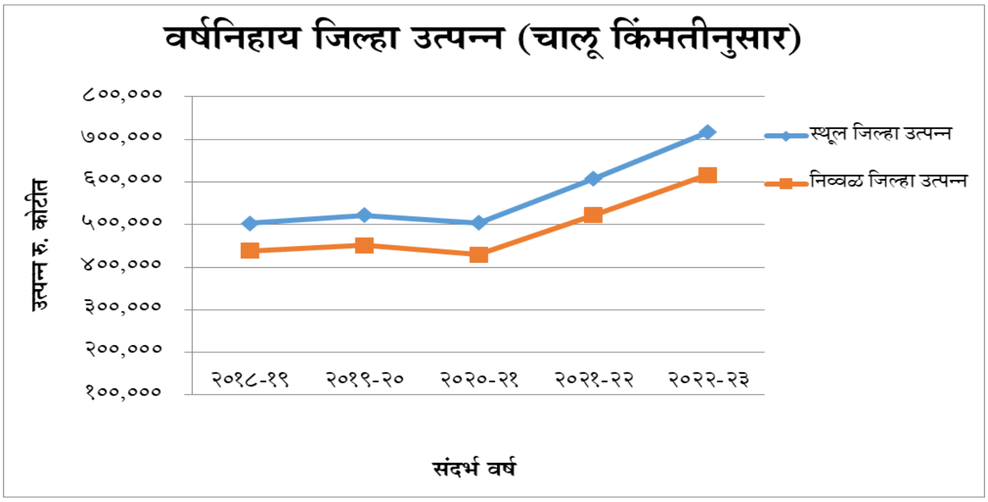

मुंबई शहर व मुंबई उपनगर एकत्रित आकडेवारी

१.५ वर्षनिहाय जिल्हा उत्पन्न (स्थिर किंमतीनुसार)

₹ कोटीत

आर्थिक वर्ष	२०१८-१९	२०१९-२०	२०२०-२१	२०२१-२२	२०२२-२३
स्थूल जिल्हा उत्पन्न	३,९१,७२०	४,०८,४७१	३,६०,२२०	४,०१,७९६	४,४३,६४६
निव्वळ जिल्हा उत्पन्न	३,३९,१४४	३,५२,९३७	३,०१,७९४	३,३९,६१२	३,७७,९९५

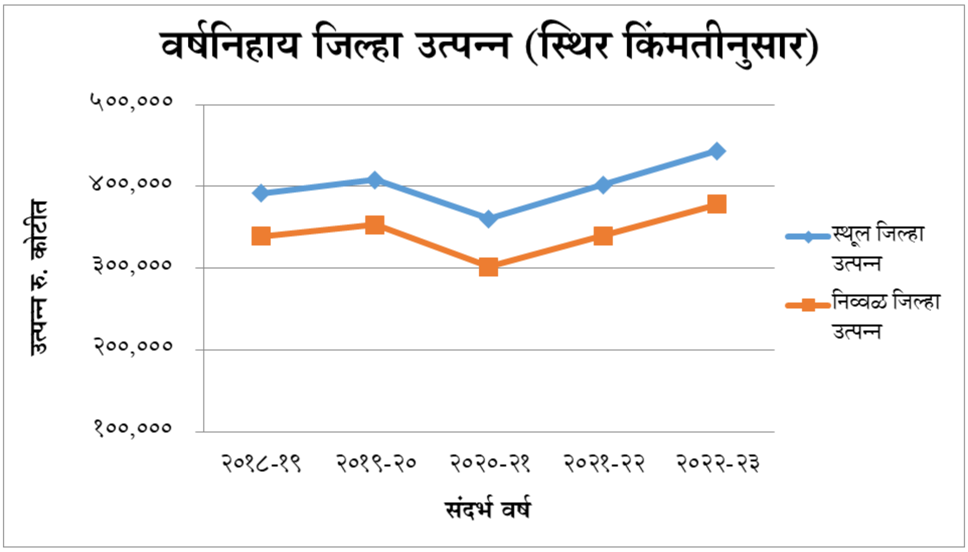

मुंबई शहर व मुंबई उपनगर एकत्रित आकडेवारी

किंमती व सार्वजनिक वितरण व्यवस्था

मुंबई जिल्हयात सन २०२३-२४ मध्ये चालू असलेल्या रास्तभाव धान्य दुकानांची संख्या २,६२५ आहे. फेब्रुवारी २०१४ पासून दारिद्रय रेषेखालील लाभधारकांना राष्ट्रीय अन्नसुरक्षा योजनेअंतर्गत लाभ देण्यात येत आहे. अंत्योदय अन्न योजनेतून सन २०२३-२४ मध्ये तांदुळ व गहू यांचे नियतन अनुक्रमे ३८१६ (मे.टन) व २७६८ (मे.टन) आणि उचल अनुक्रमे ३८१६ (मे.टन) व २७६८ (मे.टन) झालेली आहे.

जमीन व इतर महसूल, स्थानिक स्वराज्य संस्थांचे उत्पन्न/ खर्च, बँकींग, विमा, बचत गट

I) जमीन व इतर महसूल

सन २०२३-२४ या वर्षात जिल्हयातून एकूण ₹ २६,०४,७६९ हजार जमीन महसूल वसूल करण्यात आला.

II) स्थानिक स्वराज्य संस्थांचे उत्पन्न व खर्च

सन २०२३-२४ मधील बृहन्मुंबई महानगरपालिकेचे उत्पन्न ₹ ३५,६८,३५८.०५ लाख तर खर्च ₹ ४६,००,७७०.४८ लाख इतका होता.

III) बँक व विमा

जिल्ह्यात माहे मार्च २०२४ अखेर ४३ वर्गीकृत बँकांची ९७४ शाखा कार्यालये कार्यरत होती. माहे मार्च २०२४ अखेर वर्गीकृत बँकांच्या ठेवींची रक्कम ₹ १५,४९,६६,३०० लाख इतकी होती.

IV) बचत गट

सन २०२३-२४ अखेर जिल्हयात एकूण ४०४ बचतगट स्थापन झाले आहेत.

कृषी व संलग्न सेवा

I) कृषी

जिल्हयातील बहुतांशी लोक स्वत:चा व्यवसाय किंवा नोकरी करत असल्याने तसेच शेतीसाठी योग्य अशी जमीन उपलब्ध नसल्याकारणाने कृषी या क्षेत्रातील उत्पन्न नगण्य स्वरूपाचे आहे.

II) पदुम

समुद्रात पकडलेले मासे उतरवून घेण्यासाठी जिल्हयात ६ केंद्रे विकसित करण्यात आली आहेत. सन २०२३-२४ या वर्षात सागरी मत्स्य उत्पादन १,३८,०३४ मे. टन झाले आहे.

III) जलसंपदा व लाभ क्षेत्र

शेतीसाठी योग्य जमीन उपलब्ध नसल्याने सिंचन प्रकल्प, सिंचन विहीरी, पाटबंधारे इ. सोई जिल्हयात उपलब्ध नाहीत.

उद्योग व सहकार

I) उद्योग

जिल्हा उद्योग केंद्र, स्थानिक महामंडळे व जिल्हयात कार्यरत असलेली विविध महामंडळे यांनी स्वयंरोजगाराच्या योजनेअंतर्गत लाभ दिलेल्या लाभधारकांची संख्या १६४ आहे.

संदर्भ वर्ष २०२३-२४ मध्ये जिल्ह्यातील एकूण १,२८१ नोंदणीकृत कारखान्यांपैकी १४७ कारखाने बंद असून १,१३४ चालू कारखान्यांमध्ये ८८,९९८ कामगार आहेत. प्रपत्र पाठविणाऱ्या ३४४ चालू कारखान्यांमध्ये ५५,०२३ कामगारांपैकी ४,१७७ स्त्रिया आहेत.

II) रोजगार व स्वयंरोजगार

जिल्ह्यातील रोजगार मार्गदर्शन केंद्रानुसार माहे मार्च, २०२४ अखेर १,४९,७१५ उमेदवार पटावर होते. संदर्भ वर्षात ३७७ अनुसूचित जाती/ अनुसूचित जमातीच्या प्रवर्गातील उमेदवारांना तर इतर ३०,९९३ उमेदवारांना अशा एकूण ३१,३७० उमेदवारांना नोकरी मिळालेली आहे. जिल्ह्यामध्ये शासकीय कर्मचा-यांची १ जुलै २०२३ अखेर एकूण मंजूर पदे ८९,८१७ असून त्यापैकी ५९,२२२ पदे भरलेली आहेत व त्यात १६,४८५ स्त्रिया आहेत.

III) कामगार

सन २०२३-२४ मध्ये मुंबई शहर जिल्हयात एकूण ९७,६१९ दुकाने, १२९१४० व्यापारी संस्था, ६३६७ हॉटेल व उपहारगृहे कार्यरत असून त्यातील कामगार संख्या १७,०९९६० आहे.

IV) सहकार

सन २०२२-२३ मध्ये जिल्हयात एक कृषि पतसंस्था असून त्यात जिल्हा मध्यवर्ती बँकेचा समावेश आहे व बिगर-कृषि पतसंस्थांची संख्या ८१९ आहे. या एकूण ८१९ बिगर-कृषि पतसंस्थांमध्ये २३,२३,९३८ इतके सभासद असून त्यांचे भागभांडवल ₹ १,२०,०१,१६७ हजार, राखीव व इतर निधी ₹ २,३१,६७,५२७ हजार, खेळते भांडवल ₹ १०,६७,६१,४६७ हजार व ठेवी ₹ २,०४,३२,२१५ हजार इतके आहे.

सन २०२३-२४ मध्ये जिल्ह्यात एक मध्यवर्ती सहकारी बँक कार्यरत असून सदर बँकेच्या ५१ शाखा शहरात कार्यरत आहेत. या शाखांशी एकूण २०,२९९ सभासद जोडलेले असून त्यातील खेळते भांडवल ₹ ९,५५,१०० लाख इतके आहे.

V) पणन

जिल्हयात ३१ मार्च २०२३ अखेर पणन संस्था कार्यरत नाही.

VI) वस्त्रोद्योग

जिल्हयामध्ये सहकारी सुत गिरण्यांची संख्या निरंक असून सहकारी हातमाग व यंत्रमाग संस्थांची संख्या निरंक आहे.

पायाभूत सुविधा

I) उर्जा

सन २०२३-२४ पर्यंत जिल्हयात एकूण २७.४६ लाख कनेक्शन दिली गेली आहेत. तसेच विजेचा वापर ५१,६८,३७५.८४ हजार किलो वॅट तास झाला आहे.

II) प्रादेशिक परिवहन व महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन व दळणवळण

जिल्ह्यामध्ये माहे मार्च २०२४ अखेर नोंदविलेली एकूण वाहने १३,७२,४०७ इतकी आहे. यात प्रवासी वाहनांची एकूण संख्या १३,२६,९९० असून त्यात प्रामुख्याने ४,२५,१८१ मोटारी आणि स्टेशन वॅगन्स, ६६,०६२ टॅक्सी व ८,१२,७६४ दुचाकी वाहनांचा समावेश आहे. तसेच जिल्हयातील एकूण माल वाहतूक - वाहनांची संख्या ४५,४१७ इतकी आहे.

महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळाला सन २०२३-२४ या वर्षी जिल्ह्यात ९६ मार्गांवर ₹ ११,८७७.६८ लाख इतके उत्पन्न मिळाले. दर दिवशी दर प्रवाश्यामागे मिळालेल्या सरासरी उत्पन्नाचे प्रमाण ₹ २५०.३२ इतके आहे. गत वर्षाच्या तुलनेत ते ६.५८% ने जास्त आहे.

III) सार्वजनिक बांधकाम

दि. ३१ मार्च २०२४ अखेर जिल्ह्यातील महानगरपालिका हद्दीतील रस्त्यांची लांबी ५५६.६९ कि.मी. आहे. या सर्व रस्त्यांची देखभाल बृहन्मुंबई महानगरपालिके मार्फत केली जाते.

IV) पाणी पुरवठा व स्वच्छता

जिल्हयात बृहन्मुंबई महानगरपालिके मार्फत पुरेसे पाणी उपलब्ध करणे,स्वच्छता व आरोग्य विषयक कामे योग्य पध्दतीने हाताळली जातात.

सामाजिक क्षेत्रे व सामूहिक सेवा

I) शिक्षण

जनगणना २०११ च्या आकडेवारीनुसार जिल्ह्याची साक्षरतेची टक्केवारी ८९.२१ टक्के असून पुरुषांपैकी ९१.४८ टक्के पुरुष साक्षर तर एकूण स्त्रीयांपैकी ८६.४५ टक्के स्त्रिया साक्षर आहेत.

सन २०२३-२४ साली जिल्ह्यात एकूण १,०६० शैक्षणिक संस्था शिक्षणाचे कार्य करीत होत्या. यामध्ये तांत्रिक व व्यवसाय शिक्षण देणा-या व सामान्य शिक्षणाची महाविद्यालये या संस्थांचा समावेश नाही. एकूण शैक्षणिक संस्थांपैकी ४६८ प्राथमिक शाळा, ४४९ माध्यमिक शाळा, ५२ उच्च माध्यमिक शाळा होत्या व ९१ महाविद्यालये होती. या सर्व संस्थांमध्ये शिक्षकांची एकूण संख्या १५,१५१ होती.

जिल्ह्यातील प्राथमिक, माध्यमिक व उच्च माध्यमिक संस्थेत शिक्षण घेणा-या विद्यार्थ्यांची एकूण संख्या ४,०२,५६२ होती. त्यापैकी १,९२,९४३ मुली होत्या. तसेच अल्पसंख्यांक विदयार्थ्यांची संख्या १,८६,४५९ होती. दिनांक ३१ मार्च २०२४ अखेर जिल्ह्यात १ शारिरीक शिक्षणाचे महाविद्यालय, ११० क्रिडांगणे, १७० व्यायामशाळा, ३ खेळाची स्टेडीयम, ४ अधिकृत जलतरण तलाव होते. सन २०२३-२४ या वर्षात क्रिडा शिष्यवृत्ती धारकांची संख्या १३२ होती.

सन २०२३-२४ मध्ये जिल्हयात कार्यरत असलेल्या संस्थांतील (शासकीय व खाजगी) आय टी आय, तंत्रनिकेतन, एमसीव्हीसी इ. क्षेत्रातील प्रवेश क्षमता अनुक्रमे ३,०१८, २,७१३ व ३,४९० होती.

जिल्हयात सन २०२३-२४ करीता वैद्यकिय शिक्षणाची ४ महाविद्यालये कार्यरत असून त्यातील प्रवेश क्षमता ६९२ इतकी होती.

II) सार्वजनिक आरोग्य

सन २०२३-२४ मध्ये जिल्ह्यात सार्वजनिक व शासन सहाय्यीत संस्थांच्या नियंत्रणाखाली १४ रुग्णालये, १४६ दवाखाने, ५ प्रसूतिगृहे व ५४ प्राथमिक आरोग्य केंद्रे कार्यरत आहेत. या सर्व वैद्यकीय सुविधांमध्ये १,९६८ डॉक्टर्स व वैद्य ५,९८३ परिचारीका कार्यरत असून ११,३३२ खाटांची सोय उपलब्ध आहे. यावर्षी १,८२,८०० आंतररूग्ण व २७,४२,२०० बाह्य रूग्णांवर उपचार करण्यात आले. सन २०२३-२४ मध्ये जिल्ह्यात कोवीड-१९ साठी एकूण १७ राखीव रुग्णालये होती.

सन २०२३-२४ मध्ये जिल्ह्यात एकूण ४१,०२९ जन्मांची नोंद झाली असून ३७,७९३ मृत्यूंची नोंद झाली. माहे मार्च २०२४ अखेर जननक्षम जोडप्यांची संख्या ७,१६,०११ इतकी असून लुप पध्दतीचा वापर करणाऱ्यांची संख्या ७,१४२ इतकी होती. २०२३-२४ मध्ये जिल्हयात खाजगी वैदयकीय १६५ रूग्णालये, १,०२६ दवाखाने व ७८ प्रसुतिगृहे आहेत.

III) महिला व बालविकास

जिल्हयात सन २०२३-२४ मध्ये ९२६ अंगणवाडया कार्यरत असून त्यामध्ये दाखल झालेल्या मुलांची संख्या ६२,३९४ आहे. जिल्ह्यातील ९२६ अंगणवाड्या भाड्याच्या इमारतीमध्ये कार्यरत आहेत. सन २०२३-२४ मध्ये जिल्हयातील बालमृत्यू दर १ आहे.

IV) दारिद्रय

२००५ च्या गणनेनुसार मुंबई शहर जिल्हयातील कुटुंबांची एकूण संख्या ६,७४,३३९ इतकी असून त्यापैकी ९०,१०५ कुटुंबे दारिद्रय रेषेखालील होती.

V) गृहनिर्माण

महाराष्ट्र गृहनिर्माण व क्षेत्र विकास महामंडळामार्फत सन २०२३-२४ मध्ये २३४ सदनिकांची कामे पूर्ण करण्यात आली. त्यावरील एकूण अंदाजित खर्च ₹ ४१२२ लाख इतका झाला.

VI) सामाजिक न्याय

सन २०२३-२४ मधील जिल्हयातील मागासवर्गीय वसतीगृहांची संख्या ३ असून प्रवेश क्षमता ३२० आहे.

VII) अल्पसंख्यांक विकास

अल्पसंख्यांक विकास विभागाकडून राबविण्यात येत असलेल्या विविध योजने अंतर्गत सन २०२३-२४ मध्ये ₹ ३,०९०.७७ लाख इतका निधी खर्च करण्यात आला.

VIII) विशेष सहाय्य

सन २०२३-२४ मध्ये जिल्हयात महसूल विभागाकडील सामाजिक सुरक्षा योजनेअंतर्गत संजय गांधी निराधार योजना, श्रावणबाळ सेवा योजना इत्यादी योजनांमार्फत ३,७५७ लाभार्थ्यांना ₹ ५३५.१७ लाख अनुदान देण्यात आले.

योजनाविषयक आकडेवारी

I) विविध

जिल्ह्यातील जिल्हास्तरीय वार्षिक योजनेअंतर्गत (सर्वसाधारण योजना, अनुसूचित जाती उपयोजना, आदिवासी उपयोजना व आदिवासी उपयोजना क्षेत्राबाहेरील योजना) सन २०२३-२४ या वर्षात झालेला एकूण खर्च ₹ ३८,५००.३२ लाख इतका आहे.

संकीर्ण

I) न्याय व प्रशासन

सन २०२३-२४ मध्ये जिल्ह्यात ९४ पोलिस ठाणे, ३३७ पोलीस चौकी आहेत. त्यातील एकूण पोलीस अधिकारी व कर्मचा-यांची संख्या २०,३४६ आहे. सन २०२३-२४ या वर्षात जिल्ह्यात नोंदविण्यात आलेल्या दिवाणी व फौजदारी न्यायालयीन एकूण ४२,१४६ मुळ प्रकरणांपैकी ६,५५२ नियमित व ३४,८६८ संकिर्ण तसेच ७२६ अपिलातील नियमित प्रकरणे आहेत.

II) माहिती व जनसंपर्क

दि. ३१ मार्च २०२४ अखेर जिल्ह्यात ९६ दैनिके, १०६ साप्ताहिके, २५ पाक्षिक, ९५ मासिक, ३७ त्रैमासिक, ३३ वार्षिक छापून प्रकाशित करण्यात आली.

III) निवडणुकीबाबत

जिल्ह्यात लोकसभा निवडणूकीत मुंबई दक्षिण मध्य लोकसभा मतदार संघ व मुंबई दक्षिण लोकसभा मतदार संघ असे दोन मतदार संघ आहेत. सन २०१९ मध्ये झालेल्या लोकसभा निवडणूकीत मुंबई दक्षिण मध्य लोकसभा मतदार संघ व मुंबई दक्षिण लोकसभा मतदार संघांमध्ये अनुक्रमे १५,५४,२२५ व ८,११,४७० मतदार मतदानासाठी पात्र होते. या पात्र मतदारांपैकी दोन्ही मतदारसंघात मिळून ५५.५०% मतदारांनी आपला मत देण्याचा हक्क बजावला. विधानसभा निवडणूकीचे क्षेत्र १० मतदारसंघात विभागले असून २०१९ साली झालेल्या निवडणूकांमध्ये २३,७८,४३१ पात्र मतदारांपैकी ५०.८६% मतदारांनीच आपले मत मतपेटीत टाकले होते.

IV) वित्त

मुंबई शहर व मुंबई उपनगर असे दोन्ही जिल्हे मिळून जिल्हयात एकच कोषागार कार्यरत आहे. सन २०२३-२४ मध्ये सदर कोषागारात सादर झालेल्या देयकांची संख्या २,३०,१०२ असून खर्ची पडलेली एकूण रक्कम ₹ १,४४,२७,११० लाख आहे.

V) पर्यटन

मुंबई शहर हे ऐतिहासिक, सांस्कृतिक व व्यावसायिक पातळीवर अतिशय समृद्ध शहर आहे. मुंबई शहर हे विविध रंगांनी, ढंगांनी आणि संस्कृतीने सजलेले आहे. संपूर्ण जगाला मुंबई चे विशेष आकर्षण व कुतूहल आहे. देश- विदेशातील हजारो लोक कामानिमित्त व पर्यटनाच्या निमित्ताने मुंबई शहरला भेटी देतात.

गेट वे ऑफ इंडियासह विविध हेरिटेज वास्तू , टेक्सटाईल मिल म्युझियम, मणिभवन, बाणगंगा, माहिम किल्ला, महालक्ष्मी मंदिर, मरीन ड्राईव, वरळी, संजय गांधी उद्यान, गिरगाव चौपाटी, कमला नेहरु उद्यान, फिरोजशहा मेहता उद्यान, तारापोलवाल मत्स्यालय, छत्रपती शिवाजी महाराज वस्तू संग्रहालय, कबूतरखाना, म्हातारपाखाडी (माझगाव), भाऊचा धक्का, वीर जिजामाता उद्यान, मिर्झा गालिब भित्तीशिल्प, हाजी अली दर्गा, वीर बाजीप्रभू उद्यान अशी अनेक मुंबई चे वैभव असणारी पर्यटन ठिकाणे आहेत.

दृष्टिक्षेपात जिल्हा

जिल्हा सामाजिक व आर्थिक समालोचन २०२४
दृष्टिक्षेपात जिल्हा

अ.क्र.	बाब	परिमाण	जिल्हा	महाराष्ट्र
१	२	३	४	५
एक	**प्राकृतिक रचना**			
१	**भौगोलिक स्थान**			
१.१	उत्तर अक्षांश	अंश	१८-९६	१६.४-२२.१
१.२	पूर्व रेखांश	अंश	७२-८२	७२.६-८०.९
१.३	क्षेत्रफळ	हजार चौ.कि.मी.	०.१५७	३०८
२	**प्रशासकीय रचना**			
२.१	तालुके	संख्या	१	३५५@@
२.२	शहरे (गणना शहरांसह)	संख्या	१	५३४
२.३	वस्ती असलेली गावे	संख्या	०	४०,९५९
२.४	वस्ती नसलेली गावे	संख्या	०	२,७०६
@@ मुंबई शहर व मुंबई उपनगर जिल्हयांमधील ३ तालुके वगळून				
दोन	**स्थानिक स्वराज्य संस्था**		**२०२१-२२**	**(२०२१-२२)$**
१	महानगरपालिका	संख्या	१	२७
२	नगरपरिषदा	संख्या	०	२४४
३	नगरपंचायत	संख्या	०	१३९
४	कटकमंडळे	संख्या	०	७
५	पंचायत समित्या	संख्या	०	३५१
६	ग्रामपंचायती	संख्या	०	२७,८३२
$ राज्य निवडणूक आयोगाच्या अहवालानुसार (दि.३१.१२.२०२१ रोजीची)				
तीन	**लोकसंख्या (जनगणना २०११)**			
१	ग्रामीण	हजार	०	६१,५५६
२	नागरी	हजार	३,०८५	५०,८१८
३	एकूण	हजार	३,०८५	१,१२,३७४
४	पुरुष	हजार	१,६८५	५८,२४३
५	स्त्रिया	हजार	१,४०१	५४,१३१
६	स्त्री-पुरुष प्रमाण (स्त्रिया प्रति हजार पुरुष)	संख्या	८३२	९२९
७	अनुसूचित जातींची लोकसंख्या	हजार	२२०	१३,२७६
७.१	एकूण लोकसंख्येशी प्रमाण	टक्के	७.१३	११.८०
८	अनुसूचित जमातींची लोकसंख्या	हजार	२५	१०,५१०
८.१	एकूण लोकसंख्येशी प्रमाण	टक्के	०.८१	९.४
९	लोकसंख्येची घनता (प्रति चौ.कि.मी.)	संख्या	१९,६५२	३६५
१०	साक्षरतेचे प्रमाण			
१०.१	ग्रामीण	टक्के	०.००	७७.०१

दृष्टिक्षेपात जिल्हा

अ.क्र.	बाब	परिमाण	जिल्हा	महाराष्ट्र
१	२	३	४	५
१०.२	नागरी	टक्के	८९.२१	८८.६९
१०.३	एकूण	टक्के	८९.२१	८२.३४
१०.४	पुरुष	टक्के	९१.४८	८८.३८
१०.५	स्त्रिया	टक्के	८६.४५	७५.८७
१०.६	साक्षरतेमध्ये महाराष्ट्राचा देशात क्रमांक	क्रम संख्या	-	बारावा
११	दारिद्रय रेषेखालील ग्रामीण कुटुंबे (२००२)	लाख	लागू नाही	४५.१९
चार	**जिल्हा उत्पन्न अंदाज**			
१	चालू किंमतीनुसार		**२०२२-२३+**	**२०२२-२३+**
	१.१ एकूण उत्पन्न (स्थूल)	₹ कोटी	७,१६,६६५	३६,४५,८८४
	१.२ दरडोई उत्पन्न (स्थूल)	₹	४,७९,८८७	२,८९,४०४
	१.३ एकूण उत्पन्न (निव्वळ)	₹ कोटी	६,१६,३१३	३१,७९,५६६
	१.४ दरडोई उत्पन्न (निव्वळ)	₹	४,१२,६९०	२,५२,३८९
२	स्थिर (२०११-१२) किंमतीनुसार		**२०२२-२३+**	**२०२२-२३+**
	२.१ एकूण उत्पन्न (स्थूल)	₹ कोटी	४,४३,६४६	२२,४१,१९६
	२.२ दरडोई उत्पन्न (स्थूल)	₹	२,९७,०७०	१,७७,९०२
	२.३ एकूण उत्पन्न (निव्वळ)	₹ कोटी	३,७७,९९५	१९,३५,८४२
	२.४ दरडोई उत्पन्न (निव्वळ)	₹	२,५३,११०	१,५३,६६४
+ पहिले सुधारित अंदाज				
पाच	**वित्तीय समावेश**			
१	प्रधानमंत्री जनधन योजना		**३१/०३/२०२४ अखेर**	
	१.१ उघडण्यात आलेली एकूण खाती	संख्या	५,७५,८३९	३,४०,८१,२१५
	१.२ देण्यात आलेली एकूण रुपे कार्ड	संख्या	४,८०,५७०	२,३६,२८,५००
	१.३ कमान शिल्लकीची मर्याद नसलेली खाती	संख्या	६४,४२४	२९,४०,१७१
	१.४ एकूण ठेवी	₹ कोटी	२९०	१४,४७,५००
२	प्रधानमंत्री मुद्रा योजना		**३१/०३/२०२४ अखेर**	
	२.१ शिशु			
	१ मंजूर कर्ज	₹ कोटी	२४८	११,७०८.४१
	२ वितरीत कर्ज	₹ कोटी	२४७	११,६८४.५५
	३ लाभार्थी	संख्या	७९,६७७	३८,२५,६३२
	२.२ किशोर			
	१ मंजूर कर्ज	₹ कोटी	७९८	१८,३६४.९०
	२ वितरीत कर्ज	₹ कोटी	७८८	१८,२२१.००
	३ लाभार्थी	संख्या	५६,०३८	१५,९७,३२९

दृष्टिक्षेपात जिल्हा

अ.क्र.	बाब	परिमाण	जिल्हा	महाराष्ट्र
१	२	३	४	५
	२.३ तरुण		**३१/०३/२०२४ अखेर**	
	१ मंजूर कर्ज	₹ कोटी	१,१०७	१३,००२.८१
	२ वितरीत कर्ज	₹ कोटी	१,०९६	१२,८६८.१९
	३ लाभार्थी	संख्या	९,३०६	१,५७,०१८
	एकूण			
	१ मंजूर कर्ज	₹ कोटी	२,१५३	४३,०७४.१६
	२ वितरीत कर्ज	₹ कोटी	२,१३१	४२,७७३.७४
	३ लाभार्थी	संख्या	१,४५,०२१	५२,७९,९७९
सहा	**कृषि**		**२०२२-२३***	
१	भौगोलिक क्षेत्र	हजार हेक्टर	ला. ना.	३०,७५८
२	वनक्षेत्र	हजार हेक्टर	ला. ना.	५,१९९
३	वनक्षेत्राचे भौगोलिक क्षेत्राशी प्रमाण	टक्के	ला. ना.	१६.९०
४	शेतीला उपलब्ध नसलेली जमीन			
	४.१ बिगर- शेती वापराखालील जमीन	हजार हेक्टर	ला. ना.	१,७६८
	४.२ पडीत आणि लागवाडीलायक नसलेली जमीन	हजार हेक्टर	ला. ना.	१,९८६
	४.३ एकूण	हजार हेक्टर	ला. ना.	३,७५४
५	पडीत जमिनीव्यतिरिक्त लागवड न केलेली इतर			
	५.१ कायमची कुरणे व चराऊ कुरणे	हजार हेक्टर	ला. ना.	१,४११
	५.२ झाडे-झुडपांखालील	हजार हेक्टर	ला. ना.	२६८
	५.३ लागवडीलायक परंतु पडीत	हजार हेक्टर	ला. ना.	९६३
६	पडीत जमीन			
	६.१ चालू पड	हजार हेक्टर	ला. ना.	१,४७७
	६.२ इतर पड	हजार हेक्टर	ला. ना.	१,१९५
७	पिकांखालील क्षेत्र			
	७.१ निव्वळ पेरणी क्षेत्र	हजार हेक्टर	ला. ना.	१६,४९०
	७.२ दुसोटा /तिसोटा क्षेत्र	हजार हेक्टर	ला. ना.	७,९२४
	७.३ एकूण पिकांखालील क्षेत्र	हजार हेक्टर	ला. ना.	२४,४१५
* अस्थायी				
८	ओलिताखालील क्षेत्र / सिंचनाखालील क्षेत्र			
	८.१ निव्वळ ओलित क्षेत्र	हजार हेक्टर	ला. ना.	उ.ना
	८.२ एकूण ओलित क्षेत्र	हजार हेक्टर	ला. ना.	उ.ना

जिल्हा सामाजिक व आर्थिक समालोचन २०२४
दृष्टिक्षेपात जिल्हा

अ.क्र.	बाब	परिमाण	जिल्हा	महाराष्ट्र
१	२	३	४	५
९	महत्वाच्या पिकाखालील क्षेत्र		**२०२२-२३**	**२०२२-२३**
	९.१ तृणधान्ये	हजार हेक्टर	ला. ना.	६,३८४
	९.२ कडधान्ये	हजार हेक्टर	ला. ना.	५,०२३
	९.३ तेलबिया	हजार हेक्टर	ला. ना.	५,२९१
	९.४ ऊस (तोडणीक्षेत्र)	हजार हेक्टर	ला. ना.	१,४८९
	९.५ कापूस(रुई)	हजार हेक्टर	ला. ना.	४,२४०
१०	पर्जन्य (सरासरी)	मि.मी.	२,४२६	१,०७५
११	वहितीचे क्षेत्र		**२०१५-१६**	
	११.१ क्षेत्र २ हेक्टरपेक्षा कमी	हजार हेक्टर	ला. ना.	९,२२०
	११.२ क्षेत्र २ ते १० हेक्टर	हजार हेक्टर	ला. ना.	१०,१२५
	११.३ क्षेत्र १० हेक्टरपेक्षा जास्त	हजार हेक्टर	ला. ना.	१,१६२
सात	**अंशत: व पूर्णत:सिंचन क्षमता निर्माण झालेले पाटबंधारे प्रकल्प व त्यांखालील क्षेत्र**			**२०२२-२३**
१	मोठे पाटबंधारे प्रकल्प (मध्यम पाटबंधारे प्रकल्पांसह)	संख्या	०	८६
	१.१ लाभक्षेत्र (निर्मित सिंचन क्षमता) (मध्यम पाटबंधारे प्रकल्पांसह)	हजार हेक्टर	०	३,१९४
२	मध्यम पाटबंधारे प्रकल्प	संख्या	०	२९८
	२.१ लाभक्षेत्र (निर्मित सिंचन क्षमता)	हजार हेक्टर	०	१,०००
३	लघु पाटबंधारे प्रकल्प (राज्यक्षेत्र)	संख्या	०	३,३१३
	३.१ लाभक्षेत्र (निर्मित सिंचन क्षमता)	हजार हेक्टर	०	१,३६७
४	लाभ क्षेत्रातील विहिरींद्वारे २०१९-२० मधील अतिरिक्त सिंचन क्षेत्र	हजार हेक्टर	०	१३८६*
* अस्थायी				
आठ	**पशुसंवर्धन (पशुगणना -२०१९)**		**२०१९**	**२०१९**
१	एकूण पशुधन	हजार	३५.०२	३३,०८०*
२	गो जातीय	हजार	३.२३	१३,९९३
३	महिषवर्गीय	हजार	२४.३९	५,६०४
४	मेंढया व शेळया	हजार	६.८५	१३,२८५
५	कुक्कुटादी पक्षीझ	हजार	२०.०६	७४,२९८@^
			२०२२-२३	**२०२२-२३**
६	एकूण दुग्ध उत्पादन	हजार लिटर	०	१५,०४२

* इतर पशुधनासह (इतर पशुधन या बाबीमध्ये डुकरे,घोडे व शिंगरे, खेचरे, उंट, गाढवे यांचा समावेश आहे), @ कुक्कुटादी पक्षी यामध्ये टर्की,क्वेल व इतर कुक्कुट पक्षी यांचाही समावेश करण्यात आला आहे. ^ एकूण कुक्कुटादी पक्षी संख्येमध्ये पोल्ट्रीफार्म मधील पक्षी समाविष्ट आहेत.

जिल्हा सामाजिक व आर्थिक समालोचन २०२४
दृष्टिक्षेपात जिल्हा

अ.क्र.	बाब	परिमाण	जिल्हा	महाराष्ट्र
१	२	३	४	५
नऊ	**सहकार क्षेत्र**		**२०२२-२३**	**२०२२-२३***
१	सहकारी संस्था	संख्या	६,३५३	२,२४,८४७
२	प्राथमिक कृषि सहकारी पतसंस्था	संख्या	०	२५,८७७
	२.१ सभासद संख्या	हजार	०	५९,३७५
	२.२ दिलेली कर्जे	लाख	०	१,७८,८१,३००
	२.३ येणे कर्जे	लाख	०	२,०७,५३,९००
३	सहकारी दुग्धसंस्था (३१ मार्च, २०२२ अखेर)	संख्या	०	१२,६५६
* अस्थायी				
दहा	**वीज**		**३१/०३/२०२४ अखेर**	
१	विद्युतीकरण झालेली गावे	संख्या	लागू नाही	४१,९२३*
२	वीज पुरवठा केलेले कृषी पंप संच	हजार	लागू नाही	४,७५६
* अमरावती जिल्ह्यातील ५ गावे पुनर्वसित झाली आहेत.				
३	विजेचा वापर		**२०२३-२४**	**३१ डिसेंबर, २०२३**
	३.१ घरगुती	दशलक्ष कि.वॅ.तास	२,३२९	२७,२६३
	३.२ वाणिज्यिक	दशलक्ष कि.वॅ.तास	२,२३०	११,९३४
	३.३ औद्योगिक	दशलक्ष कि.वॅ.तास	३९२	४६,७६६
	३.४ कृषि	दशलक्ष कि.वॅ.तास	०	२९,३८४
	३.५ इतर (रेल्वे,सार्व.पाणी पुरवठा, सार्व. दिवाबत्ती व संकीर्ण)	दशलक्ष कि.वॅ.तास	२१७	५,८५२
	३.६ एकूण	दशलक्ष कि.वॅ.तास	५,१६८	१,२१,१९९
अकरा	**परिवहन व दळणवळण**			
१	रेल्वे मार्गाची एकूण लांबी	कि.मी.	४४	६,२४०*
* कोकण रेल्वेच्या ३८१ किमी लांबीसह				
२	रस्त्यांनी जोडलेली गावे		**३१/०३/२०२१ अखेर** *	
	२.१ बारमाही	संख्या	लागू नाही	४०,१२२
	२.२ हंगामी	संख्या	लागू नाही	३७४
* अस्थायी				
३	रस्त्यांची लांबी (पृष्ठांकित)		**२०२३-२४**	**२०२२-२३**
	३.१ राष्ट्रीय महामार्ग	कि.मी.	०	१८,३६६
	३.२ राज्य महामार्ग (प्रमुख राज्य महामार्गासह)	कि.मी.	०	३३१८१#
	३.३ प्रमुख जिल्हामार्ग	कि.मी.	५५६.६९	७१,५७४
	३.४ इतर जिल्हामार्ग	कि.मी.	०	४३,२२९
	३.५ ग्रामीण रस्ते	कि.मी.	०	१५९,१३९

जिल्हा सामाजिक व आर्थिक समालोचन २०२४
दृष्टिक्षेपात जिल्हा

अ.क्र.	बाब	परिमाण	जिल्हा	महाराष्ट्र
१	२	३	४	५
	३.६ एकूण	कि.मी.	५५६.६९	३,२५,४८९
# राज्य महामार्गात प्रमुख राज्य महामार्गाचा समावेश आहे.				
बारा	**नोंदणीकृत कारखाने व रोजगार**		**२०२३-२४**	**२०२३-२४**
१	नोंदणीकृत कारखाने	संख्या	१,२८१	३६,९२१
२	नोंदणीकृत चालू कारखाने	संख्या	१,१३४	३५,३७३
	(त्यांतील कामगार)	संख्या	५५,०२३	३१,०६,८७८
३	नोंदणीकृत सहकारी साखर कारखाने	संख्या	०	१७२*
	(साखरेचे उत्पादन)	लाख मे. टन	०	१०५.३२
४	सहकारी सूत गिरण्या	संख्या	०	२०८
* ३१ मार्च, २०२३ रोजीची अस्थायी आकडेवारी				
तेरा	**शासकीय कर्मचा-यांचा सर्वंकष माहितीकोष (०१ जुलै, २०२३ रोजी भरलेली पदे)**			
१	शासकीय	हजार	५७	७०९*
* ०१ जुलै, २०२३ रोजीची अस्थायी आकडेवारी				
चौदा	**शिक्षण क्षेत्र**			
१	**प्राथमिक शिक्षण (१ ते ८ वी)**		**२०२३-२४**	**२०२३-२४**
	१.१ एकूण शाळा	संख्या	४६८	१०४,४९९
	१.२ विद्यार्थी	हजार	१२६	१४,५९२
	१.३ शिक्षक	हजार	३.४७	४८८
	१.४ प्रति शिक्षक विद्यार्थी	संख्या	३६	२९.९
२	**माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण (९ ते १२ वी)**		**२०२३-२४**	**२०२३-२४**
	२.१ एकूण शाळा	संख्या	५०१	२८,९८६
	२.२ विद्यार्थी	हजार	२७६	६,३७०
	२.३ शिक्षक	हजार	९.२०	२४६
	२.४ प्रति शिक्षक विद्यार्थी	संख्या	३०	२५.९
३	**उच्च शिक्षण**		**२०२३-२४**	**२०२३-२४**
	३.१ संस्था	संख्या	९१	४,२७४
	३.२ एकूण विद्यार्थी	हजार	११६	९७८
४	**तांत्रिक व व्यवसाय शिक्षण**		**२०२३-२४**	**२०२३-२४**
	४.१ तंत्रशिक्षण पदवी शिक्षण संस्था	संख्या	६	९३०
	(प्रवेश क्षमता)	संख्या	२३६९	१,८८,०२३
	४.२ तंत्रशिक्षण पदविका शिक्षण संस्था	संख्या	९	१,०३०
	(प्रवेश क्षमता)	संख्या	२७१३	१,४५,११२

जिल्हा सामाजिक व आर्थिक समालोचन २०२४
दृष्टिक्षेपात जिल्हा

अ.क्र.	बाब	परिमाण	जिल्हा	महाराष्ट्र
१	२	३	४	५
			२०२३-२४	**२०२३-२४**
	४.३ शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	संख्या	७	४१९
	(प्रवेश क्षमता)	संख्या	२६६८	९३,४८४
	४.४ अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था (विना अनुदानित)	संख्या	४	५८७
	(प्रवेश क्षमता)	संख्या	३५०	६१,३२०
	४.५ आरोग्य विज्ञान संस्थांची संख्या (पदवी+पदविका)	संख्या	४	८१३
	(प्रवेश क्षमता)*	संख्या	६९२	४९३८५
* आरोग्य विज्ञान संस्थांच्या पदविका स्तरावरील प्रवेश क्षमता या माहितीचा समावेश नाही.				
पंधरा	**सार्वजनिक आरोग्य**		**२०२३-२४**	**२०२३#**
१	रुग्णालये	संख्या	१४	५०९
२	दवाखाने	संख्या	१४६	८५१
# उपरोक्त माहितीमध्ये फक्त शासकीय आरोग्य संस्थाच्या माहितीचा समावेश आहे.				
३	प्राथमिक आरोग्य केंद्रे		**२०२३-२४**	**२०२३**
४	प्राथमिक आरोग्य उपकेंद्रे	संख्या	५४	१,९१३
५	प्राथमिक आरोग्य पथके	संख्या	०	१०,७४८
		संख्या	०	१२१
सोळा	**आदिवासी कल्याणकारी योजना**		**२०२३-२४**	
१	आदिवासी आश्रमशाळा (शासकीय व अनुदानित)	संख्या	०	१,०३८
	(त्यांतील विद्यार्थी)	संख्या	०	४,४१,३८६
सतरा	**मागासवर्गीयांसाठी कल्याणकारी योजना**		**२०२३-२४**	
१	मागासवर्गीयांसाठी वसतिगृहे (शासकीय व अनुदानित)	संख्या	३	२,८३१
	(त्यांतील विद्यार्थी)	संख्या	३२०	१,४२,२७५
अठरा	**सार्वजनिक वितरण व्यवस्था**		**२०२३-२४**	
१	रास्त भावाची दुकाने	संख्या	२,६२५	५१,५७८
२	पुरविलेला एकूण साठा		**२०२३-२४**	
	२.१ गहू	लाख टन	२.५७	१०.५४
	२.२ तांदूळ	लाख टन	२.४८	१८.७७
			२०२३-२४	
३	शासकीय गोदामे	संख्या	०	८९९
	(साठवण क्षमता)	हजार टन	०	७२१

जिल्हा योजनेचा आढावा

जिल्हा वार्षिक योजना सन २०२१-२२ ते सन २०२४-२५

सन २०२१-२२, सन २०२२-२३ आणि सन २०२३-२४ साठी जिल्हा नियोजन समिती ने मान्यता दिलेल्या प्रारूप आराखड्यानुसार जिल्ह्यासाठी जिल्हा वार्षिक योजनेअंतर्गत प्राप्त तरतुद, झालेला खर्च व सन २०२४-२५ मध्ये जिल्हा वार्षिक योजनेअंतर्गत उपलब्ध तरतूद याचा तपशील खालील प्रमाणे –

अ.क्र	**योजना**	**२०२१-२२**	
		मंजूर तरतूद रक्कम (₹ लाख)	**मार्च अखेर झालेला खर्च (₹ लाख)**
(१)	(२)	(३)	(४)
१.	जिल्हा वार्षिक योजना (सर्वसाधारण)	१८०००.००	१७९७७.३४
२.	अनुसूचित जाती उपयोजना (वि.घ.यो.)	१९२८.००	१९२३.७९
३.	आदिवासी उपयोजना व क्षेत्राबाहेरील आदिवासी साठी तरतूद	१२.१२	५.०४
एकूण		**१९९४०.१२**	**१९९०६.१७**

अ.क्र	**योजना**	**२०२२-२३**	
		मंजूर तरतूद रक्कम (₹ लाख)	**मार्च अखेर झालेला खर्च (₹ लाख)**
(१)	(२)	(३)	(४)
१.	जिल्हा वार्षिक योजना (सर्वसाधारण)	३१५००.००	३१४९९.७७
२.	अनुसूचित जाती उपयोजना (वि.घ.यो.)	१९२८.००	१९२३.८९
३.	आदिवासी उपयोजना व क्षेत्राबाहेरील आदिवासी साठी तरतूद	१५.००	४.२३
एकूण		**३३४४३.००**	**३३४२७.८९**

अ.क्र.	**योजना**	**२०२३-२४**			**२०२४-२५**
		मंजूर तरतूद रक्कम (₹ लाख)	**मार्च अखेर झालेला खर्च (₹ लाख)**	**तरतूदीशी खर्चाची टक्केवारी**	**मंजूर नियतव्यय (₹ लाख)**
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)
१.	जिल्हा वार्षिक योजना (सर्वसाधारण)	३६५००.०१	३६५००.०१	१००.००	४९०००.००
२.	अनुसूचित जाती उपयोजना (वि.घ.यो.)	२०००.००	२०००.००	१००.००	२२००.००
३.	आदिवासी उपयोजना व क्षेत्राबाहेरील आदिवासी साठी तरतूद	१३.५०	०.३१	२.३०	७.०२
एकूण		**३८५१३.५१**	**३८५००.३२**	**९९.९७**	**५१२०७.०२**

आधार – जिल्हा नियोजन अधिकारी, जिल्हा नियोजन समिती, मुंबई शहर.

जिल्हा - मुंबई शहर

"Bollywood"- Film City
Powai Lake
Powai
Juhu Beach
Juhu
Juhu Aerodrom
Sakinaka
Chhatrapati Shivaji International
Santacruz
Western Express Highway
Eastern Express Highway
Arabian Sea
Kurla
Bandra
Govandi
Trombay
Sion
Bandra-Worli Sea Link Bridge
Mahim
Chembur
Dadar
Wadala
Worli
Lower Parel
Mahalaxmi
Haji Ali Dagra
Byculla
MUMBAI
(BOMBAY)
Mumbai Central
Tardeo
Mazagaon
Butcher Island
Elephanta Caves
Towers of Silence
Malabar Hill
Elephanta
(Gharapuri Island)
Chattrapati Shivaji Terminus (Victoria Terminus)
Marine Drive
Harbour
Fort
Shewa
Houtatma Chowk
Flora Fountain
Nariman Point
Gateway of India
5 km
Colaba
©RB-DESKKART www.welt-atlas.de

भाग – २

सांख्यिकीय तक्ते

निवडक निर्देशक

तक्ता १.१

जिल्ह्यातील विविध आर्थिक व सामाजिक बाबींचे निवडक निर्देशांक

जिल्हा :- मुंबई शहर

संदर्भ कालावधी- १९६०-६१ ते २०२३-२४

अ.क्र.	बाब	परिमाण	संदर्भ वर्ष								
			१९६० -६१	१९७० -७१	१९८० -८१	१९९० -९१	२००० -०१	२०१० -११	२०२० -२१	२०२२ -२३	२०२३ -२४
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)	(११)	(१२)
एक	**क्षेत्रफळ व लोकसंख्या**		**१९६१**	**१९७१**	**१९८१**	**१९९१**	**२००१**	**२०११**	**२०११**	**२०११**	**२०११**
१	क्षेत्रफळ	चौ.कि.मी.	१५७	१५७	१५७	१५७	१५७	१५७	१५७	१५७	१५७
२	गावे	संख्या	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३	शहरे	संख्या	१	१	१	१	१	१	१	१	१
४	एकूण लोकसंख्या	हजार	२७७१.९३	३०७०.३८	३२८५.०४	३१७४.८९	३३३८.०३	३०८५.४१	३०८५.४१	३०८५.४१	३०८५.४१
५	लोकसंख्येचे प्रमाण - शहरी	टक्के	१००	१००	१००	१००	१००	१००	१००	१००	१००
	लोकसंख्येचे प्रमाण - ग्रामिण	टक्के	०	०	०	०	०	०	०	०	०
६	घनता (लोकसंख्या प्रति चौ.कि.मी.) - शहरी	टक्के	१७६५५.६२	१९५५६.५५	२०९२३.८२	२०२२२.२२	२१२६१.३४	१९६५२.२९	१९६५२.२९	१९६५२.२९	१९६५२.२९
	घनता (लोकसंख्या प्रति चौ.कि.मी.) - ग्रामिण	टक्के	०	०	०	०	०	०	०	०	०
७	स्त्रिया प्रति एक हजार पुरुष	संख्या	६२६	६७०	७२९	७९१	७७७	८३२	८३२	८३२	८३२
दोन	**साक्षरतेचे प्रमाण**						**२००१**	**२०११**	**२०११**	**२०११**	**२०११**
१	पुरुष	टक्के	उ.ना.				९०.२०	९१.४८	९१.४८	९१.४८	९१.४८
२	स्त्रिया	टक्के					८१.४०	८६.४५	८६.४५	८६.४५	८६.४५
३	एकूण	टक्के					८६.४०	८९.२१	८९.२१	८९.२१	८९.२१
४	ग्रामीण	टक्के					०	०	०	०	०
५	नागरी	टक्के					८६.४	८९.२१	८९.२१	८९.२१	८९.२१
६	अनुसूचीत जाती	टक्के					उ.ना.	८७.४८	८७.४८	८७.४८	८७.४८
७	अनुसूचीत जमाती	टक्के					उ.ना.	८३.४१	८३.४१	८३.४१	८३.४१
तीन	**स्थानिक स्वराज्य संस्था**						**२००१**	**२०१०-११**	**२०२०-२१**	**२०२२-२३**	**२०२३-२४**
१	महानगरपालिका	संख्या	उ.ना.				१	१	१	१	१
२	नगरपरिषदा	संख्या					०	०	०	०	०
३	कटक मंडळे	संख्या					०	०	०	०	०
४	पंचायत समित्या	संख्या					०	०	०	०	०
५	ग्राम पंचायती	संख्या					०	०	०	०	०
चार	**क्षेत्रवार जिल्हा व दरडोई उत्पन्न (चालू किंमतींनुसार)**							**२०१०-११**	**२०२०-२१**	**२०२१-२२**	**२०२२-२३**
१	निव्वळ जिल्हा उत्पन्न	₹ कोटी	उ.ना.					२,१२,३९५	४,२९,०३५	५,२२,०६९	६,१६,३१३
२	निव्वळ दरडोई उत्पन्न	₹ कोटी						१,४१,१३८	२,९५,२८९	३,५४,३००	४,१२,६९०
३	राज्याच्या उत्पन्नात जिल्ह्याचा हिस्सा	टक्के						२१.६२	१८.९७	१९.०२	१९.३८

तक्ता १.१ (पुढे चालू)
जिल्ह्यातील विविध आर्थिक व सामाजिक बाबींचे निवडक निर्देशांक

जिल्हा :- मुंबई शहर | संदर्भ कालावधी — सन १९६०-६१ ते २०२३-२४

अ.क्र.	बाब	परिमाण	संदर्भ वर्ष								
			१९६०-६१	१९७०-७१	१९८०-८१	१९९०-९१	२०००-०१	२०१०-११	२०२०-२१	२०२२-२३	२०२३-२४
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)	(११)	(१२)
पाच	**कृषि व सिंचन**										
१	ओलिताखालील क्षेत्र	शंभर हेक्टर	लागू नाही								
२	लागवडीलायक क्षेत्र	--"--									
३	ओलिताखालील क्षेत्राची एकूण क्षेत्रफळाशी टक्केवारी	टक्के									
४	लागवडीखालील क्षेत्राची एकूण क्षेत्रफळाशी टक्केवारी	टक्के									
५	ओलिताखालील क्षेत्राची एकूण लागवडीखालील क्षेत्रफळाशी टक्केवारी	टक्के									
६	**पिकाखालील एकूण क्षेत्र**										
६.१	तृणधान्ये	शंभर हेक्टर	लागू नाही								
६.२	कडधान्ये	--"--									
६.३	तेलबिया	--"--									
६.४	ऊस	--"--									
६.५	कापूस	--"--									
७	पिकांखालील निव्वळ क्षेत्र	--"--									
८	दुसोटा क्षेत्राचे निव्वळ पेरलेल्या क्षेत्राशी प्रमाण	टक्के									
९	सिंचनाखालील स्थूल क्षेत्र	शंभर हेक्टर									
१०	सिंचनाखालील स्थूल क्षेत्राचे एकूण पिकाखालील स्थुल क्षेत्राशी प्रमाण	टक्के									
११	निव्वळ सिंचन क्षेत्र	शंभर हेक्टर									
१२	कालव्यांद्वारे सिंचित क्षेत्र	--"--									
१३	विहिरींद्वारे सिंचित क्षेत्र	--"--									
१४	इतर साधनांनी सिंचित क्षेत्र	--"--									
सहा	**पशुधन (पशुगणना)**									**२०१२**	**२०१९**
१	एकूण पशुधन	हजार	उ. ना.							४८.७०	३५.०२
२	दुभत्या गायी	हजार								२.२२	१.५४
३	दुभत्या म्हशी	हजार								२६.४१	२०.९९
४	शेळया व मेंढया	हजार								१०.९४	६.८५
५	कोंबडया व तत्सम पक्षी	हजार								८६.१३	२०.०६

तक्ता १.१ (पुढे चालू)
जिल्ह्यातील विविध आर्थिक व सामाजिक बाबींचे निवडक निर्देशांक

जिल्हा :- मुंबई शहर | संदर्भ कालावधी — सन १९६०-६१ ते २०२३-२४

अ.क्र.	बाब	परिमाण	संदर्भ वर्ष								
			१९६०-६१	१९७०-७१	१९८०-८१	१९९०-९१	२०००-०१	२०१०-११	२०२०-२१	२०२२-२३	२०२३-२४
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)	(११)	(१२)
सात	**मत्स्य व्यवसाय**								**२०२०-२१**	**२०२२-२३**	**२०२३-२४**
१	एकूण मत्स्य उत्पादन	मे. टन							१३३२१२	१५६३६९	१३८०३४
२	मच्छीमार सहकारी संस्था	संख्या	उ.ना.						८९	२६	२६
३	संस्थातील सभासद	संख्या							४२५८२	१४१७५	१४१९१
आठ	**सहकार क्षेत्र**								**२०२०-२१**	**२०२१-२२**	**२०२२-२३**
१	**संस्था**										
१.१	कृषि पतसंस्था	संख्या							१	१	१
१.२	बिगर कृषि पतसंस्था	संख्या							८६०	८४०	८१९
१.३	उत्पादक संस्था	संख्या	उ.ना.						१३४	१५०	१४६
१.४	पणन संस्था	संख्या							०	०	०
१.५	सामाजिक सेवा संस्था	संख्या							५२५९	५३०५	५३८७
२	**सभासद**								**२०२०-२१**	**२०२१-२२**	**२०२२-२३**
२.१	कृषि पतसंस्था	हजार							२०	२०	२०
२.२	बिगर कृषि पतसंस्था	हजार							२३९२	२३५४	२३२४
२.३	उत्पादक संस्था	हजार	उ.ना.						६६	७३	७९
२.४	पणन संस्था	हजार							०	०	०
२.५	सामाजिक सेवा संस्था	हजार							३२९	२९७	२९२
३	**खेळते भांडवल**								**२०२०-२१**	**२०२१-२२**	**२०२२-२३**
३.१	कृषि पतसंस्था	₹ लाख							६९९६९३	७६०९१६	७६४११२
३.२	बिगर कृषि पतसंस्था	₹ लाख							१०६२३४८	१०६२६२८	१०६७६१५
३.३	उत्पादक संस्था	₹ लाख	उ.ना.						९२६७९८	११९२१०	१३३३३४
३.४	पणन संस्था	₹ लाख							०	०	०
३.५	सामाजिक सेवा संस्था	₹ लाख							४९९३२४	५२४५८५	५१९३३९
४	**दिलेली कर्जे**								**२०२०-२१**	**२०२१-२२**	**२०२२-२३**
४.१	कृषि पतसंस्था	₹ लाख							३०७५८०	३२८४६५	३२९८४४
४.२	बिगर कृषि पतसंस्था	₹ लाख							२४४८४६	२१८९६१	२१९४३७
४.३	उत्पादक संस्था	₹ लाख	उ.ना.						०	०	०
४.४	पणन संस्था	₹ लाख							०	०	०
४.५	सामाजिक सेवा संस्था	₹ लाख							०	०	०
नऊ	**विजेचा वापर**								**२०२०-२१**	**२०२२-२३**	**२०२३-२४**
१	घरगुती	द.ल. कि.वॅ.तास							१९२७	२०७५	२३२९
२	वाणिज्यिक	द.ल. कि.वॅ.तास							१५९७	२०३३	२२३०
३	औद्योगिक	द.ल. कि.वॅ.तास	उ. ना.						२९५	३५२	३९२
४	कृषि	द.ल. कि.वॅ.तास							०	०	०
५	इतर+सार्व.दिवा	द.ल. कि.वॅ.तास							१९	३४	२१७
६	एकूण	द.ल. कि.वॅ.तास							३८३८	४४९४	५१६८

तक्ता १.१ (पुढे चालू)
जिल्ह्यातील विविध आर्थिक व सामाजिक बाबींचे निवडक निर्देशांक

जिल्हा :- मुंबई शहर संदर्भ कालावधी — सन १९६०-६१ ते २०२३-२४

अ.क्र.	बाब	परिमाण	संदर्भ वर्ष								
			१९६०-६१	१९७०-७१	१९८०-८१	१९९०-९१	२०००-०१	२०१०-११	२०२०-२१	२०२२-२३	२०२३-२४
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)	(११)	(१२)
७	विद्युतीकरण झालेली गावे	संख्या	उ. ना						लागू नाही	लागू नाही	लागू नाही
८	सौर उर्जा संच	संख्या							०	०	०
दहा	**वाहतूक व दळणवळण**								**२०२०-२१**	**२०२२-२३**	**२०२३-२४**
१	रस्त्यांची एकूण लांबी	कि.मि	उ.ना.						५७८.०५	५५५.७०	५५६.६९
२	बारमाही रस्त्यांनी जोडलेली गावे	संख्या							लागू नाही	लागू नाही	लागू नाही
३	दर १०० चौ.कि.मी. क्षेत्रामागे रस्त्यांची लांबी	कि.मी.							३६८.१८	३५३.९४	३५४.५८
४	दरलाख लोकसंख्ये मागे रस्त्याची लांबी	कि.मी.							१६.०४	१५.००	१४.८३
५	एकूण मालवाहतूक वाहने	संख्या							३४५४२	४१३५७	४५४१७
६	एकूण प्रवासी वाहने	संख्या							११५२५८२	१२६१६५७	१३२६९९०
७	रेल्वे मार्गाची एकूण लांबी	कि.मी.							४४	४४	४४
८	डाक कार्यालये	संख्या							१०८	११२	११२
९	तार कार्यालये	संख्या							०	०	०
१०	दूरध्वनी (बी.एस्.एन.एल. आणि खाजगी)	संख्या							१५८७०८१	१२७१३५३	११६०२७८
अकरा	**नोंदणीकृत कारखाने व रोजगार**								**२०१५**	**२०२१-२२**	**२०२२-२३**
१	चालू कारखाने	संख्या	उ.ना.						१३३६	१४८७	११३४
२	कामगारांची दैनिक उपस्थिती	संख्या							७०७१३	१०२६८३	८८९९८
बारा	**शिक्षण**										
१	**प्राथमिक**								**२०२०-२१**	**२०२२-२३**	**२०२३-२४**
१.१	संस्था	संख्या	उ.ना.						४९९	४७१	४६८
१.२	विद्यार्थी मुले	हजारात							६४.२०	६२.९५	६५.४५
	विद्यार्थी मुली	हजारात							६०.७३	५८.५४	६०.९१
१.३	शिक्षक	हजारात							३.९५	३.५९	३.४७
१.४	प्रति शिक्षक विद्यार्थी	संख्या							३२	३४	३६

तक्ता १.१ (पुढे चालू)
जिल्ह्यातील विविध आर्थिक व सामाजिक बाबींचे निवडक निर्देशांक

जिल्हा :- मुंबई शहर | संदर्भ कालावधी — सन १९६०-६१ ते २०२३-२४

अ.क्र.	बाब		परिमाण	संदर्भ वर्ष								
				१९६०-६१	१९७०-७१	१९८०-८१	१९९०-९१	२०००-०१	२०१०-११	२०२०-२१	२०२२-२३	२०२३-२४
(१)	(२)		(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)	(११)	(१२)
२	**माध्यमिक व उच्च माध्यमिक**									**२०२०-२१**	**२०२२-२३**	**२०२३-२४**
२.१	संस्था		संख्या	उ.ना.						५१६	५१३	५०१
२.२	विद्यार्थी	मुले	हजारात							१५८.६८	१४८.९७	१४४
		मुली								१४०.७२	१३४.६८	१३२
२.३	शिक्षक		हजारात							९.६९	९.४१	९.२
२.४	प्रति शिक्षक विद्यार्थी		संख्या							३१	३०	३०
३	**महाविद्यालये**									**२०२०-२१**	**२०२२-२३**	**२०२३-२४**
३.१	संस्था		संख्या	उ.ना.						९१	९४	९१
३.२	विद्यार्थी	मुले	हजारात							५०.६९	६१.८२	६१.०२
		मुली								४६.४४	५४.४५	५५.४३
३.३	शिक्षक		हजारात							२.३५	२.२५	२.४८
३.४	प्रति शिक्षक विद्यार्थी		संख्या							४१	५२	४७
तेरा	**सार्वजनिक आरोग्य**									**२०२०-२१**	**२०२२-२३**	**२०२३-२४**
१	दवाखाने		संख्या	उ.ना.						७३	७४	१४६
२	रुग्णालये		संख्या							१२	१२	१४
३	प्राथमिक आरोग्य केंद्रे		संख्या							५२	५३	५४
४	प्राथमिक आरोग्य उपकेंद्रे		संख्या							०	०	०
५	खाटा		संख्या							१०४८७	११६७१	११३३२
६	दर लाख लोकसंख्येमागे खाटा		संख्या							२९१	३१५	३०२
चौदा	**संकीर्ण**									**२०२०-२१**	**२०२२-२३**	**२०२३-२४**
१	बँक शाखा		संख्या	उ.ना.						१०९१	९५८	९७४
२	दूरदर्शन केबल चालक		संख्या							उ.ना.	उ.ना.	उ.ना.
३	दूरदर्शन केबल धारक		संख्या							उ.ना.	उ.ना.	उ.ना.
४	गोबर गॅस संयंत्रे		संख्या							०	०	०

आधार - जिल्हा सांख्यिकी कार्यालय, मुंबई शहर

जिल्हा उत्पन्न अंदाज

तक्ता २.१

क्षेत्रवार स्थूल जिल्हा उत्पन्न- चालू किंमतीनूसार

जिल्हा - मुंबई शहर व मुंबई उपनगर — संदर्भ वर्ष — २०२२-२३

(₹ कोटी)

अ.क्र.	क्षेत्र	२०१८-१९	२०१९-२०	२०२०-२१	२०२१-२२	२०२२-२३
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)
१	पीक	१	१	०	०	०
२	पशुसंवर्धन	७६१	८४१	१६९	३३८	२,०४९
३	वने व लाकूड तोडणी	५३	४९	४२	५०	५७
४	मत्स्यव्यवसाय व मत्स्यशेती	१,५९६	२,०१६	२,०७६	२,६५८	३,६५३
५	**कृषी व संलग्न सेवा(उपबेरीज -१+२+३+४)**	२,४११	२,९०६	२,२८८	३,०४७	५,७६०
६	खाण व दगड खाणकाम	३६,८८७	३४,७७०	३२,७५६	३२,९९५	३२,१३२
७	**प्राथमिक क्षेत्र (उपबेरीज - ५+६)**	३९,२९९	३७,६७६	३५,०४४	३६,०४२	३७,८९२
८	वस्तुनिर्माण	८३,८६२	७४,१२१	८०,१११	१,००,१८४	१०५,५००
९	वीज, वायू, पाणीपुरवठा व इतर उपयोगिता सेवा	११,७३९	११,५७५	११,५३४	१२,८५८	१०,८९६
१०	बांधकाम	२८,१८८	२८,९२४	२८,९७०	४०,२४४	४८,४०८
११	**व्दितीय क्षेत्र (उपबेरीज -८+९+१०)**	१,२३,७८९	१,१४,६२१	१,२०,६१६	१,५३,२८६	१६४,८०४
१२	**उद्योग (उपबेरीज -६+११)**	१,६०,६७६	१,४९,३९०	१,५३,३७२	१,८६,२८२	१९६,९३६
१३	व्यापार, दुरूस्ती, हॉटेल्स व उपहारगृहे	५०,२५३	५४,४६१	४३,०८३	५३,७५७	६६,०९६
१४	रेल्वे	२,८२९	२,७७६	२,९११	३,०५४	३,३७८
१५	परिवहन (रेल्वे व्यतिरिक्त)	१५,६७२	१५,७८७	१२,३४६	१७,४४०	२०,०२०
१६	साठवण	८९०	९२९	९६६	१,०५५	१,२१३
१७	दळणवळण व प्रसारणासंबधित सेवा	६,२८०	७,०४७	७,५७६	८,९२३	१०,४६१
१७	वित्तीय सेवा	४७,५३०	५२,१३९	५३,९१८	६०,८२१	७९,६०४
१९	स्थावर मालमत्ता, राहत्या घरांची मालकी व व्यावसायिक सेवा	१,०२,२६९	१,१३,४०६	१,१५,३८१	१,३८,३४२	१६५,००१
२०	सार्वजनिक प्रशासन	१६,०४४	१९,७२५	२०,३८८	२२,३११	२७,३१८
२१	इतर सेवा	३६,५८१	४२,८८५	३७,८५६	४४,७८५	५४,६८४
२२	**तृतीय/सेवा क्षेत्र एकूण (उपबेरीज -१३ ते २१)**	२,७८,३४८	३,०९,१५४	२,९४,४२४	३,५०,४८९	४,२७,५४१
२३	**एकूण स्थूल मुल्यवृध्दी (उपबेरीज -५+१२+२२)**	४,४१,४३५	४,६१,४५१	४,५०,०८३	५,३९,८१८	६,३०,२३६
२४	उत्पादित वस्तू व सेवांवरील कर	६८,०३३	६६,४८९	६२,१६०	७९,२२०	१,००,४३९
२५	वजा उत्पादित वस्तू व सेवांवरील अनुदान	५,८८६	६,३७१	८,४१३	११,२५७	१४,०१०
२६	**स्थूल जिल्हा उत्पन्न (उपबेरीज -२३+२४-२५)**	५,०३,५८२	५,२१,५६९	५,०३,८३१	६,०७,७८०	७,१६,६६५
२७	लोकसंख्या ('०००)	१४,०९९	१४,३१३	१४,५२९	१४,७३५	१४,९३४
२८	**दरडोई स्थूल जिल्हा उत्पन्न (₹)**	३,५७,१८४	३,६४,३९३	३,४६,७६८	४,१२,४६७	४,७९,८८७
२९	**एकूण राज्य उत्पन्न**	२५,२८,८५४	२६,५६,८०६	२६,१०,६५१	३१,४४,१३८	३६,४५,८८४
३०	**दरडोई स्थूल राज्य उत्पन्न (₹)**	२,०७,८३३	२,१६,३१९	२,१०,६०३	२,५१,५२१	२,८९,४०४
३१	**स्थूल जिल्हा उत्पन्नाची स्थूल राज्य उत्पन्नाशी टक्केवारी**	१९.९१	१९.६३	१९.३०	१९.३३	१९.६६
३२	**मागील वर्षाच्या तूलनेत झालेली वाढ (टक्केवारी)**	८.५४	३.५७	-३.४०	२०.६३	१७.९२

आधार - अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, मुंबई.

टीप - मुंबई शहर व मुंबई उपनगर एकत्रित माहिती.

तक्ता २.२

क्षेत्रवार निव्वळ जिल्हा उत्पन्न- चालू किंमतीनूसार

जिल्हा - मुंबई शहर व मुंबई उपनगर संदर्भ वर्ष — २०२२-२३

(₹ कोटी)

अ.क्र.	क्षेत्र	२०१८-१९	२०१९-२०	२०२०-२१	२०२१-२२	२०२२-२३
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)
१	पीक	१	१	०	०	०
२	पशुसंवर्धन	७५३	८३२	१६८	३३५	२,०२५
३	वने व लाकूड तोडणी	५३	४९	४२	५०	५७
४	मत्स्यव्यवसाय व मत्स्यशेती	१,४८३	१,८७२	१,९१८	२,४६१	३,३८३
५	**कृषी व संलग्न सेवा(उपबेरीज - १+२+३+४)**	२,२८९	२,७५३	२,१२८	२,८४५	५,४६५
६	खाण व दगड खाणकाम	३५,४४४	३३,१८३	३१,००६	३१,३०६	३०,३६०
७	**प्राथमिक क्षेत्र (उपबेरीज -५+६)**	३७,७३४	३५,९३६	३३,१३४	३४,१५१	३५,८२५
८	वस्तुनिर्माण	७१,१६१	६१,१३३	६६,५३५	८४,५२७	८६,३८९
९	वीज, वायू, पाणीपुरवठा व इतर उपयोगिता सेवा	७,९२३	७,९८६	७,७०४	८,६६३	७,१५८
१०	बांधकाम	२६,१३१	२६,५७५	२६,२६४	३६,९७४	४३,६२४
११	**व्दितीय क्षेत्र (उपबेरीज -८+९+१०)**	१,०५,२१५	९५,६९५	१,००,५०३	१,३०,१६५	१,३७,१७०
१२	**उद्योग (उपबेरीज -६+११)**	१,४०,६५९	१,२८,८७७	१,३१,५०९	१,६१,४७०	१,६७,५३०
१३	व्यापार, दुरूस्ती, हॉटेल्स व उपहारगृहे	४५,७२६	४९,४९३	३७,७३६	४७,३३१	५८,३४१
१४	रेल्वे	२,३२४	२,२२६	२,३०५	२,३८६	२,५८८
१५	परिवहन (रेल्वे व्यतिरिक्त)	१३,१३७	१२,७६२	९,२६२	१४,००१	१५,९९२
१६	साठवण	८०५	८३७	८६१	९२९	१,०६४
१७	दळणवळण व प्रसारणासंबधित सेवा	४,०३३	४,५४८	४,८९१	५,९१९	७,०५७
१७	वित्तीय सेवा	४६,११२	५०,६३०	५२,१७२	५८,९२८	७७,२११
१९	स्थावर मालमत्ता, राहत्या घरांची मालकी व व्यावसायिक सेवा	७६,३०२	८५,८३७	८५,७६८	१,०४,३२१	१,२५,६९६
२०	सार्वजनिक प्रशासन	१२,६४१	१५,७११	१६,१६२	१७,५९८	२१,६४८
२१	इतर सेवा	३२,९७१	३८,८२७	३३,४११	३९,४६९	४८,४९३
२२	**तृतीय/सेवा क्षेत्र एकूण (उपबेरीज -१३ ते २१)**	२,३४,०५०	२,६०,८७२	२,४२,५६८	२,९०,८८१	३,५८,०९०
२३	**एकूण निव्वळ मुल्यवृद्धी (उपबेरीज -५+१२+२२)**	३,७६,९९९	३,९२,५०३	३,७६,२०५	४,५५,१९७	५,३१,०८५
२४	उत्पादित वस्तू व सेवांवरील कर	६७,३२९	६५,६३४	६१,०९९	७७,९४९	९९,०४३
२५	वजा उत्पादित वस्तू व सेवांवरील अनुदान	५,८२५	६,२८९	८,२६९	११,०७७	१३,८१५
२६	**निव्वळ जिल्हा उत्पन्न (उपबेरीज -२३+२४-२५)**	४,३८,५०३	४,५१,८४८	४,२९,०३५	५,२२,०६९	६,१६,३१३
२७	लोकसंख्या ('०००)	१४,०९९	१४,३१३	१४,५२९	१४,७३५	१४,९३४
२८	**दरडोई निव्वळ जिल्हा उत्पन्न (₹)**	३,११,०२५	३,१५,६८२	२,९५,२८९	३,५४,३००	४,१२,६९०
२९	**एकूण राज्य उत्पन्न**	२२,२५,०४९	२३,३१,६२९	२२,६१,७१९	२७,४४,७७३	३१,७९,५६६
३०	**दरडोई निव्वळ राज्य उत्पन्न (₹)**	१,८२,८६५	१,८९,८४३	१,८२,४५४	२,१९,५७३	२,५२,३८९
३१	**निव्वळ जिल्हा उत्पन्नाची निव्वळ राज्य उत्पन्नाशी टक्केवारी**	१९.७१	१९.३८	१८.९७	१९.०२	१९.३८
३२	**मागील वर्षाच्या तूलनेत झालेली वाढ (टक्केवारी)**	८.०५	३.०४	-५.०५	२१.६८	१८.०५

आधार - अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, मुंबई.

टीप - मुंबई शहर व मुंबई उपनगर एकत्रित माहिती

तक्ता २.३
क्षेत्रवार स्थूल जिल्हा उत्पन्न - स्थिर (२०११-१२) किंमतीनूसार

जिल्हा - मुंबई शहर व मुंबई उपनगर — संदर्भ वर्ष — २०२२-२३

(₹ कोटी)

अ.क्र.	क्षेत्र	२०१८-१९	२०१९-२०	२०२०-२१	२०२१-२२	२०२२-२३
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)
१	पीक	१	१	१	१	१
२	पशुसंवर्धन	५३३	५५७	१२५	२४०	१,१८४
३	वने व लाकूड तोडणी	४९	४५	४१	३८	३४
४	मत्स्यव्यवसाय व मत्स्यशेती	९७९	१,१३६	१,०३५	१,१८४	१,४७५
५	**कृषी व संलग्न सेवा(उपबेरीज - १+२+३+४)**	१,५६२	१,७३९	१,२०१	१,४६२	२,६९४
६	खाण व दगड खाणकाम	४३,८२८	४४,६२३	४५,४४६	४६,४६६	४७,४१९
७	**प्राथमिक क्षेत्र (उपबेरीज -५+६)**	४५,३९०	४६,३६२	४६,६४७	४७,९२८	५०,११३
८	वस्तुनिर्माण	७५,७३०	७०,०९९	६४,५७७	७०,१५६	७२,३०५
९	वीज, वायू, पाणीपुरवठा व इतर उपयोगिता सेवा	७,५२९	७,३७४	६,९८९	७,८७३	८,६२२
१०	बांधकाम	१९,९१८	२०,०२०	१८,७७२	२३,८७८	२७,६००
११	**व्दितीय क्षेत्र (उपबेरीज -८+९+१०)**	१,०३,१७६	९७,४९३	९०,३३८	१,०१,९०७	१,०८,५२६
१२	**उद्योग (उपबेरीज -६+११)**	१,४७,००४	१,४२,११६	१,३५,७८४	१,४८,३७३	१,५५,९४५
१३	व्यापार, दुरूस्ती, हॉटेल्स व उपहारगृहे	३३,१०७	३४,१८५	२४,९१५	२९,४६६	३३,९५०
१४	रेल्वे	२,०१५	१,६१८	१,३९२	१,५८२	१,८४६
१५	परिवहन (रेल्वे व्यतिरिक्त)	१४,९५०	१६,७४२	११,२८१	१६,०४१	१८,०९७
१६	साठवण	६०७	६६६	५७७	५९७	६४९
१७	दळणवळण व प्रसारणासंबधित सेवा	४,६२०	५,५४२	४,८११	५,२०२	५,७६१
१७	वित्तीय सेवा	३६,८८२	३८,१६८	३८,६०२	४०,६७१	४६,६५४
१९	स्थावर मालमत्ता, राहत्या घरांची मालकी व व्यावसायिक सेवा	६९,०८०	७८,८००	७०,४२२	७९,९१६	८९,८६०
२०	सार्वजनिक प्रशासन	१०,६८७	१२,५१४	११,९८९	१२,४००	१४,१९५
२१	इतर सेवा	२४,७०१	३०,०८०	२२,४२७	२५,५४५	३०,०९५
२२	**तृतीय/सेवा क्षेत्र एकूण (उपबेरीज -१३ ते २१)**	१,९६,६५०	२,१८,३१६	१,८६,४१६	२,११,४१९	२,४१,१०७
२३	**एकूण स्थूल मुल्यवृद्धी (उपबेरीज -५+१२+२२)**	३,४५,२१७	३,६२,१७१	३,२३,४०१	३,६१,२५४	३,९९,७४६
२४	उत्पादित वस्तू व सेवांवरील कर	५१,१०६	५१,३००	४२,८६४	४८,०७६	५२,७८८
२५	वजा उत्पादित वस्तू व सेवांवरील अनुदान	४,६०३	५,०००	६,०४५	७,५३३	८,८८८
२६	**स्थूल जिल्हा उत्पन्न (उपबेरीज -२३+२४-२५)**	३,९१,७२०	४,०८,४७१	३,६०,२२०	४,०१,७९६	४,४३,६४६
२७	लोकसंख्या ('०००)	१४,०९९	१४,३१३	१४,५२९	१४,७३५	१४,९३४
२८	**दरडोई स्थूल जिल्हा उत्पन्न (₹)**	२,७७,८४२	२,८५,३७७	२,४७,९२६	२,७२,६७७	२,९७,०७०
२९	**एकूण राज्य उत्पन्न**	१९,५७,३८१	२०,४६,६१४	१८,५२,१३२	२०,४७,८९१	२२,४१,१९६
३०	**दरडोई स्थूल राज्य उत्पन्न (₹)**	१,६०,८६७	१,६६,६३७	१,४९,४१३	१,६३,८२५	१,७७,९०२
३१	**स्थूल जिल्हा उत्पन्नाची स्थूल राज्य उत्पन्नाशी टक्केवारी**	२०.०१	१९.९६	१९.४५	१९.६२	१९.८०
३२	**मागील वर्षाच्या तूलनेत झालेली वाढ (टक्केवारी)**	४.२६	४.२८	-११.८१	११.५४	१०.४२

आधार - अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, मुंबई.

टीप - मुंबई शहर व मुंबई उपनगर एकत्रित माहिती.

तक्ता २.४
क्षेत्रवार निव्वळ जिल्हा उत्पन्न- स्थिर (२०११-१२) किंमतीनूसार

जिल्हा - मुंबई शहर व मुंबई उपनगर | संदर्भ वर्ष — २०२२-२३

(₹ कोटी)

अ.क्र.	क्षेत्र	२०१८-१९	२०१९-२०	२०२०-२१	२०२१-२२	२०२२-२३
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)
१	पीक	१	१	१	१	१
२	पशुसंवर्धन	५२७	५५०	१२३	२३७	१,१७०
३	वने व लाकूड तोडणी	४८	४४	४१	३७	३४
४	मत्स्यव्यवसाय व मत्स्यशेती	८६९	१,००९	८९९	१,०४१	१,२९२
५	**कृषी व संलग्न सेवा(उपबेरीज १+२+३+४)**	१,४४५	१,६०५	१,०६३	१,३१५	२,४९६
६	खाण व दगड खाणकाम	४२,५६६	४३,१९२	४३,९०८	४४,९५७	४६,०२६
७	**प्राथमिक क्षेत्र (उपबेरीज ५+६)**	४४,०११	४४,७९६	४४,९७१	४६,२७२	४८,५२२
८	वस्तुनिर्माण	६४,८३९	५९,१९८	५३,२९१	५८,०५१	५९,६५२
९	वीज, वायू, पाणीपुरवठा व इतर उपयोगिता सेवा	४,३९७	४,४५४	३,९७३	४,८००	५,९९०
१०	बांधकाम	१७,९९५	१७,८३९	१६,२२९	२०,९५०	२४,३९४
११	**व्दितीय क्षेत्र (उपबेरीज - ८+९+१०)**	८७,२३२	८१,४९१	७३,४९३	८३,८०२	९०,०३६
१२	**उद्योग (उपबेरीज - ६+११)**	१,२९,७९७	१,२४,६८३	१,१७,४००	१,२८,७५९	१,३६,०६२
१३	व्यापार, दुरूस्ती, हॉटेल्स व उपहारगृहे	२९,४०३	३०,१८२	२०,७२१	२४,८५६	२८,९०२
१४	रेल्वे	१,६१७	१,२०१	९४९	१,११८	१,३१९
१५	परिवहन (रेल्वे व्यतिरिक्त)	१२,७१७	१४,१८९	८,८५०	१३,४१६	१५,३०६
१६	साठवण	५३९	५९२	४९५	५०८	५५२
१७	दळणवळण व प्रसारणासंबधित सेवा	२,८२५	३,५८३	२,७५१	२,९८१	३,३२१
१७	वित्तीय सेवा	३५,५०७	३६,७२६	३६,७७२	३८,८३३	४४,६७४
१९	स्थावर मालमत्ता, राहत्या घरांची मालकी व व्यावसायिक सेवा	४९,६७०	५८,३७०	४९,१२२	५७,३०६	६५,८८२
२०	सार्वजनिक प्रशासन	७,८५८	९,२४४	८,६२५	८,९४६	१०,२९९
२१	इतर सेवा	२१,७६०	२६,७८५	१८,९१३	२१,६८०	२५,८७८
२२	**तृतीय/सेवा क्षेत्र एकूण (उपबेरीज-१३ ते २१)**	१,६१,८९६	१,८०,८७३	१,४७,१९६	१,६९,६४४	१,९६,१३३
२३	**एकूण निव्वळ मुल्यवृद्धी (उपबेरीज - ५+१२+२२)**	२,९३,१३९	३,०७,१६१	२,६५,६६०	२,९९,७१८	३,३४,६९१
२४	उत्पादित वस्तू व सेवांवरील कर	५०,५५९	५०,७२०	४२,०६७	४७,३०८	५२,०७१
२५	वजा उत्पादित वस्तू व सेवांवरील अनुदान	४,५५४	४,९४४	५,९३२	७,४१३	८,७६८
२६	**निव्वळ जिल्हा उत्पन्न (उपबेरीज - २३+२४-२५)**	३,३९,१४४	३,५२,९३७	३,०१,७९४	३,३९,६१२	३,७७,९९५
२७	लोकसंख्या ('०००)	१४,०९९	१४,३१३	१४,५२९	१४,७३५	१४,९३४
२८	**दरडोई निव्वळ जिल्हा उत्पन्न (₹)**	२,४०,५५१	२,४६,५७९	२,०७,७१४	२,३०,४७६	२५३,११०
२९	**एकूण राज्य उत्पन्न**	१७,१२,९९९	१७,८८,५६९	१५,८१,१२२	१७,५९,०४७	१९,३५,८४२
३०	**दरडोई निव्वळ राज्य उत्पन्न (₹)**	१,४०,७८२	१,४५,६२६	१,२७,५५०	१,४०,७१८	१,५३,६६४
३१	**निव्वळ जिल्हा उत्पन्नाची निव्वळ राज्य उत्पन्नाशी टक्केवारी**	१९.८०	१९.७३	१९.०९	१९.३१	१९.५३
३२	**मागील वर्षाच्या तूलनेत झालेली वाढ (टक्केवारी)**	३.७९	४.०७	-१४.४९	१२.५३	११.३०

आधार - अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, मुंबई.

टीप - मुंबई शहर व मुंबई उपनगर एकत्रित माहिती.

किंमती विषयक आकडेवारी

तक्ता ३.१

जिल्ह्यातील महत्वाच्या वस्तुंच्या त्रैमासिक सरासरी किरकोळ किंमती

जिल्हा:-मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :-२०२३-२४

अ.क्र.	वस्तूचे नाव व प्रत	परिमाण	एप्रिल-जून		जुलै-सप्टेंबर		ऑक्टोबर-डिसेंबर		जानेवारी-मार्च		वर्षाची सरासरी		मागील वर्षाच्या तुलनेत शेकडा वाढ/ घट (टक्केवारी)	
			नागरी	ग्रामीण	नागरी	ग्रामीण	नागरी	ग्रामीण	नागरी	ग्रामीण	नागरी	ग्रामीण	नागरी	ग्रामीण
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)	(११)	(१२)	(१३)	(१४)	(१५)
१	तांदूळ (खु.बा.) उत्तम	किलो	१००.९०	०.००	१००.८०	०.००	१०१.००	०.००	१०६.००	०.००	१०२.१७	०.००	३.५१	०.००
२	तांदूळ (खु.बा.) मध्यम	किलो	५७.५८	०.००	५६.६०	०.००	६२.५६	०.००	६५.५७	०.००	६०.५८	०.००	२.८६	०.००
३	गहू (खु.बा.) मध्यम	किलो	३९.३३	०.००	३९.०७	०.००	४०.२१	०.००	४१.५०	०.००	४०.०३	०.००	९.१३	०.००
४	गहू (स्व.धा.दु.)	किलो	२.००	०.००	२.००	०.००	२.००	०.००	२.००	०.००	२.००	०.००	०.००	०.००
५	ज्वारी (संकरित) (खु.बा.)	किलो	४२.००	०.००	४३.०२	०.००	४६.४२	०.००	४६.५०	०.००	४४.४८	०.००	१०.५५	०.००
६	ज्वारी (देशी) (खु.बा.)	किलो	५८.९०	०.००	६१.७०	०.००	६५.१५	०.००	६५.७५	०.००	६२.८८	०.००	१०.८०	०.००
७	बाजरी मध्यम	किलो	४३.००	०.००	४२.३३	०.००	४२.३७	०.००	४४.९२	०.००	४३.१५	०.००	७.५५	०.००
८	काबुली चणा (मध्यम)	किलो	१३७.८०	०.००	१५१.४०	०.००	१६७.३०	०.००	१६०.५०	०.००	१५४.२४	०.००	१८.३८	०.००
९	हरभरा डाळ	किलो	८३.५०	०.००	८४.७७	०.००	८९.८३	०.००	९४.००	०.००	८८.०३	०.००	५.१०	०.००
१०	तूरडाळ	किलो	१३७.६०	०.००	१५५.४०	०.००	१७३.३०	०.००	१७६.००	०.००	१६०.५७	०.००	२५.२५	०.००
११	मूगडाळ	किलो	१२२.५०	०.००	१२४.३०	०.००	१२९.८०	०.००	१३१.२०	०.००	१२६.९४	०.००	५.५७	०.००
१२	उडीदडाळ	किलो	१३४.००	०.००	१३४.००	०.००	१४१.५०	०.००	१५०.१०	०.००	१३९.९०	०.००	३.६६	०.००
१३	मसूरडाळ	किलो	१०२.५०	०.००	१०३.००	०.००	१०५.२०	०.००	१०७.००	०.००	१०४.४३	०.००	-५.००	०.००
१४	पांढरा वाटाणा	किलो	११२.००	०.००	१०९.७०	०.००	१०८.५०	०.००	११२.१०	०.००	११०.५७	०.००	-६.३०	०.००
१५	साबुदाणा	किलो	८६.१३	०.००	९१.८३	०.००	९५.८३	०.००	८९.१७	०.००	९०.७४	०.००	६.८७	०.००
१६	शेंगदाणे	किलो	१५७.५०	०.००	१५८.८०	०.००	१५८.८०	०.००	१५९.४०	०.००	१५८.६३	०.००	३.७९	०.००
१७	रवा	किलो	४३.५०	०.००	४३.५०	०.००	४४.७५	०.००	४५.४२	०.००	४४.२९	०.००	३.४९	०.००
१८	साखर	किलो	४३.००	०.००	४२.७४	०.००	४४.०६	०.००	४४.४३	०.००	४३.५६	०.००	२.४५	०.००
१९	गूळ पिवळा	किलो	७२.१७	०.००	७०.५०	०.००	७०.६०	०.००	७२.९२	०.००	७१.५५	०.००	०.३३	०.००
२०	गोडेतेल भुईमुगाचे(सुटे)	किलो	२००.००	०.००	१९०.००	०.००	१८८.७०	०.००	१९०.००	०.००	१९२.१७	०.००	-०.२६	०.००
२१	वनस्पती तूप (सुटे)	किलो	१५६.७०	०.००	१६५.००	०.००	१६८.७०	०.००	१५५.००	०.००	१६१.३३	०.००	-६.२१	०.००
२२	खोबरेल तेल (सुटे)	१००ग्रॅम	२५०.००	०.००	२४०.००	०.००	२४०.००	०.००	२४०.००	०.००	२४२.५०	०.००	-१३.७१	०.००
२३	म्हशीचे दूध (सुटे)	लीटर	७३.५०	०.००	७३.५०	०.००	८२.१७	०.००	८२.३३	०.००	७७.८८	०.००	१३.७९	०.००
२४	म्हशीचे शुध्द तूप	किलो	७८१.३०	०.००	८०६.३०	०.००	९५२.९०	०.००	९६९.६०	०.००	८७७.५०	०.००	२७.४७	०.००

तक्ता ३.१ (पुढे चालू)
जिल्ह्यातील महत्वाच्या वस्तुंच्या त्रैमासिक सरासरी किरकोळ किंमती

जिल्हा:-मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष :-२०२३-२४

अ.क्र.	वस्तूचे नाव व प्रत	परिमाण	एप्रिल-जून		जुलै-सप्टेंबर		ऑक्टोबर-डिसेंबर		जानेवारी-मार्च		वर्षाची सरासरी		मागील वर्षाच्या तुलनेत शेकडा वाढ/ घट (टक्केवारी)	
			नागरी	ग्रामीण	नागरी	ग्रामीण	नागरी	ग्रामीण	नागरी	ग्रामीण	नागरी	ग्रामीण	नागरी	ग्रामीण
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)	(११)	(१२)	(१३)	(१४)	(१५)
२५	बोकडाचे मांस	किलो	७००.००	०.००	७००.८०	०.००	७०७.९०	०.००	७०८.५०	०.००	७०४.३१	०.००	२.७६	०.००
२६	कोंबडी ब्रॉयलर) न सोललेली	किलो	१५२.९०	०.००	१४६.१०	०.००	१५०.००	०.००	१५४.९०	०.००	१५०.९७	०.००	-८.५१	०.००
२७	ताजे मासे (स्थानिक)	किलो	८८१.००	०.००	७६८.३०	०.००	६६५.००	०.००	७१५.२०	०.००	७५७.४०	०.००	-१०.९२	०.००
२८	अंडी कोंबडीची (सुधारित)	डझन	६६.८३	०.००	७१.४०	०.००	७८.५२	०.००	८०.९८	०.००	७४.४३	०.००	७.४७	०.००
२९	आयोडीनयुक्त मीठ	किलो	२८.००	०.००	२८.००	०.००	२८.००	०.००	२८.००	०.००	२८.००	०.००	४.७१	०.००
३०	हळद पावडर (सुटी)	१०० ग्रॅम	२२.९२	०.००	२७.०८	०.००	२८.५०	०.००	३०.६५	०.००	२७.२९	०.००	९.४२	०.००
३१	गरम मसाला पावडर (स्थानिक)	१०० ग्रॅम	५५.६८	०.००	६२.९२	०.००	७०.८८	०.००	७५.९४	०.००	६६.३५	०.००	-४.६५	०.००
३२	बटाटे	किलो	२६.२०	०.००	२९.५१	०.००	३१.९३	०.००	३३.९६	०.००	३०.४०	०.००	-५.२६	०.००
३३	कांदे	किलो	२४.६८	०.००	३४.९४	०.००	५६.०६	०.००	३५.९१	०.००	३७.९०	०.००	२५.८९	०.००
३४	लसूण	१०० ग्रॅम	१७.३३	०.००	२१.८०	०.००	२४.७५	०.००	३४.४८	०.००	२४.५९	०.००	५२.५५	०.००
३५	केळी (जळगाव)	डझन	५२.८८	०.००	५७.३८	०.००	५४.५८	०.००	५१.३३	०.००	५४.०४	०.००	८.७२	०.००
३६	सफरचंद	किलो	१९२.८०	०.००	२४०.३०	०.००	२०४.६०	०.००	१९५.७०	०.००	२०८.३३	०.००	४२.५९	०.००
३७	चहापत्ती	किलो	४०४.८०	०.००	३७५.००	०.००	३७७.५०	०.००	३८०.००	०.००	३८४.३२	०.००	-२५.१८	०.००
३८	रॉकेल (खु.बा.)	लीटर	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
३९	पेट्रोल	लीटर	१०६.३०	०.००	१०६.३०	०.००	१०६.३०	०.००	१०५.९०	०.००	१०६.१९	०.००	-२.३७	०.००
४०	गॅस सिलिंडर (स्वंयपाकाचा)	प्रत्येकी	१०९८.००	०.००	१०३७.००	०.००	९०५.१०	०.००	८७६.५०	०.००	९७९.१६	०.००	-५.३३	०.००
४१	काडेपेटी	१ नग	१.६७	०.००	१.५८	०.००	१.७५	०.००	१.६७	०.००	१.६७	०.००	९.२२	०.००
४२	प्रसाधन साबण	१ वडी	३९.३४	०.००	४०.३८	०.००	४०.६९	०.००	४४.३५	०.००	४१.१९	०.००	८.२०	०.००
४३	ब्रेड (स्थानिक)	४०० ग्रॅम	३७.५०	०.००	३७.९२	०.००	३९.६७	०.००	४०.२५	०.००	३८.८३	०.००	७.५३	०.००
४४	टाल्कम पावडर (पॉन्डस/तत्सम)	१०० ग्रॅम	११५.९०	०.००	११४.५०	०.००	११४.६०	०.००	११४.५०	०.००	११४.८८	०.००	३.५४	०.००
४५	टुथ पेस्ट (कोलगेट साधी/ तत्सम	१०० ग्रॅम	७२.८५	०.००	७३.५०	०.००	७४.९६	०.००	७४.७५	०.००	७४.०१	०.००	१३.६६	०.००

आधार - अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, मुंबई

सार्वजनिक वितरण व्यवस्था

तक्ता ३.२
रास्त भाव धान्य दुकाने, शिधापत्रिका धारकांची व गोदामांची संख्या

जिल्हा :- मुंबई शहर व मुंबई उपनगर — संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ. क्र.	तालुका	रास्त भाव धान्य दुकानांची संख्या	शिधापत्रिका धारकांची संख्या (लाख)						शिधापत्रिका आधार कार्ड सोबत जोडलेल्या धारकांची संख्या
			पिवळी		केशरी	अन्नपुर्णा	शुभ्र	एकुण	
			दारिद्र्य रेषेखालील *	अंत्योदय अन्न योजना **	दारिद्र्य रेषेवरील ***				
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)
१	मुंबई शहर	२६२५	०.२२	०.११	३३.७९	०	१०.९८	४५.१०	२५१८६२६
जिल्हा एकूण		**२६२५**	**०.२२**	**०.११**	**३३.७९**	**०**	**१०.९८**	**४५.१०**	**२५१८६२६**

तक्ता ३.२ (पुढेचालू)
रास्त भाव धान्य दुकाने, शिधापत्रिका धारकांची व गोदामांची संख्या

जिल्हा :- मुंबई शहर व मुंबई उपनगर — संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ.क्र.	तालुका	उपलब्ध गोदामे							
		एकुण		त्यापैकी उपयुक्त नसलेल्या		भाड्याने घेतलेल्या		भाड्याने दिलेल्या	
		गोदामांची संख्या	गोदामांची क्षमता (मेट्रीक टन)	गोदामांची संख्या	गोदामांची क्षमता (मेट्रीक टन)	गोदामांची संख्या	गोदामांची क्षमता (मेट्रीक टन)	गोदामांची संख्या	गोदामांची क्षमता (मेट्रीक टन)
(१)	(२)	(११)	(१२)	(१३)	(१४)	(१५)	(१६)	(१७)	(१८)
१	मुंबई शहर	०	०	०	०	०	०	०	०
जिल्हा एकूण		**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**

आधार : नियंत्रक शिधावाटप व संचालक नागरी पुरवठा, मुंबई व उपसंचालक नागरी पुरवठा (गो.वा.) परेल, मुंबई.

टीप :
१. मुंबई शहर व मुंबई उपनगर एकत्रित माहिती
२. * दारिद्र्य रेषे खालील शिधापत्रिका धारकांची संख्या यामध्ये पिवळया + बंद + गिरणी + निराधार महिला यांचा समावेशआहे.
३. ** अंत्योदय अन्न योजना शिधापत्रिका धारकांची संख्या यामध्ये अंत्योदय + बेघर यांचा समावेश आहे.
४. *** दारिद्र्य रेषेवरील शिधापत्रिका धारकांची संख्या यामध्ये लाभार्थी व गैरलाभार्थी यांचा समावेश आहे.
५. मुंबई शिधावाटप क्षेत्रासाठी सद्यस्थितीत अन्नधान्याची उचल भारतीय खाद्यनिगमच्याआगारातूनअधिकृत शिधावाटप संघटित संस्थेमार्फत व अधिकृत शिधावाटप दुकानदार यांचे मार्फत थेट करण्यात येत असल्याने शासकीय गोदामातअन्नधान्याची साठवणूक केली जात नाही, परिणामी शासकीय गोदामांचे पुर्नबांधकाम व नुतनीकरण करण्यातआलेले नाही. मुंबई शहरात शासकीय, भाडयाने घेतलेली तसेच दिलेली गोदामे नाहीत.

तक्ता ३.३

अंत्योदय अन्न योजना व प्राधान्य गटात मोडणाऱ्या (अंत्योदय अन्न योजना वगळून) कुटुंबांसाठी अन्नधान्याचे नियतन व उचल

जिल्हा :- मुंबई शहर व मुंबई उपनगर संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

(धान्य मे. टन)

वर्ष	नियतन			उचल			उचलीची नियतनाशी टक्केवारी		
	तांदूळ	गहू	साखर	तांदूळ	गहू	साखर	तांदूळ	गहू	साखर
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)
अंत्योदय अन्न योजना									
२०२०-२१	११४२	११८९	०	९५३	९८६	०	८३.४५	८२.९३	०.००
२०२१-२२	९७७	१०२५	०	९७७	१०२५	०	१००.००	१००.००	०.००
२०२२-२३	१०७१	८६७	०	१०७१	८६७	०	१००.००	१००.००	०.००
२०२३-२४	३८१६	२७६८	०	३८१६	२७६८	०	१००.००	१००.००	०.००
प्राधान्य गटात मोडणारे (अंत्योदय अन्न योजना वगळून)									
२०२०-२१	१०२९९१	१५३९९४	०	१०२५०२	१५२२२०	०	९९.५३	९८.८५	०.००
२०२१-२२	१०५३९८	१५८९०४	०	१०५३९८	१५८८७६	०	१००.००	९९.९८	०.००
२०२२-२३	१५०३१५	११४५०२	०	१५०३१५	११४५०२	०	१००.००	१००.००	०.००
२०२३-२४	२४८४४७	२५६७४९	०	२४८१२१	२५६६७९	०	९९.८७	९९.९७	०.००

आधार - उपसंचालक नागरी पुरवठा (गो.वा.) परेल, मुंबई.

टीप - १. मुंबई शहर व मुंबई उपनगर एकत्रित माहिती

२. फेब्रुवारी २०१४ पासून दा.रे.खा. लाभधारकांना राष्ट्रीय अन्नसुरक्षा योजनेअंतर्गत लाभ देण्यात येत आहे.

३. दा.रे.व. कुटुंबांसाठी वर्ष २०१४-१५ मध्ये माहे मे २०१४ ते ऑक्टोबर २०१४ करिता तांदूळ व गहू यांचे नियतन मंजूर झाले होते. तदनंतर दा.रे.व. कुटुंबांकरिता नियतन मंजूर झालेले नाही.

जमीन व इतर महसूल

तक्ता ४.१ (अ)
शासकीय कर व इतर यांची वसूली / थकबाकी
जमिन महसूल (सर्वसाधारण, वाढीव, संकिर्ण), सेस (उपकर-जि.प., ग्रा.प., पं.स., इ.जी.एस.) शिक्षणकर, अकृषीक आकारणी, सिटी सर्वे (पोट हिस्सा फाळणी फी), वस्तीवाढ सनद फी, अंतर्गत लेखा परिक्षण वसूली व नझूल बाकी

जिल्हा:-मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :-२०२३-२४

(₹ हजार)

अ.क्र.	तालुका	जमीन महसुलाची एकूण चालू मागणी	जमीन महसुलाची थकबाकी	एकूण मागणी	सूट	निलंबित वसुलीची रक्कम	वसुली पात्र रक्कम {५-(६+७)}	प्रत्यक्ष वसुली	खातेदारांची संख्या (शेतकरी)
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)
१	मुंबई शहर	४९५०३०७	३७४५१०	५३२४८१७	७२१७८३	०	४६०३०३४	२६०४७६९	१८८८६
जिल्हा एकूण		**४९५०३०७**	**३७४५१०**	**५३२४८१७**	**७२१७८३**	**०**	**४६०३०३४**	**२६०४७६९**	**१८८८६**

आधार – जिल्हाधिकारी कार्यालय (जमिन महसुल वसुली शाखा), मुंबई शहर

तक्ता ४.१ (ब)
शासकीय कर व इतर यांची वसूली / थकबाकी
(खाणी, गौणखनिज रॉयल्टी, मत्स्यव्यवसाय कर, कोर्ट फी व मुद्रांक शुल्क, नोंदणीपत्र फी, बीएडीआर व बीबीआर कायद्यानुसार मिळणाऱ्या रकमा, महसूल प्रमाणपत्राव्दारे होणारी वसूली, करमणूक, जाहिरात कर इत्यादी)

जिल्हा:-मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :-२०२३-२४

(₹ हजार)

अ.क्र.	तालुका	जमीन महसुलाची एकूण चालू मागणी	जमीन महसुलाची थकबाकी	एकूण मागणी	सूट	निलंबित वसुलीची रक्कम	वसुली पात्र रक्कम {५-(६+७)}	प्रत्यक्ष वसुली
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)
१	मुंबई शहर	४००००००	०	४००००००	०	०	४००००००	५३०१४५
जिल्हा एकूण		**४००००००**	**०**	**४००००००**	**०**	**०**	**४००००००**	**५३०१४५**

आधार – जिल्हाधिकारी कार्यालय (खाणी, गौणखनिज शाखा), मुंबई शहर

तक्ता ४.१ (क)

शासकीय कर व इतर यांची वसूली / थकबाकी
(सर्व साधारण तगाई, मृद संधारण थकबाकी, वन जमिनीवरील भूमीहीन शेतमजुरांना पुनर्वसनासाठी दिलेले कर्ज, अकृषीक कर्ज, आदर्श गृहनिर्माण कर्ज, इतर देशाकडून आलेल्या निर्वासितांना दिलेली कर्जे, प्रकल्पग्रस्तांना आणि कुळांना दिलेले कर्ज, नैसर्गिक आपत्ती कर्ज, जमिन सुधारणा – कब्जेहक्क किंमती इत्यादी)

जिल्हा:-मुंबई शहर

संदर्भ वर्ष :-२०२३-२४

(₹ हजार)

अ.क्र.	तालुका	जमीन महसुलाची एकूण चालू मागणी	जमीन महसुलाची थकबाकी	एकूण मागणी	सूट	निलंबित वसुलीची रक्कम	वसुली पात्र रक्कम {५-(६+७)}	प्रत्यक्ष वसुली
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)
१	मुंबई शहर	०	०	०	०	०	०	०
जिल्हा एकूण		**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**

आधार – जिल्हाधिकारी कार्यालय (जमिन महसुल वसुली शाखा), मुंबई शहर

स्थानिक स्वराज्य संस्थांचे उत्पन्न/खर्च

तक्ता ४.२
नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांचे (२०२३-२४) मधील उत्पन्न व खर्च

जिल्हा :- मुंबई शहर व मुंबई उपनगर संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

(₹ लाख)

	बाब	महानगरपालिका	नगरपरिषदा वर्ग अ	नगरपरिषदा वर्ग ब	नगरपरिषदा वर्ग क	नगरपरिषदा सर्व	नगर पंचायती	कटक मंडळे	सर्व नागरी संस्था
	(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)
स्थानिक स्वराज्य संस्थांची संख्या		१	-	-	-	-	-	-	१
	उत्पन्न								
१.	**आरंभीची शिल्लक**	**	-	-	-	-	-	-	**
२.	**जमा**								
	२.१. पट्टी, कर इत्यादी	८७२६५३.३१	-	-	-	-	-	-	८७२६५३.३१
	२.२. शासकीय अनुदाने	६९०५८.४३	-	-	-	-	-	-	६९०५८.४३
	२.३. वाणिज्यिक उपक्रमांपासून	०.००	-	-	-	-	-	-	०.००
	२.४. ठेवी आणि कर्जे इ.	०.००	-	-	-	-	-	-	०.००
	२.५. इतर उत्पन्न	२६२६६४६.३१	-	-	-	-	-	-	२६२६६४६.३१
	एकूण जमा (२)	३५६८३५८.०५	-	-	-	-	-	-	३५६८३५८.०५
	एकूण उत्पन्न (१+२)	३५६८३५८.०५	-	-	-	-	-	-	३५६८३५८.०५
	खर्च								
१.	प्रशासन								
	(अ) आस्थापना	१४१०८७२.०६	-	-	-	-	-	-	१४१०८७२.०६
	(ब) इतर	९७८९०.५३	-	-	-	-	-	-	९७८९०.५३
२.	कर वसुली	५३६५.७४	-	-	-	-	-	-	५३६५.७४
३.	सार्वजनिक दिवाबत्ती	२७७४७.०८	-	-	-	-	-	-	२७७४७.०८
४.	पाणीपुरवठा	२६५९८६.६४	-	-	-	-	-	-	२६५९८६.६४
५.	सार्वजनिक सुरक्षा	२२९५१.१७	-	-	-	-	-	-	२२९५१.१७
६.	सार्वजनिक आरोग्य	२४८७९२.४६	-	-	-	-	-	-	२४८७९२.४६
७.	जलनि:सारण व मलनि:सारण	४७०८९०.९६	-	-	-	-	-	-	४७०८९०.९६
८.	बांधकामे	९२३५५९.९४	-	-	-	-	-	-	९२३५५९.९४
९.	परिवहन	२१६४०.२९	-	-	-	-	-	-	२१६४०.२९
१०.	शिक्षण	८५३५१.७५	-	-	-	-	-	-	८५३५१.७५
११.	दुर्बल घटकांवरील खर्च	७३७५२.८२	-	-	-	-	-	-	७३७५२.८२
१२.	विशेष खर्च व दिलेली कर्जे	०.००	-	-	-	-	-	-	०.००
१३.	इतर खर्च	९४५९६९.०४	-	-	-	-	-	-	९४५९६९.०४
	एकूण खर्च (१ ते १३)	**४६००७७०.४८**	-	-	-	-	-	-	**४६००७७०.४८**

आधार - आयुक्त,बृहन्मुंबई महानगरपालिका

टीप- १) ** तक्त्यात मागितलेली माहिती उत्पन्न व खर्चावर आधारित असल्याने सन २०२३-२४ करिता सदर माहिती बृहन्मुंबई महानगरपालिकेच्या उत्पन्न व खर्च विवरणपत्रानुसार (Income & Expenditure Statement) तयार करण्यात आलेली आहे. त्यामुळे आरंभीची शिल्लक (Opening Balance) दर्शविण्यात आलेली नाही. २) सन २०२३-२४ या आर्थिक वर्षात महानगरपालिकेला भांडवली उत्पन्न कमी प्रमाणात प्राप्त झाल्याने तसेच भांडवली उत्पन्नाच्या तुलनेत भांडवली खर्चात जास्त प्रमाणात वाढ झाल्याने, सदर खर्च भांडवली कामांकरिता तयार करण्यात आलेल्या विविध निधींमधून भागविण्यात आलेला आहे. सदर निधी भांडवली उत्पन्नाचाच भाग असल्याने सन २०२३-२४ मध्ये महानगरपालिकेचा एकूण खर्च एकूण उत्पन्नापेक्षा अधिक असल्याचे दिसून येत आहे. ३) मुंबई शहर व उपनगर एकत्रित माहिती

बँक व विमा

तक्ता ४.५
तालुकानिहाय बँक कार्यालये, वर्गीकृत बँकांची संख्या, जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँकेच्या शाखा, ठेवी व कर्जे

जिल्हा : - मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

(₹ लाख)

अ. क्र.	तालुका	बँकांची कार्यालये असलेली गावे व शहरे (संख्या)	वर्गीकृत बँका (संख्या)	वर्गीकृत बँकांची शाखा कार्यालये (संख्या)	वर्गीकृत बँकांच्या ठेवी (₹ लाख)	वर्गीकृत बँकांनी दिलेली कर्जे (₹ लाख)	
						कृषक	अकृषक
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)
१	मुंबई शहर	१	४३	९७४	१५४९६६३००	४७०१२०३	२१९९२९९०४
जिल्हा एकूण		**१**	**४३**	**९७४**	**१५४९६६३००**	**४७०१२०३**	**२१९९२९९०४**

तक्ता ४.५ (पुढे चालू)
जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँक

जिल्हा : - मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

(₹ लाख)

अ.क्र.	तालुका	जि. म. स. बँकांची शाखा कार्यालये (संख्या)	जि. म. स. बँकांच्या ठेवी (₹ लाख)	जि.म. स.बँकांनी दिलेली कर्जे (₹ लाख)	
				कृषक	अकृषक
(१)	(२)	(९)	(१०)	(११)	(१२)
१	मुंबई शहर	५१*	८१२७७६	०.००	५६१४७४
जिल्हा एकूण		**५१***	**८१२७७६**	**०.००**	**५६१४७४**

आधार - १) अग्रणी जिल्हा व्यवस्थापक, बँक ऑफ बडोदा, मुंबई. २) मुंबई जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँक लि., मुंबई

टीप - १. * जि. म. स. बँकांची शाखा कार्यालये (संख्या) यामध्ये मुख्यालयाचा देखील समावेश आहे.

२. जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँक ही माहिती मुंबई शहर व उपनगर एकत्रित आहे.

३. सदरची माहिती SLBC च्या पोर्टलवरुन घेण्यात आली आहे.

बचत गट

तक्ता ४.६
जिल्ह्यातील बचत गटांबाबतची माहिती

जिल्हा :- मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ) जिल्ह्यात स्थापन झालेले बचत गट

अ. क्र.	तालुका	स्थापन झालेले बचत गट (संख्या)						
		जिल्हा ग्रामीण विकास यंत्रणेकडील		नागरी NULM	जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँक	महिला आर्थिक विकास महामंडळ	शेतकरी बचत गट	एकूण
		२०११-१२ अखेर (S.G.S.Y-BPL)	२०१२-१३ पासून संदर्भ वर्ष अखेर (NRLM- POP)					
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)
१	मुंबई शहर	०	०	२१३	०	१९१	०	४०४

ब) खेळते भांडवल दिलेले बचतगट

अ. क्र.	तालुका	खेळत्या भांडवलासाठी बँक जोडणी झालेले बचत गट (फिरता निधी दिलेले बचत गट) (संख्या)					
		जिल्हा ग्रामीण विकास यंत्रणेकडील २०१२-१३ पासून संदर्भ वर्ष अखेर (NRLM- POP)	नागरी NULM	जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँक	महिला आर्थिक विकास महामंडळ	शेतकरी बचत गट	एकूण
(१)	(२)	(१०)	(११)	(१२)	(१३)	(१४)	(१५)
१	मुंबई शहर	०	८८	०	०	०	८८

अ. क्र.	तालुका	बचत गटांना दिलेला फिरता निधी (₹ लाख)					
		जिल्हा ग्रामीण विकास यंत्रणेकडील २०१२-१३ पासून संदर्भ वर्ष अखेर (NRLM- POP)	नागरी NULM	जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँक	महिला आर्थिक विकास महामंडळ	शेतकरी बचत गट	एकूण
(१)	(२)	(१६)	(१७)	(१८)	(१९)	(२०)	(२१)
१	मुंबई शहर	०	८.८०	०.००	०.००	०.००	८.८०

तक्ता ४.६ (पुढे चालू)
जिल्ह्यातील बचत गटांबाबतची माहिती

जिल्हा :- मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

क) बँक जोडणी व पतपुरवठा झालेले बचत गट

अ.क्र.	तालुका	बँकामार्फत पतपुरवठा दिलेले बचत गट (संख्या)					
		जिल्हा ग्रामीण विकास यंत्रणेकडील २०१२-१३ पासून संदर्भ वर्ष अखेर (NRLM-POP)	नागरी NULM	जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँक	महिला आर्थिक विकास महामंडळ	शेतकरी बचत गट	एकूण
(१)	(२)	(२२)	(२३)	(२४)	(२५)	(२६)	(२७)
१	मुंबई शहर	०	९	०	३०	०	३९

अ. क्र.	तालुका	बँकामार्फत दिलेला पतपुरवठा(₹ लाख)					
		जिल्हा ग्रामीण विकास यंत्रणेकडील२०१२-१३ पासून संदर्भ वर्ष अखेर (NRLM-POP)	नागरी NULM	जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँक	महिला आर्थिक विकास महामंडळ	शेतकरी बचत गट	एकूण
(१)	(२)	(२८)	(२९)	(३०)	(३१)	(३२)	(३३)
१	मुंबई शहर	०	१.८०	०.००	११३.७७	०	११५.५७

आधार -१) सहाय्यक आयुक्त नियोजन २) महिला आर्थिक विकास महामंडळ ३) जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँक.

NRLM - National Rural Livelihood Mission
NULM - National Urban Livelihood Mission
SGSY - Swarnajayanti Gram Swarojgar Yojana

कृषी

तक्ता ५.७

तालुकानिहाय पर्जन्य दिवसांची संख्या व एकूण पर्जन्य

जिल्हा :- मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :-२०२३-२४

(पर्जन्य -मि.मी.)

अ.क्र.	**तालुका**	**सरासरी**		**वर्ष २०२३ मधील**		**सरासरीच्या तुलनेत संदर्भ वर्षातील पर्जन्यातील शेकडा वाढ अथवा घट (टक्केवारी)**
		पर्जन्य दिवसांची संख्या	**पर्जन्य**	**पर्जन्य दिवसांची संख्या**	**पर्जन्य**	
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)
१	मुंबई शहर	७९	२०९४.५	६७	२४२५.६	१५.८१%
जिल्हा एकूण		७९	२०९४.५	६७	२४२५.६	१५.८१%

आधार- प्रादेशिक हवामान शास्त्र खाते, मुंबई

पदुम

तक्ता ५.८
कृत्रिम रेतन व दुग्ध उत्पादनाची तालुकानिहाय प्रगती

जिल्हा – मुंबई शहर व मुंबई उपनगर संदर्भ वर्ष : २०२३-२४

(संख्या)

अ.क्र.	तालुका	२०१९ च्या पशुगणनेनुसार दुधाळ जनावरे (संख्या)							
		विदेशी गाई	संकरीत गाई	इतर संकरित विदेशी गाई	देशी गाई	अवर्गीकृत गाई	देशी म्हशी	अवर्गीकृत म्हशी	एकूण
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)
१	मुंबई शहर	२८०	३७१	६	६०२	२७९	२०७२७	२७२	२२५३७
जिल्हा एकूण		**२८०**	**३७१**	**६**	**६०२**	**२७९**	**२०७२७**	**२७२**	**२२५३७**

तक्ता ५.८ (पुढे चालू)
कृत्रिम रेतन वदुग्ध उत्पादनाची तालुकानिहाय प्रगती

जिल्हा – मुंबई शहर व मुंबई उपनगर संदर्भ वर्ष : २०२३-२४

(संख्या)

अ.क्र.	तालुका	२०२२-२३			२०२३-२४			दुग्ध संकलनाची मागील वर्षाच्या तुलनेत शेकडा वाढ/घट (टक्केवारी)
		कृत्रिम रेतनाचे वार्षिक लक्ष्य (संख्या)	कृत्रिम रेतनाच्या साध्याची टक्केवारी	एकूण दुग्ध संकलन ('००० लिटर)	कृत्रिम रेतनाचे वार्षिक लक्ष्य (संख्या)	कृत्रिम रेतनाच्या सध्याची टक्केवारी	एकूण दुग्ध संकलन ('००० लिटर)	
(१)	(२)	(११)	(१२)	(१३)	(१४)	(१५)	(१६)	(१७)
१	मुंबई शहर	०	०	०	०	०	०	०
जिल्हा एकूण		**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**

आधार: १) पशुगणना २०१९, २) प्रादेशिक सहा.आयुक्त पशुसंवर्धन, मुंबई विभाग

टीप : मुंबई शहर व मुंबई उपनगर एकत्रित माहिती

तक्ता ५.९
पशुवैद्यकिय संस्थांबाबतची माहिती

जिल्हा :- मुंबई शहर व मुंबई उपनगर संदर्भ वर्ष :-२०२३-२४

अ. क्र.	तालुका	२०१९ च्या पशुगणनेनुसार एकूण पशुधन		पशुवैद्यकीय चिकित्सालय (संख्या)	पशुवैद्यकीय दवाखाने (राज्य तथा स्थानिक स्तर) (संख्या)	पशुवैद्यकीय प्रथमोपचार केंद्र (संख्या)	इतर (फिरते दवाखाने / पशुवैद्यकीय महाविद्यालये) (संख्या)	एकूण पशुवैद्यकीय सुविधा केंद्रांची संख्या (५+६+७+८)
		एकूण पशुधन (संख्या)	एकूण कुक्कुट पक्षी (संख्या)					
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)
१	मुंबई शहर	३५०१९	२००६३	०	०	०	०	०
जिल्हा एकूण		**३५०१९**	**२००६३**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**

आधार - १) पशुगणना २०१९, २) प्रादेशिक सहआयुक्त पशुसंवर्धन, मुंबई विभाग
टीप - मुंबई शहर व मुंबई उपनगर एकत्रित माहिती

तक्ता क्र ५.११
सागरी मत्स्यव्यवसाय विषयक माहिती

जिल्हा :- मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ. क्र.	तालुका	सागर किनाऱ्याची लांबी (किमी)	मत्स्य उत्पादन (मे. टन)			सागरी मासेमारी बोटी (संख्या)		मासे उतरविण्याची केंद्रे (संख्या)	मत्स्य व्यवसाय सहकारी संस्था	
			२०२१-२२	२०२२-२३	२०२३-२४	एकूण	त्यापैकी यांत्रिकी		संख्या	सभासदांची संख्या
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)	(११)
१	मुंबई शहर	८०	१६०७०८	१५६३६९	१३८०३४	२९६०	२८२७	६	२६	१४१९१
जिल्हा एकूण		**८०**	**१६०७०८**	**१५६३६९**	**१३८०३४**	**२९६०**	**२८२७**	**६**	**२६**	**१४१९१**

आधार - उप आयुक्त मत्स्य (सां.), आयुक्त मत्स्यव्यवसाय.

तक्ता ५.१२
शासकीय आणि सहकारी दुग्ध शाळांमधील दुग्ध उपउत्पादने

जिल्हा :- मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :-२०२३-२४

अ.क्र.	उत्पादन	परिमाण	२०२१-२२	२०२२-२३	२०२३-२४	२०२२-२३ च्या तुलनेत २०२३-२४ मधील शेकडा बदल (टक्केवारी)
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)
१	दुधभुकटी	मे. टन	०.००	०.००	०.००	०.००
२	पांढरेलोणी	मे. टन	०.००	०.००	०.००	०.००
३	तूप	मे. टन	०.००	०.००	०.००	०.००
४	एनर्जी / दुध	लिटर	०.००	०.००	०.००	०.००
५	लस्सी	लिटर	०.००	०.००	०.००	०.००
६	मसाला दुध	लिटर	०.००	०.००	०.००	०.००
७	गायीचे टिकाऊ दुध	लिटर	०.००	०.००	०.००	०.००

आधार - जनसंपर्क अधिकारी, दुग्धव्यवसाय विकास विभाग, वरळी, मुंबई.
टीप- जिल्हा मुंबई शहर सहकारी संघ कार्यरत नसल्याने सहकारी दुग्ध शाळांमधील दुग्ध उत्पादने निरंक आहे.

तक्ता ५.१३
दुग्ध विकास सहकारी संस्थांबाबतची माहिती

जिल्हा :- मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ.क्र.	तालुका	दुग्ध विकास सहकारी संस्थांची संख्या	त्यांची एकूण सभासद संख्या	वर्षभरात संकलित केलेले दूध		शीत गृहांची संख्या	शीत गृहांची क्षमता (००० लिटर)
				एकूण (००० लिटर)	प्रतिदिन सरासरी (००० लिटर)		
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)
१	मुंबई शहर	०	०	०	०	०	०
जिल्हा एकूण		**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**

आधार- जनसंपर्क अधिकारी, दुग्धव्यवसाय विकास विभाग, वरळी, मुंबई.

जलसंपदा व लाभ क्षेत्र

तक्ता ५.१७
कूपनलिका, हातपंप व विद्युत पंपांविषयी माहिती

जिल्हा :- मुंबई शहर

संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ.क्र.	तालुका	चालू वर्षातील					वर्ष अखेर	
		एकूण कूपनलिकांची संख्या	त्यापैकी उच्चक्षमता कूपनलिकांची संख्या	यशस्वी कूपनलिकांची संख्या	बसविलेल्या हात पंपांची संख्या	बसविलेल्या विद्युत पंपांची संख्या	चालू असलेल्या हात पंपांची संख्या	चालू असलेल्या विद्युत पंपांची संख्या
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)
१	मुंबई शहर	३२	३२	३२	०	३२	०	११०५
जिल्हा एकूण		३२	३२	३२	०	३२	०	११०५

आधार - किटक नियंत्रण अधिकारी, किटकनाशक विभाग, सार्वजनिक आरोग्य खाते, बृहन्मुंबई महानगरपालिका, मुंबई.

वने व पर्यावरण

तक्ता ५.२८

संवर्गनिहाय कारखान्यांचा तपशील

जिल्हा :- मुंबई शहर व मुंबई उपनगर संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ.क्र.	तालुका	कारखान्यांचा संवर्ग				एकूण
		लाल (रेड)	नारंगी (ऑरेंज)	हिरवी (ग्रीन)	पांढरी (व्हाईट)	
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)
१	मुंबई शहर	१२००	२०२३	२७५०	२६२	६२३५
जिल्हा एकूण		१२००	२०२३	२७५०	२६२	६२३५

आधार - सांख्यिकी अधिकारी, महाराष्ट्र प्रदुषण नियंत्रण मंडळ, मुंबई.

टीप- मुंबई शहर व मुंबई उपनगर एकत्रित माहिती

उद्योग

तक्ता ६.१
जिल्ह्यातील उद्योगांबाबतचा तपशील

जिल्हा :- मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ.क्र.	तालुका	महाराष्ट्र औद्योगिक विकास महामंडळ				सहकारी औद्योगिक विकास मंडळाच्या क्षेत्राची संख्या			
		प्रकल्पांची संख्या	क्षेत्र (हेक्टर)	रोजगार संख्या (लाख)	गुंतवणूक (₹ कोटी)	प्रकल्पांची संख्या	क्षेत्र (हेक्टर)	रोजगार संख्या (लाख)	गुंतवणूक(₹ कोटी)
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(११)	(१२)	(१३)	(१४)
१	मुंबई शहर	०	०	०	०	०	०	०	०
जिल्हा एकूण		०	०	०	०	०	०	०	०

तक्ता ६.१ (पुढे चालू)
जिल्ह्यातील उद्योगांबाबतचा तपशील

जिल्हा :- मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ.क्र.	तालुका	विशेष आर्थिक क्षेत्र				जिल्ह्यातील औद्योगिक गुंतवणूक - मोठे उद्योग			
		प्रकल्पांची संख्या	क्षेत्र (हेक्टर)	रोजगार संख्या (लाख)	गुंतवणूक (₹ कोटी)	प्रकल्पांची संख्या	क्षेत्र (हेक्टर)	रोजगार संख्या (लाख)	गुंतवणूक (₹ कोटी)
(१)	(२)	(१५)	(१६)	(१७)	(१८)	(१९)	(२०)	(२१)	(२२)
१	मुंबई शहर	०	०	०	०	उ.ना.	उ.ना.	उ.ना.	उ.ना.
जिल्हा एकूण		०	०	०	०	उ.ना.	उ.ना.	उ.ना.	उ.ना.

तक्ता ६.१ (पुढे चालू)
जिल्ह्यातील उद्योगांबाबतचा तपशील

जिल्हा :- मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ.क्र.	तालुका	विदेशी थेट गुंतवणूकअंतर्गत			
		प्रकल्पांची संख्या	क्षेत्र (हेक्टर)	रोजगार संख्या (लाख)	गुंतवणूक (₹ कोटी)
(१)	(२)	(२३)	(२४)	(२५)	(२६)
१	मुंबई शहर	०	०	०	०
जिल्हा एकूण		**०**	**०**	**०**	**०**

आधार:- १) उद्योग संचालनालय, मुंबई २) महाराष्ट्र औद्योगिक विकास महामंडळ, मुंबई

तक्ता ६.१ (अ)

जिल्ह्यातील तालुकानिहाय उद्योग आधार असलेले सूक्ष्म, लघु व मध्यम उपक्रमांची माहिती

जिल्हा:- मुंबई शहर संदर्भ वर्ष:- २०२३-२४

अ.क्र	तालुका	उद्योग आधार असलेले सूक्ष्म, लघु व मध्यम उपक्रम (संख्या)	रोजगार (संख्या)	गुंतवणूक (₹ लाख)
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)
१	मुंबई शहर	६८६७८	३९६०००	८६१८२८.००
जिल्हा एकूण		**६८६७८**	**३९६०००**	**८६१८२८.००**

आधार - उद्योग संचालनालय, मुंबई

टीप - माहिती उद्यम नोंदणी पोर्टलवर उपलब्ध माहितीच्या आधारे देण्यात आलेली आहे.

तक्ता ६.२

जिल्ह्यातील विविध यंत्रणाकडे उपलब्ध असलेल्या स्वयंरोजगाराच्या योजनांतर्गत लाभ दिलेल्या लाभधारकांची संख्या

जिल्हा :- मुंबई शहर संदर्भ वर्ष:- २०२३-२४

अ.क्र	तालुका	जिल्हा उद्योग केंद्र	अग्रणी बँक (मुद्रा योजनेंतर्गत लाभ प्राप्त झालेल्या लाभधारकांची संख्या)	स्थानिक महामंडळे (जिल्हा खादी ग्रामोद्योग मंडळ)	विविध महामंडळे
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)
१	मुंबई शहर	४४	०	०	१२०
जिल्हा एकूण		**४४**	**०**	**०**	**१२०**

आधार - १) उद्योग संचालनालय, मुंबई २) सहायक संचालक, जिल्हा कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्र, मुंबई शहर. ३) सहा. आयुक्त (नियोजन), मुंबई. ४) विविध महामंडळे - महिला आर्थिक विकास महामंडळ, वसंतराव नाईक विमुक्त जाती व भटक्या जमाती विकास महामंडळ (मर्यादीत), महात्मा फुले मागासवर्ग विकास महामंडळ मर्या. व साहित्य लोकशाहीर अण्णाभाऊ साठे विकास महामंडळ (मर्या.)

रोजगार व स्वयंरोजगार

तक्ता ६.३
कारखान्यातील कामगारांची दैनिक सरासरी संख्या

जिल्हा:- मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :-२०२३-२४

अ. क्र.	उद्योग गट	राष्ट्रीय उद्योग सांकेतांक	कारखाने संख्या			स्तंभ ६ मधील कारखान्यातील कामगार संख्या		काम केलेल्या श्रम दिनांची एकूण संख्या (हजारात)	प्रपत्र न पाठविणारे चालू कारखाने	
			नोंदणी झालेले	बंद	प्रपत्र पाठविणारे चालू	एकूण	पैकी स्त्रिया		संख्या	कामगार संख्या
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)	(११)
१	खाद्य उत्पादने, पेये व तंबाखूची उत्पादने	१०, ११, १२	११०	३	४१	१५७३	६८	४७२	६६	२३१६
२	वस्त्रोद्योग (परिधान करण्याची वस्त्रे धरून)	१३, १४	२५८	४०	५०	४६८६	१०५०	१४०६	१६८	९४९८
३	लाकूड व लाकडाची उत्पादने	१६	८२	१०	१४	८०	०	२४	५८	५२१
४	कागद ,कागदाची उत्पादने, मुद्रण व प्रकाशन इत्यादी	१७	१२	२	०	०	०	०	१०	१९७
५	कातडी कमावणे व चामडयाची उत्पादने	१५	१२	०	२	५६	२	१७	१०	४६४
६	रसायने व रासायनिक उत्पादने	२०	२१	३	८	२४८	७९	७४	१०	२६१
७	पेट्रोलियम, रबर, प्लास्टिक यांची उत्पादने	२२	२४	२	२	५६	७	१७	२०	३९८
८	अधातू खनिज उत्पादने	२३	३४	८	३	१६०	०	४८	२३	१०६२
९	मूलभूत धातू , धातूची उत्पादने	२४	१०	३	२	४८	०	१४	५	५९
१०	यंत्रे व यंत्रसामग्री (परिवहन व सामग्री वगळून)	२८	५४	७	१३	१०२९८	५४३	३०८९	३४	१८५१
११	परिवहन सामग्री	३०	१९	१	५	१०१६६	२७०	३०५०	१३	४७७
१२	इतर वस्तुनिर्माण उद्योग	३२	१०७	१४	२९	१६९८	१९८	५०९	६४	२९८४
१३	इतर (उपरोक्त उद्योग गट वगळता)	१०, ११, १२, १३, १४, १६, १७, १५, २०, २२, २३, २४, २८, ३०, ३२ NIC-२००८ DIVISION वगळता उर्वरित.	५३८	५४	१७५	२५९५४	१९६०	७७८६	३०९	१३८८७
एकूण			**१२८१**	**१४७**	**३४४**	**५५०२३**	**४१७७**	**१६५०७**	**७९०**	**३३९७५**

आधार - औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संचालनालय, मुंबई

तक्ता ६.४

कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्राबाबतची सांख्यिकी

जिल्हा :- मुंबई शहर   संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ. क्र.	बाब	संख्या
(१)	(२)	(३)
१	जाहीर केलेल्या रिक्त जागा	६४६८२
२	रोजगार व स्वयंरोजगार मार्गदर्शक केंद्राचा उपयोग करणारे मालक	४९६३
३	मागील वर्ष अखेरीस पटावरील उमेदवार	१३९५९०
४	चालू वर्षात नवीन नोंदणी केलेले उमेदवार	४१४९५
५	वर्ष अखेरीस पटावरील उमेदवार	१४९७१५
६	नोकरी मिळालेले उमेदवार	
	अ) खाजगी क्षेत्र	३१३७०
	ब) सार्वजनिक क्षेत्र	-
	क) एकूण	३१३७०
७	नोकरी मिळालेले उमेदवार	
	अ) अनुसूचित जाती /अनुसूचित जमाती	३७७
	ब) इतर	३०९९३
	क) एकूण	३१३७०
८	कौशल्य विकास योजनेंतर्गत प्रशिक्षण घेतलेले उमेदवार	१०८०
	अ) पैकी रोजगार मिळालेले	६८
	ब) पैकी स्वयंरोजगार सुरू केलेले	२८
९	रोजगार व स्वयंरोजगार मार्गदर्शक केंद्रातील व्यवसाय मार्गदर्शन केंद्र	
	१) वैयक्तिक मार्गदर्शन /व्यक्तिश: अथवा गटामध्ये सल्ला दिलेले	१२५
	२) रोजगार व स्वयंरोजगार मार्गदर्शक केंद्रामध्ये घेण्यात आलेल्या गटांची चर्चा	-
	३) मार्गदर्शन केलेल्या अर्जदारांना नोकरी विषयी प्रशिक्षणासाठी दिलेल्यांची संख्या	-

आधार - सहायक संचालक, जिल्हा कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्र, मुंबई शहर.

तक्ता ६.५

शासकीय कर्मचाऱ्यांचा सर्वंकष माहितीकोष अंतर्गत शासकीय कर्मचाऱ्यांची संख्या

जिल्हा :- मुंबई शहर संदर्भ दिनांक :- ०१/०७/२०२३

अ. क्र.	गट	मंजूर पदे (संख्या)	भरलेली पदे (संख्या)	पैकी स्त्रिया (संख्या)
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)
१	वर्ग — अ	५१०२	३२६०	८०४
२	वर्ग — ब	१२२०२	७७०३	२६५०
३	वर्ग — क	५७९४६	३८७५४	९९११
४	वर्ग — ड	१२३४५	७२८३	१३६०
५	एकूण (अ ते ड)	८७५९५	५७०००	१४७२५
६	* इतर वर्ग-इ कर्मचारी	२२२२	२२२२	१७६०

आधार - अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, मुंबई

टिप १. (*) - 'इतर वर्ग - इ' यामध्ये कार्यव्ययी आस्थापनेवरील, रोजंदारीवरील, अंशकालीन, मानसेवी इत्यादी कर्मचारी यांचा समावेश आहे.

२. कर्मचा-यांचा सर्वंकष माहितीकोष २०२३ अंतर्गत फक्त शासकीय कर्मचा-यांची माहिती संकलित केली जाते. (शासनाच्या अनुदानातून आणि आहरण व संवितरण अधिका-यांमार्फत ज्यांची वेतन देयके अदा होतात.)

तक्ता ६.६

निरनिराळया उद्योगांतील रोजगारांबाबतची माहिती

जिल्हा :- मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ. क्र.	उद्योग गट		एकूण आस्थापनांची संख्या	माहिती देणाऱ्या आस्थापनांची संख्या	कर्मचारी संख्या			
	विवरण	सांकेतांक			शासकीय	निम शासकीय	खाजगी	एकूण
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)
१	कृषी	०१ ते ०५	४६	८	३९७	२०७	१७८०	२३८४
२	खाणकाम	१० ते १४	१८५	२१	१६१	१७६५	१९३११	२१२३७
३	वस्तुनिर्माण	१५ ते ३७	३८८	७४	३१७७१	३१४७४	५५०८७	११८३३२
४	वीज निर्मिती, गॅस, पाणी व सांडपाणी सेवा	४० ते ४१	२९	१३	६२३	-	४८५८	५४८१
५	बांधकाम	४५	२९	४	-	-	२११३	२११३
६	घाऊक व किरकोळ व्यापार व हॉटेल व्यवसाय	५० ते ५५	२२९	३९	८८९५	४३०४१	२८६३४	८०५७०
७	परिवहन, गोदामे आणि दळणवळण	६० ते ६४	४१४	९५	११८९१	४२९८८	६३६२१	११८५००
८	वित्त पुरवठा, विमा स्थावर मालमत्ता आणि व्यापार विषयक सेवा	६५ ते ७४	४९८	१६०	१०३११	२४५५३	१२८२११	१६३०७५
९	सामूहिक, सामाजिक व व्यक्तिगत सेवा	७५ ते ९९	१३१८	१००	१५३०३५	३०६५८	७४६५८५	९३०२७८
	जिल्हा एकूण		**३१३६**	**५१४**	**२१७०८४**	**१७४६८६**	**१०५०२००**	**१४४१९७०**

आधार - सहायक संचालक, जिल्हा कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्र,मुंबई शहर.

कामगार

तक्ता ६.७
दुकाने, व्यापारी संस्था व त्यातील कामगारांबाबतची माहिती

जिल्हा :- मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ. क्र.	तालुका	दुकाने		व्यापारी संस्था		हॉटेल व उपहार गृहे		चित्रपटगृहे		इतर संस्था (निवास योग्य पथीकाश्रम)		कामगार नसलेल्या संस्था	एकुण कामगार
		संख्या	कामगार	संख्या	कामगार	संख्या	कामगार	संख्या	कामगार	संख्या	कामगार		
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)	(११)	(१२)	(१३)	(१४)
१	मुंबई शहर	९७६१९	४२१७६८	१२९१४०	११९०००६	६३६७	७४८०८	१८१	४९०४	१०७५	१८४७४	५१६७३	१७०९९६०
जिल्हा एकूण		**९७६१९**	**४२१७६८**	**१२९१४०**	**११९०००६**	**६३६७**	**७४८०८**	**१८१**	**४९०४**	**१०७५**	**१८४७४**	**५१६७३**	**१७०९९६०**

आधार - सहायक कामगार आयुक्त (दुकाने), मुंबई

टीप: सन २०२३-२४ मध्ये आस्थापनांवरील मराठी नामफलकाच्या तपासणीसाठी भेटी सुरु झाल्याने आस्थापनांच्या नोंदणीकरणामध्ये व सुचनापत्राच्या पोचपावतीमध्ये वाढ झाल्याचे दिसून येत आहे.

सहकार

तक्ता ६.११
विविध प्रकारच्या सहकारी संस्थांचा तपशील

जिल्हा :- मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :- २०२२-२३

अ.क्र.	सहकारी संस्थेचा प्रकार	संस्था (संख्या)	सभासद संख्या (हजार)	खेळते भांडवल (₹ लाख)	स्थुल कर्ज (₹ लाख)	नफ्यातील संस्था (संख्या)	तोट्यातील संस्था (संख्या)	ना नफा ना तोटा झालेल्या संस्था (संख्या)
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)
१	**कृषि पतसंस्था (एकूण)**	**१**	**२०**	**७६४१११.९९**	**३२९८४४.२३**	**१**	**०**	**०**
	१.१ जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँका	१	२०	७६४१११.९९	३२९८४४.२३	१	०	०
	१.२ प्राथमिक कृषी सहकारी संस्था	०	०	०.००	०.००	०	०	०
	१.३ शेतकरी सेवा संस्था	०	०	०.००	०.००	०	०	०
	१.४ लॅम्प्स सहकारी संस्था (आदिवासी सहकारी संस्था)	०	०	०.००	०.००	०	०	०
	१.५ धान्य बँका	०	०	०.००	०.००	०	०	०
	१.६ इतर	०	०	०.००	०.००	०	०	०
२	**बिगर - कृषी पतसंस्था (एकूण)**	**८१९**	**२३२४**	**१०६७६१४.६७**	**२१९४३६.८०**	**७९७**	**२२**	**०**
	२.१ नागरी बँका	२६	७५२	९१९७९१.२९	१६८७५२.७१	२५	१	०
	२.२ नागरी पतसंस्था	४९३	७२५	१३१८२९.१३	३५४३८.९१	४७२	२१	०
	२.३ कर्मचारी पतसंस्था	२९४	६६१	१४६७२.०६	६००३.६५	२९४	०	०
	२.४ इतर बिगर-कृषी पतसंस्था	६	१८५	१३२२.१९	९२४१.५४	६	०	०
३	**पणन संस्था (एकूण)**	०	०	०.००	०.००	०	०	०
	३.१ जिल्हा पणन संस्था	०	०	०.००	०.००	०	०	०
	३.१.१ सर्वसाधारण उद्देशीय	०	०	०.००	०.००	०	०	०
	३.१.२ विशेष उद्देशीय	०	०	०.००	०.००	०	०	०
	३.२ प्राथमिक पणन संस्था	०	०	०.००	०.००	०	०	०
	३.२.१ सर्वसामान्य तालुका खरेदी विक्री संघ	०	०	०.००	०.००	०	०	०
	३.२.२ विशेष पणन संस्था	०	०	०.००	०.००	०	०	०
	३.३ इतर पणन संस्था	०	०	०.००	०.००	०	०	०
४	**एकूण उत्पादक सहकारी संस्था**	**१४६**	**७९**	**१३३३३४.१७**	**०.००**	**११६**	**३०**	**०**
	४.१ साखर कारखाने	०	०	०.००	०.००	०	०	०
	४.२ इतर शेती प्रक्रिया संस्था	०	०	०.००	०.००	०	०	०
	४.३ विणकर संस्था	०	०	०.००	०.००	०	०	०
	४.४ विणकर संस्था (हातमाग)	०	०	०.००	०.००	०	०	०
	४.५ औद्योगिक वसाहती (संस्था)	११	१	३२५५.७०	०.००	५	६	०
	४.६ इतर औद्योगिक संस्था	६६	१५	१४१७५.८०	०.००	४२	२४	०
	४.७ दुग्ध व्यवसाय संस्था	०	०	०.००	०.००	०	०	०
	४.८ मत्स्यव्यवसाय संस्था	६९	६२	११५९०२.६७	०.००	६९	०	०
	४.९ सहकारी सूत गिरण्या	०	०	०.००	०.००	०	०	०
	४.१० उपसा जलसिंचन संस्था	०	०	०.००	०.००	०	०	०
	४.११ इतर उत्पादक संस्था	०	०	०.००	०.००	०	०	०
५	**सामजिक सेवा व इतर सहकारी संस्था**	**५३८७**	**२९२**	**५१९३३९.१७**	**०**	**५१६३**	**२२४**	**०**
	५.१ ग्राहक भांडारे	८६	७८	१४६१०४.५६	०.००	७४	१२	०
	५.२ गृहनिर्माण संस्था	४०९२	१३०	२७२८६०.१२	०.००	४०९०	२	०
	५.३ कामगार कंत्राटदार संस्था	३५७	२२	५६६८१.७२	०.००	३५७	०	०
	५.४ इतर सहकारी संस्था	८५२	६३	४३६९२.७७	०.००	६४२	२१०	०
	एकूण संस्था	**६३५३**	**२७१५**	**२४८४४००.००**	**५४९२८१.०४**	**६०७७**	**२७६**	**०**

आधार :- जिल्हा उपनिबंधक, सहकारी संस्था, मुंबई शहर

तक्ता ६.१२
सहकारी संस्थांची लेखापरीक्षण वर्गाप्रमाणे संख्या

जिल्हा :- मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :- २०२२-२३

अ. क्र.	तालुका	लेखापरीक्षण वर्गाप्रमाणे सहकारी संस्था				वर्गीकरण न केलेल्या संस्था	लेखापरीक्षण न झालेल्या संस्था	एकूण सहकारी संस्था
		अ	ब	क	ड			
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)
१	मुंबई शहर	७७६	४४९७	२९०	६२	९	७१९	६३५३
जिल्हा एकूण		**७७६**	**४४९७**	**२९०**	**६२**	**९**	**७१९**	**६३५३**

आधार:- जिल्हा विशेष लेखापरीक्षक -वर्ग १, सहकारी संस्था मुंबई

तक्ता ६.१३
जिल्हा कार्यक्षेत्र असलेल्या सहकारी बँकाचे कार्य

जिल्हा :- मुंबई शहर व मुंबई उपनगर संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

(₹ हजार)

अ.क्र.	बाब		जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँक लि.	राज्य कृषी व ग्रामीण विकास बँक
(१)	(२)		(३)	(४)
१	बँक शाखा (संख्या)		५१*	०
२	सभासद (संख्या)	२.१ संस्था सभासद	१८५१२	०
		२.२ वैयक्तिक सभासद	१७८७	०
३	भाग भांडवल		२३०४९०३.००	०
४	राखीव व इतर निधी		१०७९०६८२.००	०
५	ठेवी		८१२७७६३३.००	०
६	खेळते भांडवल		९५५१००४६.००	०
७	अल्प मुदतीची कर्जे वाटप	७.१ रोख पत	६२८५६८.००	०
		७.२ वटविलेली बिले	०.००	०
		७.३ एकूण (७.१+७.२)	६२८५६८.००	०
		७.४ पैकी कृषि कर्जे	०.००	०
८	मध्यम मुदतीची कर्जे वाटप		५७९१७४९.००	०
९	दीर्घ मुदतीची कर्जे		१८३१४५४.००	०
१०	येणे कर्ज	१०.१ अल्प मुदतीची कर्जे	३१०८८६६०.००	०
		१०.२ मध्यम मुदतीची कर्जे	२०१२८८६७.००	०
		१०.३ दीर्घ मुदतीची कर्जे	४९२९८९३.००	०
११	थकलेले कर्जे	११.१ अल्प मुदतीची कर्जे	१९९२४०४.००	०
		११.२ मध्यम मुदतीची कर्जे	२७३५४००.००	०
		११.३ दीर्घ मुदतीची कर्जे	३१५४९८.००	०

आधार - मुंबई जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँक लि.
टीप - १) मुंबई शहर व मुंबई उपनगर एकत्रित माहिती. २) * जि. म. स. बँकांची शाखा कार्यालये (संख्या) यामध्ये मुख्यालयाचा देखील समावेश आहे.

तक्ता ६.१४
बिगर-कृषी सहकारी पतसंस्थांचे कार्य

जिल्हा :- मुंबई शहर — संदर्भ वर्ष :- २०२२-२३

(₹ हजार)

अ.क्र.	बाब		संस्था प्रकार				
			प्राथमिक सहकारी बँका		इतर बिगर - कृषी पतसंस्था		
			नागरी बँका	कर्मचारी पतपेढी आणि इतर	नागरी पतसंस्था	कर्मचारी पतपेढी	इतर
(१)	(२)		(३)	(४)	(५)	(६)	(७)
१	संस्था संख्या		२६	६	४९३	२९४	०
२	सभासद संख्या		७५२४०३	१८४८६३	७२५३६७	६६१३०५	०
३	भाग भांडवल		२०५६५२२	८४८४२८१	१३२७८१८	१३२५४६	०
४	राखीव व इतर निधी		२०६६१३३७	१४७८६२९	८१४८४४	२१२७१७	०
५	ठेवी		१२७५५०७४	६६१५९०	५७०१९४०	१३१३६११	०
६	खेळते भांडवल		९१९७९१२९	१३२२१९	१३१८२९१३	१४६७२०६	०
७	कर्जे	७.१ दिलेली कर्जे	१६८७५३	९२४२	३५४३९	६००४	०
		७.२ वसूल कर्जे	६५९२१	७०७५	१९२७५	५३५२	०
		७.३ येणे कर्जे	१०२८३१	२१६७	१६१६४	६५२	०
		७.४ थकित कर्जे	९३५८६८	३८७०	२६०८६८	५७५३	०

आधार:- जिल्हा उपनिबंधक, सहकारी संस्था, मुंबई शहर.

तक्ता ६.१५
परवानाधारक सावकारांची संख्या आणि त्यांनी दिलेली कर्जे

जिल्हा :- मुंबई शहर — संदर्भ वर्ष :- २०२२-२३

(₹ हजार)

अ.क्र.	तालुका	परवानाधारक सावकारांची संख्या	व्यापाऱ्यांना दिलेली कर्जे	इतरांना दिलेली कर्जे	एकूण (४+५)
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)
१	मुंबई शहर	६२२	०	५२८६००	५२८६००
जिल्हा एकूण		**६२२**	**०**	**५२८६००**	**५२८६००**

आधार:- जिल्हा उपनिबंधक, सहकारी संस्था, मुंबई शहर.

पणन

तक्ता ६.१६
जिल्हा आणि प्राथमिक पणन संस्थांचे कार्य

जिल्हा:- मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :—२०२२-२३

(₹ हजार)

अ.क्र.	जिल्हा आणि प्राथमिक पणन संस्था संख्या	संस्था संख्या	सभासद संख्या	खेळते भांडवल	खरेदीची किंमत			विक्रीची किंमत			उपभोग्य वस्तूंची एकूण विक्री
					कृषी उत्पादन	शेतीच्या गरजेच्या वस्तू	उपभोगाच्या वस्तू	मालक म्हणून	अडत्या म्हणून	एकूण	
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)	(११)	(१२)
१	मुंबई शहर	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
जिल्हा एकूण		**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**

आधार:- जिल्हा उपनिबंधक, सहकारी संस्था, मुंबई शहर.

तक्ता ६.१७
नियंत्रित बाजारपेठातील कृषी मालांची वार्षिक आवक

जिल्हा :- मुंबई शहर व मुंबई उपनगर संदर्भ वर्ष :-२०२३-२४

(₹ हजार)

अ.क्र	तालुका	कृषी उत्पन्न बाजार समित्यांची संख्या	उप बाजारपेठांची संख्या	भात		तांदूळ		नागली	
				आवक (टन)	मूल्य	आवक (टन)	मूल्य	आवक (टन)	मूल्य
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)
१	मुंबई शहर	१	५	-	-	४८१४८६	१९१४८७१८	-	-
जिल्हा एकूण		**१**	**५**	-	-	**४८१४८६**	**१९१४८७१८**	-	-

तक्ता ६.१७ (पुढे चालू)
नियंत्रित बाजारपेठातील कृषी मालांची वार्षिक आवक

जिल्हा :- मुंबई शहर व मुंबई उपनगर संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

(₹ हजार)

अ. क्र	तालुका	मूग		कुलीथ		कांदा		उडीद		गहू	
		आवक (टन)	मूल्य	आवक (टन)	मूल्य	आवक (टन)	मूल्य	आवक (टन)	मूल्य	आवक (टन)	मूल्य
(१)	(२)	(११)	(१२)	(१३)	(१४)	(१५)	(१६)	(१७)	(१८)	(१९)	(२०)
१	मुंबई शहर	११८०९	१२१४४६८	९३५	७७४४८	३३६२८७	५७१६८८२	४९१५	४७६९३२	१८९२५५	६५००९२६
जिल्हा एकूण		**११८०९**	**१२१४४६८**	**९३५**	**७७४४८**	**३३६२८७**	**५७१६८८२**	**४९१५**	**४७६९३२**	**१८९२५५**	**६५००९२६**

तक्ता ६.१७ (पुढे चालू)
नियंत्रित बाजारपेठातील कृषी मालांची वार्षिक आवक

जिल्हा :- मुंबई शहर व मुंबई उपनगर संदर्भ वर्ष :-२०२३-२४

(₹ हजार)

अ.क्र	तालुका	बाजरी		ज्वारी		तूर		सोयाबीन		मका	
		आवक (टन)	मूल्य	आवक (टन)	मूल्य	आवक (टन)	मूल्य	आवक (टन)	मूल्य	आवक (टन)	मूल्य
(१)	(२)	(२१)	(२२)	(२३)	(२४)	(२५)	(२६)	(२७)	(२८)	(२९)	(३०)
१	मुंबई शहर	११३१६	३७९०८९	३३३३३	१४२६३०६	०	०	०	०	१२५७८	४१५४६१
जिल्हा एकूण		**११३१६**	**३७९०८९**	**३३३३३**	**१४२६३०६**	**०**	**०**	**०**	**०**	**१२५७८**	**४१५४६१**

आधार - मुंबई कृषी उत्पन्न बाजार समिती, मुंबई

टीप- १. मुंबई शहर व मुंबई उपनगर एकत्रित माहिती

२. मुंबई शहर व मुंबई उपनगर हे कार्यक्षेत्र वाशी येथील कृषी उत्पन्न बाजार समिती मध्ये समाविष्ट आहे.

तक्ता ६.१८

निवडक कृषि मालाच्या त्रैमासिक सरासरी घाऊक किमंती

जिल्हा :- मुंबई शहर व मुंबई उपनगर | संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ. क्र.	कृषी मालाचे नांव	कृषी मालाचा वाण	त्रैमासिक सरासरी घाऊक किंमती (प्रति क्विंटल मूल्य ₹)							
			एप्रिल-जून २०२३	मागील वर्षीच्या तुलनेत शेकडा वाढ / घट (टक्केवारी)	जुलै-सप्टेंबर २०२३	मागील वर्षीच्या तुलनेत शेकडा वाढ / घट (टक्केवारी)	ऑक्टोबर-डिसेंबर २०२३	मागील वर्षीच्या तुलनेत शेकडा वाढ / घट (टक्केवारी)	जानेवारी-मार्च २०२४	मागील वर्षीच्या तुलनेत शेकडा वाढ / घट (टक्केवारी)
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)	(११)
१	ज्वारी	०	३९३१	२४.१२	४४०५	२४.६८	४१३३	१४.२०	४६४५	२२.३०
२	बाजरी	०	३४९३	३९.७२	६९०३	१३६.३२	७०८२	१३२.५०	३२४६	२.४९
३	गहू	०	३३४७	१५.२२	३५११	२३.२८	३४०९	१०.८३	३४७१	-०.१४
४	घेवडा	०	उ.ना.	उ.ना.	उ.ना.	उ.ना.	उ.ना.	उ.ना.	उ.ना.	उ.ना.
५	मूग	०	९७७५	७.७६	१०४१६	१०.७६	९९२८	४.५७	११०१४	१६.९०
६	चवळी	०	७९०३	-९.९०	८६८५	२५.१२	८४०६	३.५५	९७३८	२०.३४
७	मका	०	३१७६	२९.७९	३४४९	२११.०७	३३५९	८.६०	३२३०	१०.०५
८	सोयाबीन	०	उ.ना.	उ.ना.	उ.ना.	उ.ना.	उ.ना.	उ.ना.	उ.ना.	उ.ना.
९	तूर	०	उ.ना.	उ.ना.	उ.ना.	उ.ना.	उ.ना.	उ.ना.	उ.ना.	उ.ना.
१०	हरभरा	०	५६३७	-०.०९	६१६०	११.१५	६०२०	५.४१	६९३९	२५.९८
११	उडीद	०	९५३१	७२.३८	९९७७	४९.१६	९४४१	४७.९५	९८६७	९.४०
१२	भूईमूग	०	६०६५	६.३१	४९७६	-२३.१९	५८६६	-५.१०	७९२४	१८.८५
१३	कांदा	०	८९५	-१५.८८	१४५०	१३.०२	२८८८	५५.३५	१५६९	३०.९७
१४	मिरची	०	३८२००	२९.४१	३३८६७	१४.०५	३३७०८	-३.६९	३१८५४	-३३.२६
१५	भात	०	उ.ना.	उ.ना.	उ.ना.	उ.ना.	उ.ना.	उ.ना.	उ.ना.	उ.ना.
१६	धना	०	११२८२	-६.१९	११७५०	-२१.६७	१०८७०	-२५.७९	११४८६	५९.३७
१७	गूळ	०	४७७३	८.७२	४८३६	११.२२	५२१६	९.२६	५१६६	१०.१०
१८	कापूस	०	उ.ना.	उ.ना.	उ.ना.	उ.ना.	उ.ना.	उ.ना.	उ.ना.	उ.ना.

आधार - मुंबई कृषी उत्पन्न बाजार समिती, मुंबई

टीप - १) मुंबई शहर व मुंबई उपनगर हे कार्यक्षेत्र वाशी येथील कृषी उत्पन्न बाजार समिती मध्ये समाविष्ट आहे. २) मुंबई शहर व मुंबई उपनगर एकत्रित माहिती

३) घेवडा, सोयाबिन, तूर, भात ,कापूस यांचे बाजारभाव उपलब्ध नाही.

वस्त्रोद्योग

तक्ता ६.१९

सहकारी सूत गिरण्या, हातमाग व यंत्रमाग यांचा तपशिल

जिल्हा:- मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष :- २०२२-२३

(₹ हजार)

अ. क्र.	तपशिल	जिल्हा एकूण
(१)	(२)	(३)
	अ) सहकारी सूत गिरण्या	
१	एकूण गिरण्यांची संख्या	०
२	उत्पाद चालू असलेल्या गिरण्यांची संख्या	०
३	सभासद संख्या (०००)	०
४	भाग भांडवल	०
५	त्यापैकी राज्य शासनाचे	०
६	चात्यांची संख्या लाखात	०
७	उत्पादित सूताचे मूल्य	०
८	तोट्यातील गिरण्या (संख्या)	०
९	तोटा	०
	ब) सहकारी हातमाग व यंत्रमाग	
१	एकूण संस्था संख्या	०
२	सभासद संख्या (०००)	०
३	भाग भांडवल	०
४	त्यापैकी राज्य शासनाचे	०
५	मागांची संख्या	०
६	उत्पादित मूल्य	०
७	तोट्यातील संस्था (संख्या)	०
८	तोटा	०

आधार:- जिल्हा उपनिबंधक, सहकारी संस्था मुंबई शहर.

उर्जा

तक्ता ७.१
जिल्ह्यातील विजेचा वापर

जिल्हा :- मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

(हजारात)

अ.क्र.	तालुका	एकूण विजेचा वापर (००० किलो वॅट तास)				
		घरगुती	व्यापारी कामासाठी लघुशक्ती साठी	औद्योगिक	सार्वजनिक दिवाबत्ती	कृषि
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)
१	मुंबई शहर	२३२९००२.५९	२२३०५२६.५३	३९२२१८.७५	१६६२४.३१	०.००
जिल्हा एकूण		**२३२९००२.५९**	**२२३०५२६.५३**	**३९२२१८.७५**	**१६६२४.३१**	**०.००**

तक्ता ७.१ (पुढे चालू)
जिल्ह्यातील विजेचा वापर

जिल्हा :- मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष :-२०२३-२४

(हजारात)

अ.क्र.	तालुका	एकूण विजेचा वापर (००० किलो वॅट तास)		विजेचा दरडोई वापर (किलो वॅट तास)	वीज जोडण्यांची संख्या (लाखात)
		इतर	एकूण		
(१)	(२)	(८)	(९)	(१०)	(११)
१	मुंबई शहर	२००००३.६६	५१६८३७५.८४	१३७७.१७	२७.४६
जिल्हा एकूण		**२००००३.६६**	**५१६८३७५.८४**	**१३७७.१७**	**२७.४६**

आधार - १) बृहन्मुंबई विद्युत पुरवठा आणि परिवहन उपक्रम २) टाटा पॉवर कं. लि. मुंबई.

टीप - विजेचा दरडोई वापर परिगणित करण्यासाठी १ ऑक्टोबर, २०२३ च्या प्रक्षेपित लोकसंख्येचा वापर करण्यात आलेला आहे.

प्रादेशिक परिवहन व महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन व दळणवळण

तक्ता क्र ७.२
मोटार वाहनांची आणि अनुज्ञाप्ती धारकांची संख्या

जिल्हा :- मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ. क्र.	बाब	एकूण नोंदणीकृत वाहने मार्च, २०२४ अखेर	संदर्भ वर्षातील वाहने	इंधनाच्या प्रकारानुसार वाहने				मागील वर्षातील वाहनांची संख्या (२०२२-२३)	गेल्या वर्षाच्या तुलनेत शेकडा वाढ
				डिझेल	पेट्रोल	सी.एन.जी / एल.पी.जी / इतर	इलेक्ट्रिक		
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)
प्रवासी वाहने									
१	बसेस	१०९७०	५१६	३७७	४	१२१	१४	७१८	-२८.१३
२	मोटारी आणि स्टेशन वॅगन्स	४२५१८१	१९५६१	२८००	१३७६४	१६४८	१३४९	१९४४३	०.६१
३	जीप	१०४१२	०	०	०	०	०	०	-
४	टॅक्सी	६६०६२	६४५०	४३६	५१९	४६२७	८६८	३८८९	६५.८५
५	तीन चाकी वाहने (रिक्षा)								
	अ) ३-सीटर	२	२	०	०	०	२	०	-
	ब) ६-सीटर	०	०	०	०	०	०	०	-
६	दुचाकी वाहने	८१२७६४	३८५९६	०	३६९११	०	१६८५	३६७९४	४.९०
७	रुग्णवाहिका	११४१	११३	८७	२६	०	०	४४	१५६.८२
८	शाळेच्या बसेस	४५८	९५	९५	०	०	०	५२	८२.६९
एकूण प्रवासी वाहने		**१३२६९९०**	**६५३३३**	**३७९५**	**५१२२४**	**६३९६**	**३९१८**	**६०९४०**	**७.२१**
माल वाहतूक-वाहने									
१	तीन चाकी	७४४६	३८५	१८३	०	१६८	३४	२६६	४४.७४
२	चार चाकी	२९०६६	१९१०	११८२	४२	६८४	२	२५६७	-२५.५९
३	ट्रॅक्टर्स	२८६	१२४	११७	७	०	०	१३	८५३.८५
४	जोड वाहने	२६१	१५७	१५७	०	०	०	०	-
५	इतर	८३५८	१४८४	१३८६	६०	२५	१३	८७९	६८.८३
एकूण माल वाहतूक-वाहने		**४५४१७**	**४०६०**	**३०२५**	**१०९**	**८७७**	**४९**	**३७२५**	**८.९९**
जिल्ह्यातील एकूण वाहने		**१३७२४०७**	**६९३९३**	**६८२०**	**५१३३३**	**७२७३**	**३९६७**	**६४६६५**	**७.३१**

आधार - प्रादेशिक परिवहन अधिकारी (मुंबई मध्य), ताडदेव, मुंबई

टीप- १) बसेस मध्ये समाविष्ट स्टेज कॅरेज+कॉन्टॅक्ट कॅरेज+खाजगी सेवा वाहने

२) इतर मध्ये समाविष्ट ट्रेलर+ट्रक व लॉरी+टँकर+इतर

३) रकाना क्र. ७ मध्ये सी.एन.जी व एल. पी. जी. आणि इतर वाहनांची आकडेवारी एकत्रित देण्यात आली आहे.

तक्ता क्र ७.२ अ
अनुज्ञाप्ती धारकांची संख्या

जिल्हा :- मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ.क्र.	बाब	चालू वर्षातील अनुज्ञाप्ती धारकांची संख्या (२०२३-२४)	मागील वर्षातील अनुज्ञाप्ती धारकांची संख्या (२०२२-२३)	गेल्या वर्षाच्या तुलनेत शेकडा वाढ / घट
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)
१	हलकी वाहने	१०१६६९	१३६४११	-२५.४७
२	जड वाहने	१७३३४	१६९४१	२.३२
३	ॲटोरिक्षा	०	०	०.००
जिल्हा एकूण		११९००३	१५३३५२	-२२.४०

आधार - प्रादेशिक परिवहन अधिकारी (मुंबई मध्य), ताडदेव, मुंबई

तक्ता ७.३
महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळाची प्रवासी वाहतूक

जिल्हा :- मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ.क्र.	बाब	२०२१-२२	२०२२-२३	२०२३-२४	२०२२-२३ च्या तुलनेत २०२३-२४ मधील शेकडा बदल (टक्केवारी)
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)
१	वर्ष अखेरीस मार्गांची संख्या	२५	५६	९६	७१.४३
२	मार्गांची एकूण लांबी (कि.मी.)	५३६५.६०	१४९८५.००	१५४३५.००	३.००
३	मार्गांची सरासरी लांबी (कि.मी.)	४२१.७०	२६७.५९	१६०.७८	-३९.९२
४	वर्षातील अस्तित्वात असलेल्या बसगाडयांची संख्या	२४३.३६	१३६.०२	१२९.१२	-५.०७
५	प्रतिदिन सरासरी सार्थ किमी (लाख)	०.२६	०.५३	०.५५	३.७७
६	रस्त्यावर धावणाऱ्या बस गाडयांची दैनिक सरासरी संख्या	७२.९५	११८.३३	११४.९९	-२.८२
७	प्रवाशांची दैनिक सरासरी (संख्या लाखात)	०.०७	०.१०	०.१३	३०.००
८	वाहतुकीमुळे वर्षात मिळालेले उत्पन्न (₹ लाख)	३३३९.७३	८५७२.४३	११८७७.५२	३८.५५
९	दर प्रवाशामागे मिळालेले सरासरी उत्पन्न (₹ दर दिवशी)	१३०.७१	२३४.८६	२५०.३२	६.५८

आधार — राज्य परिवहन-मुंबई विभाग, महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळ

तक्ता ७.४
स्थानिक स्वराज्य संस्थांचे वाहतूक उपक्रम

जिल्हा :- मुंबई शहर व मुंबई उपनगर संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ.क्र.	बाब	परिमाण	महानगरपालिका
(१)	(२)	(३)	(४)
१	वर्षामध्ये प्रवासी वाहतूक केलेल्या एकूण अंतराची दैनिक सरासरी	कि.मी.	४६७६९१.६
२	दैनिक सरासरी प्रवासी संख्या	संख्या	२९३५५१४
अ)	त्यापैकी विद्यार्थी, अपंग, वरिष्ठ नागरिक, रूग्ण प्रवाश्यांची संख्या	संख्या	४४६८६
३	परिवहन सेवेसाठी वापरत असणा-या दैनिक बसेसची सरासरी संख्या	सरासरी संख्या	२९०२
अ)	स्थानिक स्वराज्य संस्था	संख्या	१२७०
ब)	कंत्राटदार	संख्या	१६१०
क)	इतर	संख्या	१२
४	निव्वळ तोटा	₹ लाख	(-) १०३७९३.३१

आधार - बृहन्मुंबई विद्युत पुरवठा आणि परिवहन उपक्रम
टीप - मुंबई शहर व मुंबई उपनगर एकत्रित माहिती

तक्ता क्र. ७.५
पोस्ट आणि दूरध्वनी सेवा यांची आकडेवारी

जिल्हा :- मुंबई शहर व मुंबई उपनगर संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ. क्र.	तालुका	पोस्टांची संख्या	पत्र-पेट्यांची संख्या	पोस्टमनांची संख्या	पोस्टाची सुविधा असलेल्या गावांची संख्या	वैयक्तिक दूरध्वनी संख्या			सार्वजनिक दूरध्वनी केंद्रांची संख्या (PCO)
						ग्रामीण	नागरी	एकूण	
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)
१	मुंबई शहर	११२	५०७	७०६	१	०	११५६४१८	११५६४१८	३८६०
जिल्हा एकूण		११२	५०७	७०६	१	०	११५६४१८	११५६४१८	३८६०

आधार:- १.सहायक निदेशक डाक सेवा (स्थापना), भारतीय डाक विभाग २. वरिष्ठ प्रबंधक (प्रचलन नियोजन) महानगर टेलिफोन निगम लिमिटेड.
टीप : १) स्तंभ क्र.६ मध्ये Elephanta Caves या पोस्ट ऑफिस अंतर्गत रायगड जिल्ह्याच्या उरण तालुक्यातील एक गाव सामाविष्ट आहेत.
२. स्तंभ क्र. ८, ९ व १० ची आकडेवारी मुंबई शहर , मुंबई उपनगर आणि ठाणे शहर अशी एकत्रित देण्यात आली आहे.

सार्वजनिक बांधकाम

तक्ता क्र ७.६

प्रकार व पृष्ठभाग यानुसार रस्त्यांची लांबी

जिल्हा :- मुंबई शहर (लांबी :- कि.मी. मध्ये) संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ. क्र.	बाब	रस्त्याचा प्रकार							
		राष्ट्रीय महामार्ग	द्रुतगती महामार्ग	प्रमुख राज्य महामार्ग	राज्य महामार्ग	प्रमुख जिल्हा रस्ते	इतर जिल्हा रस्ते	ग्रामीण रस्ते	एकूण रस्त्यांची लांबी
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)
१	सिमेंट काँक्रीट								
१	अ) सा.बां.वि.	०	०	०	०	०	०	०	०
२	ब) जिल्हा परिषद	०	०	०	०	०	०	०	०
३	क) न.पा./म.न.पा.	०	०	०	०	२७३.०८	०	०	२७३.०८
२	डांबरी								
१	अ) सा.बां.वि.	०	०	०	०	०	०	०	०
२	ब) जिल्हा परिषद	०	०	०	०	०	०	०	०
३	क) न.पा./म.न.पा.	०	०	०	०	२८३.६१	०	०	२८३.६१
३	खडीचे								
१	अ) सा.बां.वि.	०	०	०	०	०	०	०	०
२	ब) जिल्हा परिषद	०	०	०	०	०	०	०	०
३	क) न.पा./म.न.पा.	०	०	०	०	०	०	०	०
४	इतर/अपृष्ठांकित								
१	अ) सा.बां.वि.	०	०	०	०	०	०	०	०
२	ब) जिल्हा परिषद	०	०	०	०	०	०	०	०
३	क) न.पा./म.न.पा.	०	०	०	०	०	०	०	०
५	एकूण लांबी								
१	अ) सा.बां.वि.	०	०	०	०	०	०	०	०
२	ब) जिल्हा परिषद	०	०	०	०	०	०	०	०
३	क) न.पा./म.न.पा.	०	०	०	०	५५६.६९	०	०	५५६.६९
जिल्हा एकूण		**०**	**०**	**०**	**०**	**५५६.६९**	**०**	**०**	**५५६.६९**

आधार –प्रमुख अभियंता (रस्ते) शहर, बृहन्मुंबई महानगरपालिका

तक्ता क्र ७.७
रोड प्लॅन २००१-२०२१ नुसार जिल्ह्यातील रस्तेविकास कार्यक्रमाची प्रगती

जिल्हा :- मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष :-३१ मार्च, २०२४ अखेर

अ.क्र.	तालुका	ग्रामीण रस्ते		इतर रस्ते		एकूण	
		लक्ष्य (किमी)	साध्य (किमी)	लक्ष्य (किमी)	साध्य (किमी)	लक्ष्य (किमी)	साध्य (किमी)
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)
१	मुंबई शहर	०	०	२६.३५	२२.२	२६.३५	२२.२
जिल्हा एकूण		**०**	**०**	**२६.३५**	**२२.२**	**२६.३५**	**२२.२**

आधार - प्रमुख अभियंता (रस्ते) शहर, बृहन्मुंबई महानगरपालिका

तक्ता क्र ७.८
तालुक्यातील रस्तेविषयक आकडेवारी (आदिवासी व बिगर आदिवासी क्षेत्र)

जिल्हा :- मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ. क्र.	तहसील	रस्त्यांची लांबी (कि.मी.)							
		राष्ट्रीय महामार्ग	द्रुतगती मार्ग	प्रमुख राज्य मार्ग	राज्य महामार्ग	प्रमुख जिल्हा रस्ते	इतर जिल्हा रस्ते	ग्रामीण रस्ते	एकूण लांबी
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)
१	मुंबई शहर	०	०	०	०	५५६.६९	०	०	५५६.६९
जिल्हा एकूण		**०**	**०**	**०**	**०**	**५५६.६९**	**०**	**०**	**५५६.६९**

तक्ता क्र ७.८ (पुढे चालू)
तालुक्यातील रस्तेविषयक आकडेवारी (आदिवासी व बिगर आदिवासी क्षेत्र)

जिल्हा :- मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ. क्र.	तहसील	पृष्ठभागानुसार रस्त्यांची लांबी (कि.मी.)					प्रति शंभर चौ.कि.मी.क्षेत्रफळा मागे रस्त्यांची लांबी (कि.मी)	
		अपृष्ठंकित	पृष्ठांकित					
			खडीचे	डांबरी	सिमेंट कॉंक्रीट	एकूण	पृष्ठांकित	एकूण
(१)	(२)	(११)	(१२)	(१३)	(१४)	(१५)	(१६)	(१७)
(१)	मुंबई शहर	०.००	०.००	२८३.६१	२७३.०८	५५६.६९	३५४.५८	३५४.५८
जिल्हा एकूण		**०.००**	**०.००**	**२८३.६१**	**२७३.०८**	**५५६.६९**	**३५४.५८**	**३५४.५८**

आधार - प्रमुख अभियंता (रस्ते) शहर, बृहन्मुंबई महानगरपालिका

शिक्षण

तक्ता ८.१
जिल्ह्यातील प्राथमिक शाळांबाबतची माहिती

जिल्हा :- मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :-२०२३-२४

अ.क्र.	तालुका	बाब	शासकीय शाळा					स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या शाळा				
			संख्या	शिक्षकांची संख्या	पटावरील विद्यार्थ्यांची संख्या		स्वच्छता गृहांची सुविधा असलेल्या शाळांची संख्या	संख्या	शिक्षकांची संख्या	पटावरील विद्यार्थ्यांची संख्या		स्वच्छता गृहांची सुविधा असलेल्या शाळांची संख्या
					मुले	मुली				मुले	मुली	
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)	(११)	(१२)	(१३)
१	मुंबई शहर	एकूण	०	०	०	०	०	२४०	१६३८	२६५७५	२४६४९	२४०
		पैकी मुलींकरिता	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
जिल्हा एकूण		**एकूण**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**२४०**	**१६३८**	**२६५७५**	**२४६४९**	**२४०**
		पैकी मुलींकरिता	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**

तक्ता ८.१ (पुढे चालू)
जिल्ह्यातील प्राथमिक शाळांबाबतची माहिती

जिल्हा :- मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ.क्र	तालुका	बाब	खाजगी अनुदानित					खाजगी विना अनुदानित				
			संख्या	शिक्षकांची संख्या	पटावरील विद्यार्थ्यांची संख्या		स्वच्छता गृहांची सुविधा असलेल्या शाळांची संख्या	संख्या	शिक्षकांची संख्या	पटावरील विद्यार्थ्यांची संख्या		स्वच्छता गृहांची सुविधा असलेल्या शाळांची संख्या
					मुले	मुली				मुले	मुली	
(१)	(२)	(३)	(१४)	(१५)	(१६)	(१७)	(१८)	(१९)	(२०)	(२१)	(२२)	(२३)
१	मुंबई शहर	एकूण	८४	५७१	१२१९९	१२१८५	८४	१४४	१२६५	२६६७३	२४०७८	१४४
		पैकी मुलींकरिता	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
जिल्हा एकूण		**एकूण**	**८४**	**५७१**	**१२१९९**	**१२१८५**	**८४**	**१४४**	**१२६५**	**२६६७३**	**२४०७८**	**१४४**
		पैकी मुलींकरिता	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**

तक्ता ८.१ (पुढे चालू)
जिल्ह्यातील प्राथमिक शाळांबाबतची माहिती

जिल्हा :- मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :-२०२३-२४

अ.क्र.	तालुका	बाब	एकूण शाळा				
			संख्या	शिक्षकांची संख्या	पटावरील विद्यार्थ्यांची संख्या		स्वच्छता गृहांची सुविधा असलेल्या शाळांची संख्या
					मुले	मुली	
(१)	(२)	(३)	(२४)	(२५)	(२६)	(२७)	(२८)
१	मुंबई शहर	एकूण	४६८	३४७४	६५४४७	६०९१२	४६८
		पैकी मुलींकरिता	०	०	०	०	०
जिल्हा एकूण		**एकूण**	**४६८**	**३४७४**	**६५४४७**	**६०९१२**	**४६८**
		पैकी मुलींकरिता	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**

आधार: १. बृहन्मुंबई महानगरपालिका, शिक्षण विभाग, मुंबई २. शिक्षण निरीक्षक कार्यालय, बृहन्मुंबई दक्षिण विभाग, मुंबई.

तक्ता ८.२
जिल्ह्यातील माध्यमिक शाळांबाबतची माहिती

जिल्हा :- मुंबई शहर संदर्भ वर्ष:- २०२३-२४

अ. क्र.	तालुका	बाब	शासकीय शाळा					स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या शाळा				
			संख्या	शिक्षकांची संख्या	पटावरील विद्यार्थ्यांची संख्या		स्वच्छता गृहांची सुविधा असलेल्या शाळांची संख्या	संख्या	शिक्षकांची संख्या	पटावरील विद्यार्थ्यांची संख्या		स्वच्छता गृहांची सुविधा असलेल्या शाळांची संख्या
					मुले	मुली				मुले	मुली	
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)	(११)	(१२)	(१३)
१	मुंबई शहर	एकूण	०	०	०	०	०	८०	७७८	१२८६४	११६१३	८०
		पैकी मुलींकरिता	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
जिल्हा एकूण		**एकूण**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**८०**	**७७८**	**१२८६४**	**११६१३**	**८०**
		पैकी मुलींकरिता	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**

तक्ता ८.२ (पुढे चालू)
जिल्ह्यातील माध्यमिक शाळांबाबतची माहिती

जिल्हा :- मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :-२०२३-२४

अ.क्र.	तालुका	बाब	खाजगी अनुदानित					खाजगी विना अनुदानित				
			संख्या	शिक्षकांची संख्या	पटावरील विद्यार्थ्यांची संख्या		स्वच्छता गृहांची सुविधा असलेल्या शाळांची संख्या	संख्या	शिक्षकांची संख्या	पटावरील विद्यार्थ्यांची संख्या		स्वच्छता गृहांची सुविधा असलेल्या शाळांची संख्या
					मुले	मुली				मुले	मुली	
(१)	(२)	(३)	(१४)	(१५)	(१६)	(१७)	(१८)	(१९)	(२०)	(२१)	(२२)	(२३)
१	मुंबई शहर	एकूण	२०३	३२६१	५७८००	५१६०७	२०३	१६६	४०५८	४३३७४	३७०९३	१६६
		पैकी मुलींकरिता	२६	४७७	०	१८६५३	२६	१३	३५९	०	८८१७	१३
जिल्हा एकूण		**एकूण**	**२०३**	**३२६१**	**५७८००**	**५१६०७**	**२०३**	**१६६**	**४०५८**	**४३३७४**	**३७०९३**	**१६६**
		पैकी मुलींकरिता	**२६**	**४७७**	**०**	**१८६५३**	**२६**	**१३**	**३५९**	**०**	**८८१७**	**१३**

तक्ता ८.२ (पुढे चालू)
जिल्ह्यातील माध्यमिक शाळांबाबतची माहिती

जिल्हा :- मुंबई शहर　　　　　　　　　　　　　　　　　　संदर्भ वर्ष :-२०२३-२४

अ.क्र.	तालुका	बाब	एकूण शाळा				
			संख्या	शिक्षकांची संख्या	पटावरील विद्यार्थ्यांची संख्या		स्वच्छता गृहांची सुविधा असलेल्या शाळांची संख्या
					मुले	मुली	
(१)	(२)	(३)	(२४)	(२५)	(२६)	(२७)	(२८)
१	मुंबई शहर	एकूण	४४९	८०९७	११४०३८	१००३१३	४४९
		पैकी मुलींकरिता	३९	८३६	०	२७४७०	३९
जिल्हा एकूण		**एकूण**	**४४९**	**८०९७**	**११४०३८**	**१००३१३**	**४४९**
		पैकी मुलींकरिता	**३९**	**८३६**	**०**	**२७४७०**	**३९**

आधार: १. बृहन्मुंबई महानगरपालिका, शिक्षण विभाग, मुंबई २. शिक्षण निरीक्षक कार्यालय, बृहन्मुंबई दक्षिण विभाग, मुंबई.

तक्ता ८.३
जिल्ह्यातील उच्च माध्यमिक शाळांबाबतची माहिती

जिल्हा :- मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष:-२०२३-२४

अ.क्र.	तालुका	बाब	शासकीय शाळा					स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या शाळा				
			संख्या	शिक्षकांची संख्या	पटावरील विद्यार्थ्यांची संख्या		स्वच्छता गृहांची सुविधा असलेल्या शाळांची संख्या	संख्या	शिक्षकांची संख्या	पटावरील विद्यार्थ्यांची संख्या		स्वच्छता गृहांची सुविधा असलेल्या शाळांची संख्या
					मुले	मुली				मुले	मुली	
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)	(११)	(१२)	(१३)
१	मुंबई शहर	एकूण	३	१९	१०२७	८९४	३	०	०	०	०	०
		पैकी मुलींकरिता	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
जिल्हा एकूण		**एकूण**	**३**	**१९**	**१०२७**	**८९४**	**३**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**
		पैकी मुलींकरिता	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**

तक्ता ८.३ (पुढे चालू)
जिल्हयातील उच्च माध्यमिक शाळांबाबतची माहिती

जिल्हा :- मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ. क्र.	तालुका	बाब	खाजगी अनुदानित					खाजगी विना अनुदानित				
			संख्या	शिक्षकांची संख्या	पटावरील विद्यार्थ्यांची संख्या		स्वच्छता गृहांची सुविधा असलेल्या शाळांची संख्या	संख्या	शिक्षकांची संख्या	पटावरील विद्यार्थ्यांची संख्या		स्वच्छता गृहांची सुविधा असलेल्या शाळांची संख्या
					मुले	मुली				मुले	मुली	
(१)	(२)	(३)	(१४)	(१५)	(१६)	(१७)	(१८)	(१९)	(२०)	(२१)	(२२)	(२३)
१	मुंबई शहर	एकूण	३३	९१७	२६२४०	२८९९५	३३	१६	१६८	२८६७	१८२९	१६
		पैकी मुलींकरिता	६	११४	०	५९६३	६	०	०	०	०	०
जिल्हा एकूण		**एकूण**	**३३**	**९१७**	**२६२४०**	**२८९९५**	**३३**	**१६**	**१६८**	**२८६७**	**१८२९**	**१६**
		पैकी मुलींकरिता	**६**	**११४**	**०**	**५९६३**	**६**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**

तक्ता ८.३ (पुढे चालू)
जिल्ह्यातील उच्च माध्यमिक शाळांबाबतची माहिती

जिल्हा :- मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ.क्र.	तालुका	बाब	एकूण शाळा				
			संख्या	शिक्षकांची संख्या	पटावरील विद्यार्थ्यांची संख्या		स्वच्छता गृहांची सुविधा असलेल्या शाळांची संख्या
					मुले	मुली	
(१)	(२)	(३)	(२४)	(२५)	(२६)	(२७)	(२८)
१	मुंबई शहर	एकूण	५२	११०४	३०१३४	३१७१८	५२
		पैकी मुलींकरिता	६	११४	०	५९६३	६
जिल्हा एकूण		**एकूण**	**५२**	**११०४**	**३०१३४**	**३१७१८**	**५२**
		पैकी मुलींकरिता	**६**	**११४**	**०**	**५९६३**	**६**

आधार :- शिक्षण निरीक्षक कार्यालय, बृहन्मुंबई दक्षिण विभाग, मुंबई

तक्ता ८.४
शैक्षणिक संस्थांतील अनुसूचित जातीच्या विद्यार्थ्यांची संख्या

जिल्हा :-मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ.क्र.	तालुका	बाब	प्राथमिक विद्यार्थी					माध्यमिक विद्यार्थी				
			शासकीय	स्थानिक संस्था	खाजगी		एकूण	शासकीय	स्थानिक संस्था	खाजगी		एकूण
					अनुदानित	विना अनुदानित				अनुदानित	विना अनुदानित	
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)	(११)	(१२)	(१३)
१	मुंबई शहर	एकूण	०	३४९४	५५८४	३७२८	१२८०६	०	१८३८	३६४१	६२९	६१०८
		पैकी मुली	०	१७५५	१२८३	११०३	४१४१	०	९०६	३९६	३१	१३३३
जिल्हा एकूण		**एकूण**	**०**	**३४९४**	**५५८४**	**३७२८**	**१२८०६**	**०**	**१८३८**	**३६४१**	**६२९**	**६१०८**
		पैकी मुली	**०**	**१७५५**	**१२८३**	**११०३**	**४१४१**	**०**	**९०६**	**३९६**	**३१**	**१३३३**

तक्ता ८.४ (पुढे चालू)
शैक्षणिक संस्थांतील अनुसूचित जातीच्या विद्यार्थ्यांची संख्या

जिल्हा :- मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ. क्र.	तालुका	बाब	उच्च माध्यमिक विद्यार्थी					महाविद्यालयातील विद्यार्थी					एकूण विद्यार्थी संख्या
			शासकीय	स्थानिक संस्था	खाजगी		एकूण	शासकीय	स्थानिक संस्था	खाजगी		एकूण	
					अनुदानित	विना अनुदानित				अनुदानित	विना अनुदानित		
(१)	(२)	(३)	(१४)	(१५)	(१६)	(१७)	(१८)	(१९)	(२०)	(२१)	(२२)	(२३)	(२४)
१	मुंबई शहर	एकूण	२९९	०	६७५७	५३४	७५९०	३१४	०	७७३७	२११६	१०१६७	३६६७१
		पैकी मुली	०	०	५१५	०	५१५	११६	०	३६५३	८३९	४६०८	१०५९७
जिल्हा एकूण		**एकूण**	**२९९**	**०**	**६७५७**	**५३४**	**७५९०**	**३१४**	**०**	**७७३७**	**२११६**	**१०१६७**	**३६६७१**
		पैकी मुली	**०**	**०**	**५१५**	**०**	**५१५**	**११६**	**०**	**३६५३**	**८३९**	**४६०८**	**१०५९७**

आधार : १. बृहन्मुंबई महानगरपालिका, शिक्षण विभाग, मुंबई. २. शिक्षण निरीक्षक कार्यालय, बृहन्मुंबई दक्षिण विभाग, मुंबई, ३. सांख्यिकी कक्ष, मुंबई विद्यापीठ, मुंबई.

तक्ता ८.५
शैक्षणिक संस्थांतील अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांची संख्या

जिल्हा :-मुंबई शहर संदर्भ वर्ष:-२०२३-२४

अ.क्र.	तालुका	बाब	प्राथमिक विद्यार्थी					माध्यमिक विद्यार्थी				
			शासकीय	स्थानिक संस्था	खाजगी		एकूण	शासकीय	स्थानिक संस्था	खाजगी		एकूण
					अनुदानित	विना अनुदानित				अनुदानित	विना अनुदानित	
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)	(११)	(१२)	(१३)
१	मुंबई शहर	एकूण	०	१७१	३६७	१८०	७१८	०	७५	२२६	१८	३१९
		पैकी मुली	०	८७	९४	७३	२५४	०	३२	१९	१	५२
जिल्हा एकूण		**एकूण**	**०**	**१७१**	**३६७**	**१८०**	**७१८**	**०**	**७५**	**२२६**	**१८**	**३१९**
		पैकी मुली	**०**	**८७**	**९४**	**७३**	**२५४**	**०**	**३२**	**१९**	**१**	**५२**

तक्ता ८.५ (पुढे चालू)
शैक्षणिक संस्थांतील अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांची संख्या

जिल्हा :- मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :-२०२३-२४

अ. क्र.	तालुका	बाब	उच्च माध्यमिक विद्यार्थी					महाविद्यालयातील विद्यार्थी					एकूण विद्यार्थी संख्या
			शासकीय	स्थानिक संस्था	खाजगी		एकूण	शासकीय	स्थानिक संस्था	खाजगी		एकूण	
					अनुदानित	विना अनुदानित				अनुदानित	विना अनुदानित		
(१)	(२)	(३)	(१४)	(१५)	(१६)	(१७)	(१८)	(१९)	(२०)	(२१)	(२२)	(२३)	(२४)
१	मुंबई शहर	एकूण	९	०	३०५	१५	३२९	१०२	०	६४४	२२०	९६६	२३३२
		पैकी मुली	०	०	१९	०	१९	४४	०	३०३	६९	४१६	७४१
जिल्हा एकूण		एकूण	**९**	**०**	**३०५**	**१५**	**३२९**	**१०२**	**०**	**६४४**	**२२०**	**९६६**	**२३३२**
		पैकी मुली	**०**	**०**	**१९**	**०**	**१९**	**४४**	**०**	**३०३**	**६९**	**४१६**	**७४१**

आधार: १. बृहन्मुंबई महानगरपालिका, शिक्षण विभाग, मुंबई २. शिक्षण निरीक्षक कार्यालय, बृहन्मुंबई दक्षिण विभाग, मुंबई. ३. सांख्यिकी कक्ष, मुंबई विद्यापीठ, मुंबई.

तक्ता ८.६
शैक्षणिक संस्थांतील अल्पसंख्यांक विद्यार्थ्यांची संख्या

जिल्हा :-मुंबई शहर — संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ.क्र.	तालुका	बाब	प्राथमिक विद्यार्थी					माध्यमिक विद्यार्थी				
			शासकीय	स्थानिक संस्था	खाजगी		एकूण	शासकीय	स्थानिक संस्था	खाजगी		एकूण
					अनुदानित	विना अनुदानित				अनुदानित	विना अनुदानित	
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)	(११)	(१२)	(१३)
१	मुंबई शहर	एकूण	०	२९६९१	२९६३६	४४४५७	१०३७८४	०	११८३६	१३१२१	८६३९	३३५९६
		पैकी मुली	०	१४००३	१०६३८	१३५०९	३८१५०	०	५४१९	३३७४	१३४३	१०१३६
जिल्हा एकूण		**एकूण**	**०**	**२९६९१**	**२९६३६**	**४४४५७**	**१०३७८४**	**०**	**११८३६**	**१३१२१**	**८६३९**	**३३५९६**
		पैकी मुली	**०**	**१४००३**	**१०६३८**	**१३५०९**	**३८१५०**	**०**	**५४१९**	**३३७४**	**१३४३**	**१०१३६**

तक्ता ८.६ (पुढे चालू)
शैक्षणिक संस्थांतील अल्पसंख्यांक विद्यार्थ्यांची संख्या

जिल्हा :- मुंबई शहर — संदर्भ वर्ष :-२०२३-२४

अ. क्र.	तालुका	बाब	उच्च माध्यमिक विद्यार्थी					महाविद्यालयातील विद्यार्थी					एकूण विद्यार्थी संख्या
			शासकीय	स्थानिक संस्था	खाजगी		एकूण	शासकीय	स्थानिक संस्था	खाजगी		एकूण	
					अनुदानित	विना अनुदानित				अनुदानित	विना अनुदानित		
(१)	(२)	(३)	(१४)	(१५)	(१६)	(१७)	(१८)	(१९)	(२०)	(२१)	(२२)	(२३)	(२४)
१	मुंबई शहर	एकूण	३८४	०	२३६४५	३०४२	२७०७१	०	०	१७११९	४८८९	२२००८	१८६४५९
		पैकी मुली	०	०	३४७१	०	३४७१	०	०	९३४२	१६५६	१०९९८	६२७५५
जिल्हा एकूण		**एकूण**	**३८४**	**०**	**२३६४५**	**३०४२**	**२७०७१**	**०**	**०**	**१७११९**	**४८८९**	**२२००८**	**१८६४५९**
		पैकी मुली	**०**	**०**	**३४७१**	**०**	**३४७१**	**०**	**०**	**९३४२**	**१६५६**	**१०९९८**	**६२७५५**

आधार: १. बृहन्मुंबई महानगरपालिका, शिक्षण विभाग, मुंबई. २. शिक्षण निरीक्षक कार्यालय, बृहन्मुंबई दक्षिण विभाग, मुंबई. ३. सांख्यिकी कक्ष, मुंबई विद्यापीठ, मुंबई.

तक्ता ८.७
जिल्ह्यातील साक्षरतेचे प्रमाण

जिल्हा :-मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :- २०११

अ.क्र.	तालुके	ग्रामीण/नागरी	साक्षरता (टक्केवारी)								
			एकूण	पुरुष	स्त्रिया	अनुसूचित जाती			अनुसूचित जमाती		
						एकूण	पुरुष	स्त्रिया	एकूण	पुरुष	स्त्रिया
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)	(११)	(१२)
१	मुंबई शहर	एकूण	८९.२१	९१.४८	८६.४५	८७.४८	९३.११	८१.७१	८३.४१	८७.८६	७८.२०
		ग्रामीण	लागू नाही								
		नागरी	८९.२१	९१.४८	८६.४५	८७.४८	९३.११	८१.७१	८३.४१	८७.८६	७८.२०
जिल्हा एकूण		**एकूण**	**८९.२१**	**९१.४८**	**८६.४५**	**८७.४८**	**९३.११**	**८१.७१**	**८३.४१**	**८७.८६**	**७८.२०**
		ग्रामीण	**लागू नाही**								
		नागरी	**८९.२१**	**९१.४८**	**८६.४५**	**८७.४८**	**९३.११**	**८१.७१**	**८३.४१**	**८७.८६**	**७८.२०**

आधार- जनगणना २०११

तक्ता ८.८
इयत्तानिहाय विद्यार्थ्यांची संख्या

जिल्हा :-मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ. क्र.	तालुका	विद्यार्थी संख्या													
		१ली		२ री		३ री		४ थी		५ वी		६ वी		७ वी	
		मुले	मुली	मुले	मुली	मुले	मुली	मुले	मुली	मुले	मुली	मुले	मुली	मुले	मुली
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)	(११)	(१२)	(१३)	(१४)	(१५)	(१६)
१	मुंबई शहर	१६२६६	१५३८१	१६७३१	१५७८६	१७०७६	१५७१७	१६७६५	१५५३७	१५९९७	१४३६०	१६११०	१४४५१	१७०१०	१५०८५
जिल्हा एकूण		**१६२६६**	**१५३८१**	**१६७३१**	**१५७८६**	**१७०७६**	**१५७१७**	**१६७६५**	**१५५३७**	**१५९९७**	**१४३६०**	**१६११०**	**१४४५१**	**१७०१०**	**१५०८५**

तक्ता ८.८ (पुढे चालु)
इयत्तानिहाय विद्यार्थ्यांची संख्या

जिल्हा :- मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :-२०२३-२४

अ.क्र.	तालुका	विद्यार्थी संख्या											
		८ वी		९ वी		१० वी		११ वी		१२ वी		एकूण	
		मुले	मुली	मुले	मुली	मुले	मुली	मुले	मुली	मुले	मुली	मुले	मुली
(१)	(२)	(१७)	(१८)	(१९)	(२०)	(२१)	(२२)	(२३)	(२४)	(२५)	(२६)	(२७)	(२८)
१	मुंबई शहर	१७५६७	१५६३७	१९०२५	१६५४७	१७४०५	१५८९२	१८९७२	१८५८९	२०६९५	१९९६१	२०९६१९	१९२९४३
जिल्हा एकूण		**१७५६७**	**१५६३७**	**१९०२५**	**१६५४७**	**१७४०५**	**१५८९२**	**१८९७२**	**१८५८९**	**२०६९५**	**१९९६१**	**२०९६१९**	**१९२९४३**

आधार: १. बृहन्मुंबई महानगरपालिका, शिक्षण विभाग, मुंबई. २. शिक्षण निरीक्षक कार्यालय, बृहन्मुंबई दक्षिण विभाग, मुंबई.

तक्ता क्र ८.९

प्राथमिक शाळांतील उत्तीर्ण विद्यार्थ्यांची संख्या

जिल्हा :- मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ. क्र.	तालुका	उत्तीर्ण विद्यार्थ्यांची संख्या					
		इ. ५ वी			इ. ८ वी		
		मुले	मुली	एकूण	मुले	मुली	एकूण
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)
(१)	मुंबई शहर	१५९९७	१४३६०	३०३५७	१७५६७	१५६३७	३३२०४
जिल्हा एकूण		**१५९९७**	**१४३६०**	**३०३५७**	**१७५६७**	**१५६३७**	**३३२०४**

आधार: १. बृहन्मुंबई महानगरपालिका, शिक्षण विभाग, मुंबई. २. शिक्षण निरीक्षक कार्यालय, बृहन्मुंबई दक्षिण विभाग, मुंबई.

तक्ता क्र.८.१०

प्राथमिक शाळांतील विद्यार्थ्यांच्या गळतीचे प्रमाण

जिल्हा :- मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ.क्र.	तालुका	विद्यार्थ्यांच्या गळतीचे प्रमाण					
		इ. ५ वी			इ. ८ वी		
		मुले	मुली	एकूण	मुले	मुली	एकूण
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)
(१)	मुंबई शहर	०.००	०.६७	०.६७	०.००	०.००	०.००
जिल्हाएकूण		**०.००**	**०.६७**	**०.६७**	**०.००**	**०.००**	**०.००**

आधार: १. बृहन्मुंबई महानगरपालिका, शिक्षण विभाग, मुंबई. २. शिक्षण निरीक्षक कार्यालय, बृहन्मुंबई दक्षिण विभाग, मुंबई.

तक्ता ८.११

शारीरिक शिक्षण महाविद्यालये, क्रिडांगणे, क्रिडा संस्था आणि क्रिडा शिष्यवृत्तीधारक याबाबतची माहिती

जिल्हा- मुंबई शहर संदर्भ वर्ष : २०२३-२४

अ.क्र.	तालुका	शारीरिक शिक्षण महाविद्यालये (संख्या)	अधिकृत क्रिडा संकुले, क्रीडांगणे, व्यायाम शाळा (संख्या)			खेळाच्या स्टेडियमची संख्या	अधिकृत जलतरण तलाव (संख्या)	वर्षात घेतलेली क्रिडा प्रशिक्षण शिबिरे (संख्या)
			क्रिडा संकुले	क्रिडांगणे	व्यायाम शाळा			
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)
१	मुंबई शहर	१	२	११०	१७०	३	४	२
जिल्हा एकूण		**१**	**२**	**११०**	**१७०**	**३**	**४**	**२**

तक्ता ८.११ (पुढे चालू)

शारीरिक शिक्षण महाविद्यालये, क्रिडांगणे, क्रिडा संस्था आणि क्रिडा शिष्यवृत्तीधारक याबाबतची माहिती

जिल्हा- मुंबई शहर संदर्भ वर्ष : २०२३-२४

अ.क्र.	तालुका	जिल्हा/राज्य-पातळीवर निवड झालेल्या खेळाडूंची संख्या		क्रिडा शिष्यवृत्ती धारकांची संख्या		विशेष पुरस्कार प्राप्त खेळाडूंची संख्या				मान्यता प्राप्त क्रिडा प्रशिक्षक (संख्या)
		एकूण	पैकी मुली	एकूण	पैकी मुली	जिल्हास्तरीय पुरस्कार	राज्यस्तरीय पुरस्कार	राष्ट्रीय पुरस्कार	आंतर-राष्ट्रीय पुरस्कार	
(१)	(२)	(१०)	(११)	(१२)	(१३)	(१४)	(१५)	(१६)	(१७)	(१८)
१	मुंबई शहर	२५००	१०२५	१३२	५७	०	०	०	०	१
जिल्हा एकूण		**२५००**	**१०२५**	**१३२**	**५७**	**०**	**०**	**०**	**०**	**१**

आधार- जिल्हा क्रिडा अधिकारी,मुंबई शहर.

तक्ता ८.१२
इयत्ता दहावी नंतर विविध क्षेत्रातील संस्था संख्या, उपलब्ध प्रवेश क्षमता व प्रवेश मिळालेल्या विद्यार्थ्यांची संख्या

जिल्हा - मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष: २०२३-२४

अ.क्र.	तालुका	आय.टी.आय.						तंत्रनिकेतन					
		शासकीय			खाजगी			शासकीय			खाजगी		
		संस्था संख्या	प्रवेश क्षमता	प्रवेश	संस्था संख्या	प्रवेश क्षमता	प्रवेश	संस्था संख्या	प्रवेश क्षमता	प्रवेश	संस्था संख्या	प्रवेश क्षमता	प्रवेश
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)	(११)	(१२)	(१३)	(१४)
१	मुंबई शहर	७	२६६८	२३१५	४	३५०	२८८	७	१७५३	१५७६	२	९६०	९६०
जिल्हा एकूण		**७**	**२६६८**	**२३१५**	**४**	**३५०**	**२८८**	**७**	**१७५३**	**१५७६**	**२**	**९६०**	**९६०**

तक्ता ८.१२ (पुढे चालू)
इयत्ता दहावी नंतर विविध क्षेत्रातील संस्था संख्या, उपलब्ध प्रवेश क्षमता व प्रवेश मिळालेल्या विद्यार्थ्यांची संख्या

जिल्हा :-मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष :-२०२३-२४

अ. क्र.	तालुका	एम.सी.व्ही.सी.						विज्ञान शाखा					
		शासकीय			खाजगी			शासकीय			खाजगी		
		संस्था संख्या	प्रवेश क्षमता	प्रवेश	संस्था संख्या	प्रवेश क्षमता	प्रवेश	संस्था संख्या	प्रवेश क्षमता	प्रवेश	संस्था संख्या	प्रवेश क्षमता	प्रवेश
(१)	(२)	(१५)	(१६)	(१७)	(१८)	(१९)	(२०)	(२१)	(२२)	(२३)	(२४)	(२५)	(२६)
१	मुंबई शहर	२	१२०	८२	३१	३३७०	८९९	१	३६०	३५९	४८	१३५४०	११५८७
जिल्हा एकूण		**२**	**१२०**	**८२**	**३१**	**३३७०**	**८९९**	**१**	**३६०**	**३५९**	**४८**	**१३५४०**	**११५८७**

तक्ता ८.१२ (पुढे चालू)
इयत्ता दहावी नंतर विविध क्षेत्रातील संस्था संख्या,उपलब्ध प्रवेश क्षमता व प्रवेश मिळालेल्या विद्यार्थ्यांचीसंख्या

जिल्हा :- मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष :-२०२३-२४

अ. क्र.	तालुका	वाणिज्य शाखा						कला शाखा					
		शासकीय			खाजगी			शासकीय			खाजगी		
		संस्था संख्या	प्रवेश क्षमता	प्रवेश	संस्था संख्या	प्रवेश क्षमता	प्रवेश	संस्था संख्या	प्रवेश क्षमता	प्रवेश	संस्था संख्या	प्रवेश क्षमता	प्रवेश
(१)	(२)	(२७)	(२८)	(२९)	(३०)	(३१)	(३२)	(३३)	(३४)	(३५)	(३६)	(३७)	(३८)
१	मुंबई शहर	२	६००	६००	८०	२५४९०	१९९४५	१	१२०	८०	३४	७९२०	४८२८
जिल्हा एकूण		**२**	**६००**	**६००**	**८०**	**२५४९०**	**१९९४५**	**१**	**१२०**	**८०**	**३४**	**७९२०**	**४८२८**

तक्ता ८.१२ (पुढे चालू)
इयत्ता दहावी नंतर विविध क्षेत्रातील संस्था संख्या, उपलब्ध प्रवेश क्षमता व प्रवेश मिळालेल्या विद्यार्थ्यांची संख्या

जिल्हा :- मुंबई शहर

संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ. क्र.	तालुका	इतर (द्विलक्षी) *						एकूण					
		शासकीय			खाजगी			शासकीय			खाजगी		
		संस्था संख्या	प्रवेश क्षमता	प्रवेश	संस्था संख्या	प्रवेश क्षमता	प्रवेश	संस्था संख्या	प्रवेश क्षमता	प्रवेश	संस्था संख्या	प्रवेश क्षमता	प्रवेश
(१)	(२)	(३९)	(४०)	(४१)	(४२)	(४३)	(४४)	(४५)	(४६)	(४७)	(४८)	(४९)	(५०)
१	मुंबई शहर	२	३५०	७५	३४	५२५०	३२७६	२२	५९७१	५०८७	२३३	५६८८०	४१७८३
जिल्हा एकूण		**२**	**३५०**	**७५**	**३४**	**५२५०**	**३२७६**	**२२**	**५९७१**	**५०८७**	**२३३**	**५६८८०**	**४१७८३**

आधार — १. व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय,मुंबई २. तंत्रशिक्षण संचालनालय, मुंबई ३.शिक्षण उपसंचालक कार्यालय, (दक्षिण विभाग), मुंबई.

टीप : * इतर (द्विलक्षी) विषयाचे वेगळे कॉलेज नाही. इतर (द्विलक्षी) हा एक विषय असून कला, विज्ञान व वाणिज्य या शाखेतील प्रवेश क्षमतेमधून काही जागा इतर (द्विलक्षी) विषयासाठी असतात. त्यामुळे एकूण मध्ये इतरची (द्विलक्षी) संख्या घेण्यात आलेली नाही.

तक्ता ८.१३
जिल्ह्यातील महाविद्यालयांबाबतची माहिती

जिल्हा :- मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ. क्र.	तालुका	बाब	शासकीय महाविद्यालये					खाजगी अनुदानित महाविद्यालये				
			संख्या	शिक्षकांची संख्या	विद्यार्थ्यांची संख्या		स्वच्छता गृहांची सुविधा असलेले महाविद्यालये	संख्या	शिक्षकांची संख्या	विद्यार्थ्यांची संख्या		स्वच्छता गृहांची सुविधा असलेले महाविद्यालये
					मुले	मुली				मुले	मुली	
(१)	(२)	(३)	(१४)	(१५)	(१६)	(१७)	(१८)	(१९)	(२०)	(२१)	(२२)	(२३)
१	मुंबई शहर	एकूण	५	५४	१२६१	१०३४	५	४१	१३१९	४०६०३	४२५४०	४१
		पैकी मुलींकरिता	०	०	०	०	०	१	९९	०	१७९६	१
जिल्हा एकूण		**एकूण**	**५**	**५४**	**१२६१**	**१०३४**	**५**	**४१**	**१३१९**	**४०६०३**	**४२५४०**	**४१**
		पैकी मुलींकरिता	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**१**	**९९**	**०**	**१७९६**	**१**

तक्ता ८.१३ (पुढे चालू)
जिल्ह्यातील महाविद्यालयांबाबतची माहिती

जिल्हा :-मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष :-२०२३-२४

अ. क्र.	तालुका	बाब	खाजगी विनाअनुदानित महाविद्यालये					एकूण महाविद्यालये				
			संख्या	शिक्षकांची संख्या	विद्यार्थ्यांची संख्या		स्वच्छता गृहांची सुविधा असलेले महाविद्यालये	संख्या	शिक्षकांची संख्या	विद्यार्थ्यांची संख्या		स्वच्छता गृहांची सुविधा असलेले महाविद्यालये
					मुले	मुली				मुले	मुली	
(१)	(२)	(३)	(१४)	(१५)	(१६)	(१७)	(१८)	(१९)	(२०)	(२१)	(२२)	(२३)
१	मुंबई शहर	एकूण	४५	११०३	१९१६२	११८५६	४५	९१	२४७६	६१०२६	५५४३०	९१
		पैकी मुलींकरिता	१	१२	०	१७६	१	२	१११	०	१९७२	२
जिल्हा एकूण		**एकूण**	**४५**	**११०३**	**१९१६२**	**११८५६**	**४५**	**९१**	**२४७६**	**६१०२६**	**५५४३०**	**९१**
		पैकी मुलींकरिता	**१**	**१२**	**०**	**१७६**	**१**	**२**	**१११**	**०**	**१९७२**	**२**

आधार — सांख्यिकी कक्ष, मुंबई विद्यापीठ

तक्ता ८.१४
व्यावसायिक शिक्षण संस्थाबाबतची माहिती

जिल्हा :- मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष:-२०२३-२४

अ.क्र.	तालुका	शैक्षणिक संस्था प्रकार											
		तांत्रिक व व्यवसाय शिक्षणाच्या शाळा				अभियांत्रिकी शिक्षण संस्था							
						पदविका स्तरावरील				पदवी स्तरावरील			
		संस्था संख्या	प्रवेश क्षमता	प्राप्त अर्ज	प्रवेश	संस्था संख्या	प्रवेश क्षमता	प्राप्त अर्ज	प्रवेश	संस्था संख्या	प्रवेश क्षमता	प्राप्त अर्ज	प्रवेश
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)	(११)	(१२)	(१३)	(१४)
१	मुंबई शहर	८	१२६०	८००	४७५	९	२७१३	१२५००५	२५३६	६	२३६९	१४३७७७	२२३२
जिल्हा एकूण		**८**	**१२६०**	**८००**	**४७५**	**९**	**२७१३**	**१२५००५**	**२५३६**	**६**	**२३६९**	**१४३७७७**	**२२३२**

तक्ता ८.१४ (पुढे चालू)
व्यावसायिक शिक्षण संस्थाबाबतची माहिती

जिल्हा :- मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ.क्र.	तालुका	शैक्षणिक संस्था प्रकार							
		वैद्यकीय शिक्षण							
		पदविका स्तरावरील				पदवी स्तरावरील			
		संस्था संख्या	प्रवेश क्षमता	प्राप्त अर्ज	प्रवेश	संस्था संख्या	प्रवेश क्षमता	प्राप्त अर्ज	प्रवेश
(१)	(२)	(१५)	(१६)	(१७)	(१८)	(१९)	(२०)	(२१)	(२२)
१	मुंबई शहर	०	०	उ.ना	०	२	६९२	उ.ना	६९२
जिल्हा एकूण		**०**	**०**	**उ.ना**	**०**	**२**	**६९२**	**उ.ना**	**६९२**

आधार—१) जिल्हा व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण अधिकारी, मुंबई २) तंत्रशिक्षण संचालनालय, मुंबई ३) संचालनालय वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन, मुंबई
टीप -* प्रवेश प्रक्रिया राज्यस्तरावर होत असल्याने जिल्ह्यासाठीचे प्राप्त अर्ज संख्या उपलब्ध नाही.

सार्वजनिक आरोग्य

तक्ता ८.१५
सार्वजनिक व शासन सहाय्यीत वैद्यकीय सुविधांची माहिती

जिल्हा:-मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष :-२०२३-२४

अ.क्र.	तालुका	सार्वजनिक वैद्यकीय सुविधा (संख्या)							
		रुग्णालये	विशेष रुग्णालये (कँसर,टी.बी.इ.)	दवाखाने	प्रसूतिगृहे	प्राथमिक आरोग्य केंद्रे	उपकेंद्रे	डॉक्टर व वैद्य	परिचारिका
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)
१	मुंबई शहर	१४	६	१४६	५	५४	०	१९६८	५९८३
जिल्हा एकूण		**१४**	**६**	**१४६**	**५**	**५४**	**०**	**१९६८**	**५९८३**

तक्ता ८.१५ (पुढे चालु)
सार्वजनिक व शासन सहाय्यीत वैद्यकीय सुविधांची माहिती

जिल्हा :- मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष:- २०२३-२४

अ. क्र.	तालुका	खाटांची संख्या			उपचार केलेले आंतररुग्ण (००)			उपचार केलेले बाहयरुग्ण (००)		
		एकूण	एकूण पैकी स्त्रियांसाठी	एकूण पैकी मुलांसाठी	पुरुष	स्त्रिया	मुले	पुरुष	स्त्रिया	मुले
(१)	(२)	(११)	(१२)	(१३)	(१४)	(१५)	(१६)	(१७)	(१८)	(१९)
१	मुंबई शहर	११३३२	५१०३	२९४२	७४३	८०२	२८३	११२५१	९४७१	६७००
जिल्हा एकूण		**११३३२**	**५१०३**	**२९४२**	**७४३**	**८०२**	**२८३**	**११२५१**	**९४७१**	**६७००**

आधार — सार्वजनिक आरोग्य विभाग, बृहन्मुंबई महानगरपालिका, मुंबई.

तक्ता ८.१५ (अ)
कोविड-१९ बाधित रुग्णांसाठी उपलब्ध उपचार सुविधा

जिल्हा :- मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष:- २०२३-२४

अ. क्र	वर्गीकरण	संख्या	एकूण विलगीकरण खाटा (अतिदक्षता विभागातील खाटा वगळून)	कोविड-१९ बाधित रूग्णांसाठी विलगीकरण खाटा	संशयीत रूग्णांसाठी विलगीकरण खाटा	एकूण अतिदक्षता विभागातील खाटा	व्हेंटिलेटरची संख्या
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)
१	कोविड-१९ साठी राखीव रूग्णालये	१७	६८५	५०७	१७८	४४	८४
२	कोविड-१९ साठी राखीव आरोग्य केंद्रे	०	०	०	०	०	०
३	कोविड-१९ साठी राखीव केंद्रे	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**
४	एकूण	**१७**	**६८५**	**५०७**	**१७८**	**४४**	**८४**

आधार - उपकार्यकारी आरोग्य अधिकारी, बृहन्मुंबई महानगरपालिका, मुंबई.

तक्ता ८.१६
खाजगी वैद्यकीय सुविधांची माहिती

जिल्हा:-मुंबई शहर संदर्भ वर्ष:-२०२३-२४

अ.क्र.	तालुका	खाजगी वैद्यकीय सुविधा (संख्या)				
		रुग्णालये	विशेष रुग्णालये (कॅंसर,टी.बी.इ.)	दवाखाने	प्रसूतिगृहे	खाटांची संख्या
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)
१	मुंबई शहर	१६५	८	१०२६	७८	१२५४९
जिल्हा एकूण		**१६५**	**८**	**१०२६**	**७८**	**१२५४९**

आधार — सार्वजनिक आरोग्य विभाग, बृहन्मुंबई महानगरपालिका, मुंबई.

तक्ता ८.१७
जिल्हयातील आरोग्य व्यवस्थापन माहिती प्रणाली अंतर्गत जन्म व मृत्यूंची संख्या

जिल्हा :-मुंबई शहर संदर्भ वर्ष:-२०२३-२४

अ.क्र.	तालुका	एकूण ग्रामीण/नागरी	जिवीत जन्मांची संख्या			एकूण मृत्युंची संख्या	एकूण बाल मृत्युंची संख्या (० ते ५)	पैकी अर्भक मृत्युंची संख्या (० ते १)
			मुले	मुली	एकूण			
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)
१	मुंबई शहर	ग्रामीण	०	०	०	०	०	०
		नागरी	२१२९३	१९७३६	४१०२९	३७७९३	२०९१	१७४४
		एकूण	२१२९३	१९७३६	४१०२९	३७७९३	२०९१	१७४४
जिल्हा एकूण		**ग्रामीण**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**
		नागरी	**२१२९३**	**१९७३६**	**४१०२९**	**३७७९३**	**२०९१**	**१७४४**
		एकूण	**२१२९३**	**१९७३६**	**४१०२९**	**३७७९३**	**२०९१**	**१७४४**

आधार-सार्वजनिक आरोग्य विभाग, बृहन्मुंबई महानगरपालिका, मुंबई.
टीप - सदर माहिती CRS System नुसार कॅलेंडर वर्ष २०२३ (जानेवारी २०२३ ते डिसेंबर २०२३) करिता देण्यात आली आहे.

तक्ता ८.१८
जिल्ह्यातील प्रसुती पूर्व तपासणींची संख्या

जिल्हा :-मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :-२०२३-२४

अ.क्र.	तालुका	प्रसुती पूर्व तपासणी केलेल्या स्त्रीयांची संख्या	संस्थात्मक प्रसुतींची संख्या	प्रसुतीसाठी दाखल करण्यात आलेल्या सरासरी दिवसांची संख्या	प्रसुती दरम्यान मृत्यु झालेल्यांची संख्या	
					महिला	अर्भक
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)
१	मुंबई शहर	५७६९७	३८११७	४	१०	१५१
जिल्हा एकूण		**५७६९७**	**३८११७**	**४**	**१०**	**१५१**

आधार-सार्वजनिक आरोग्य विभाग, बृहन्मुंबई महानगरपालिका, मुंबई.
टीप :- अर्भक मृत्यूची माहिती CRS System नुसार कॅलेंडर वर्ष - २०२३ (जानेवारी २०२३ ते डिसेंबर २०२३) करिता देण्यात आली आहे.

तक्ता ८.१९
विविध कारणांनुसार मृत्यूंची संख्या

जिल्हा :-मुंबई शहर — संदर्भ वर्ष :-२०२३-२४

अ.क्र.	मृत्यूंचे कारण	मृत्यूंची संख्या		
		पुरुष	स्त्री	एकूण
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)
अ	**साथीचे विकार**			
१	हिवताप	०	०	०
२	विषमज्वर	२	३	५
३	क्षयरोग	१३४१	७९८	२१३९
४	न्युमोनिया/ श्वसनक्रियेसंबधी	३४५	१९१	५३६
५	अमांश, अतिसार, गॅस्ट्रो	४६	४९	९५
६	डेंग्यू	४	२	६
७	स्वाईन फ्लू	१०	७	१७
ब	**बिगर साथीचे विकार**			
१	एडस	१८५	९९	२८४
२	ह्रदय विकार	३२८७	२४६८	५७५५
३	कर्करोग	२१९७	१८४४	४०४१
४	बाळंतपणात मातेचा मृत्यू	०	१०	१०
५	पक्षाघात	४९	३०	७९
६	मूत्रपिंड विषयक	३८४	३२६	७१०
क	**अपघात**			
१	आत्महत्या	२	०	२
२	रहदारी वाहतूक	२२२	३६	२५८
३	विद्युत धक्का	१९	३	२२
४	भाजणे/ जळणे	७१	११२	१८३
५	इतर अपघात	१३५४	३७५	१७२९
ड	**इतर कारणे**	१३०४९	९३४८	२२३९७
	एकूण मृत्यू	**२२५६७**	**१५७०१**	**३८२६८**

आधार—सार्वजनिक आरोग्य विभाग, बृहन्मुंबई महानगरपालिका, मुंबई.

टीप : विविध कारणांनुसार मृत्युंची माहिती बृहन्मुंबई महानगरपालिकेच्या परिसरातील सर्वसाधारण वैद्यकीय सेवा देणाऱ्या डॉक्टरांनी दिलेल्या मृत्युंच्या दाखल्यांच्या कारणांवर आधारीत व नागरी नोंदणी प्रणाली (CRS System) नुसार कॅलेंडर वर्ष - २०२३ (जानेवारी २०२३ ते डिसेंबर २०२३) करिता देण्यात आली आहे.

तक्ता ८.२०
माता व बाल संगोपन कार्यक्रमांतर्गत लस टोचणी

जिल्हा - मुंबई शहर

संदर्भ वर्ष : २०२३-२४

(संख्या)

अ.क्र.	तालुका	ग्रामीण/ नागरी	त्रिगुणी लस	पोलिओ	बीसीजी	गोवर	द्विगुणी (डी.टी.)	धनुर्वात लस			काविळ		पेंटावॅलेन्ट ३
								१० वर्षे	१६ वर्षे	गरोदर स्त्रिया	ब-III	ब-०	
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)	(११)	(१२)	(१३)	(१४)
१	मुंबई शहर	ग्रामीण	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
		नागरी	२१	३००७४	४०६९०	२९९०५	०	३१३१९	२६४४५	४०७३३	०	३७१८७	३०१५३
		एकूण	२१	३००७४	४०६९०	२९९०५	०	३१३१९	२६४४५	४०७३३	०	३७१८७	३०१५३
एकूण जिल्हा		**ग्रामीण**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	०
		नागरी	**२१**	**३००७४**	**४०६९०**	**२९९०५**	**०**	**३१३१९**	**२६४४५**	**४०७३३**	**०**	**३७१८७**	**३०१५३**
		एकूण	**२१**	**३००७४**	**४०६९०**	**२९९०५**	**०**	**३१३१९**	**२६४४५**	**४०७३३**	**०**	**३७१८७**	**३०१५३**

आधार-सार्वजनिक आरोग्य विभाग, बृहन्मुंबई महानगरपालिका, मुंबई.

तक्ता ८.२१
कुटुंब कल्याण कार्यक्रमाची प्रगती

जिल्हा :- मुंबई शहर

संदर्भ वर्ष:- २०२३-२४

अ.क्र.	तालुका	एकूण ग्रामीण / नागरी	कुटुंब कल्याण केंद्रांची संख्या	जननक्षम जोडप्यांची संख्या	३१ मार्च अखेर संरक्षित जोडप्यांची संख्या			
					पुरुष नसबंदी	स्त्रियांची नसबंदी	लूप पध्दती	इतर पध्दतीने
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)
१	मुंबई शहर	ग्रामीण	०	०	०	०	०	०
		नागरी	५३	७१६०११	२३७	३३०४	७१४२	१४४३
		एकूण	५३	७१६०११	२३७	३३०४	७१४२	१४४३
जिल्हा एकूण		**ग्रामीण**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**
		नागरी	**५३**	**७१६०११**	**२३७**	**३३०४**	**७१४२**	**१४४३**
		एकूण	**५३**	**७१६०११**	**२३७**	**३३०४**	**७१४२**	**१४४३**

आधार-सार्वजनिक आरोग्य विभाग, बृहन्मुंबई महानगरपालिका, मुंबई.

महिला व बालविकास

तक्ता ८.२२
जिल्ह्यातील कार्यरत अंगणवाड्या, कार्यरत सेविका व अंगणवाड्या इमारतींचा तपशिल

जिल्हा :- मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष :-२०२३-२४

अ. क्र.	तालुका	एकूण ग्रामीण/ नागरी	अंगणवाड्या संख्या		कार्यरत अंगणवाडी सेविका	अंगणवाड्या इमारतींचा तपशिल			शौचालय असलेल्या अंगणवाड्या
			मंजूर	कार्यरत		स्वमालकीच्या	भाड्याच्या इमारती	नियमित इमारती शिवाय	
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)
१	मुंबई शहर	ग्रामीण	०	०	०	०	०	०	०
		नागरी	९२६	९२६	९०९	०	९२५	१	६१
		एकूण	९२६	९२६	९०९	०	९२५	१	६१
जिल्हा एकूण		**ग्रामीण**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**
		नागरी	**९२६**	**९२६**	**९०९**	**०**	**९२५**	**१**	**६१**
		एकूण	**९२६**	**९२६**	**९०९**	**०**	**९२५**	**१**	**६१**

आधार- बालविकास प्रकल्प अधिकारी, मुंबई

तक्ता ८.२३
जिल्ह्यातील कार्यरत अंगणवाड्या व त्यामधील बालके

जिल्हा :-मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष:-२०२३-२४

अ. क्र.	तालुका	एकूण ग्रामीण/नागरी	अंगणवाड्यांमध्ये दाखल मुले	स्तनदा मातांची संख्या	वयोगटनिहाय मुलांची संख्या			
					० ते १	१ ते ३	३ ते ५	एकूण ० ते ५
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)
१	मुंबई शहर	ग्रामीण	०	०	०	०	०	०
		नागरी	६२३९४	४३०४	१०३६८	२५०९२	२६९३४	६२३९४
		एकूण	६२३९४	४३०४	१०३६८	२५०९२	२६९३४	६२३९४
जिल्हा एकूण		**ग्रामीण**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**
		नागरी	**६२३९४**	**४३०४**	**१०३६८**	**२५०९२**	**२६९३४**	**६२३९४**
		एकूण	**६२३९४**	**४३०४**	**१०३६८**	**२५०९२**	**२६९३४**	**६२३९४**

तक्ता ८.२३ (पुढे चालू)
जिल्ह्यातील कार्यरत अंगणवाड्या व त्यामधील बालके

जिल्हा :- मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष :-२०२३-२४

अ. क्र.	तालुका	एकूण ग्रामीण/नागरी	संदर्भ कालावधीतील			बाल मृत्यूदर (११/१०) X १०००	उपजत मृत्यू दर {१२/(१०+१२)}X १०००
			नोंदविलेले जन्म	बालमृत्यू	उपजत मृत्यू		
(१)	(२)	(३)	(१०)	(११)	(१२)	(१३)	(१४)
१	मुंबई शहर	ग्रामीण	०	०	०	०.००	०.००
		नागरी	३९०१	५	४	१.२८	१.०२
		एकूण	३९०१	५	४	१.२८	१.०२
जिल्हा एकूण		**ग्रामीण**	**०**	**०**	**०**	**०.००**	**०.००**
		नागरी	**३९०१**	**५**	**४**	**१.२८**	**१.०२**
		एकूण	**३९०१**	**५**	**४**	**१.२८**	**१.०२**

आधार- बालविकास प्रकल्प अधिकारी, मुंबई

तक्ता ८.२४
जिल्ह्यातील कार्यरत अंगणवाड्यांमधील बालकांचे कुपोषण श्रेणीनिहाय वर्गीकरण

जिल्हा :- मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

(संख्या)

अ. क्र.	तालुका	एकूण ग्रामीण/ नागरी	०-५ वयोगटा -तील मुले	वर्षभरात वजन घेतलेली		बालकांचे कुपोषण श्रेणी निहाय वर्गीकरण स्तंभ-४ पैकी			मध्यम कमी वजनाची बालकांची टक्केवारी (स्तंभ क्र. ८ ची स्तंभ क्र. ५ शी)	तीव्र कमी वजनाची बालकांची टक्केवारी (स्तंभ क्र.९ ची स्तंभ क्र. ५शी)
				मुले	टक्के-वारी	सर्वसाधारण वजनाची बालके	मध्यम कमी वजनाची बालके (MAM)	तीव्र कमी वजनाची बालके (SAM)		
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)	(११)
१	मुंबई शहर	ग्रामीण	०	०	०	०	०	०	०	०
		नागरी	६२३९४	५५२३९	८८.५३	५०९१३	३९७३	३५३	७.१९	०.६४
		एकूण	६२३९४	५५२३९	८८.५३	५०९१३	३९७३	३५३	७.१९	०.६४
जिल्हा एकूण		ग्रामीण	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**
		नागरी	**६२३९४**	**५५२३९**	**८८.५३**	**५०९१३**	**३९७३**	**३५३**	**७.१९**	**०.६४**
		एकूण	**६२३९४**	**५५२३९**	**८८.५३**	**५०९१३**	**३९७३**	**३५३**	**७.१९**	**०.६४**

तक्ता ८.२५
एकात्मिक बाल विकास योजना — माता व बालसंगोपन

जिल्हा :- मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ. क्र.	तालुका	एकूण ग्रामीण/ नागरी	० ते ५ वयोगटातील बालके	अंगणवाडीचा लाभ घेणारे		कार्यरत अंगणवाड्या					स्वत:ची इमारत असलेल्या अंगणवाडींतील लाभधारकांची संख्या
							स्वत:ची इमारत नसलेल्या				
				बालक	माता	स्वत:ची इमारत असलेल्या	बांधकाम हाती घेतलेल्या	बांधकाम हाती न घेतलेल्या	एकूण (८+९)	एकूण (७+१०)	
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)	(११)	(१२)
१	मुंबई शहर	ग्रामीण	०	०	०	०	०	०	०	०	०
		नागरी	६२३९४	५७६१०	४३०४	०	०	९२६	९२६	९२६	०
		एकूण	६२३९४	५७६१०	४३०४	०	०	९२६	९२६	९२६	०
जिल्हा एकूण		ग्रामीण	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**
		नागरी	**६२३९४**	**५७६१०**	**४३०४**	**०**	**०**	**९२६**	**९२६**	**९२६**	**०**
		एकूण	**६२३९४**	**५७६१०**	**४३०४**	**०**	**०**	**९२६**	**९२६**	**९२६**	**०**

आधार - बालविकास प्रकल्प अधिकारी, मुंबई.

दारिद्र्य

तक्ता ८.२६
शहरी भागातील दारिद्रय रेषेखालील कुटुंबे

जिल्हा:-मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :-२००५

अ.क्र.	महानगरपालिका व नगरपरिषद	शहरी कुटुंबाची एकूण संख्या	दारिद्रय रेषेखालील शहरी कुटुंबे					दारिद्रय रेषेखालील कुटुंबांची (टक्केवारी)
			अनुसूचित जाती	अनुसूचित जमाती	अल्पसंख्यांक	इतर	एकुण	
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)
१	बृहन्मुंबई महानगरपालिका	६७४३३९	उ. ना.	उ. ना.	उ. ना.	उ. ना.	९०१०५	१३.३६
जिल्हा एकूण		**६७४३३९**	**उ. ना.**	**उ. ना.**	**उ. ना.**	**उ. ना.**	**९०१०५**	**१३.३६**

आधार — बृहन्मुंबई महानगरपालिका, मुंबई.

टीप १. सन २००५ नंतर बृहन्मुंबई महानगरपालिकेकडून सदर सर्वे करण्यात आलेला नाही.

२. रकाना क्र. ३ ची आकडेवारी जनगणना कार्यालयाच्या संकेतस्थळावरून घेतली आहे.

३.रकाना क्र. ४ ते ७ ची जातनिहाय विगतवारी उपलब्ध नाही.

गृहनिर्माण

तक्ता ८.२८

सिडकोने / म्हाडाने बांधलेल्या घरांचा तपशिल

जिल्हा :- मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

मंडळाचे नांव :- महाराष्ट्र गृहनिर्माण व क्षेत्रविकास महामंडळ (सदनिकांची संख्या)

अ.क्र.	तालुका	औद्योगिक	झोपडपट्टी पुर्नवसन	आर्थिक दुर्बल घटक	अल्प उत्पन्न गट	मध्यम उत्पन्न गट	उच्च उत्पन्न गट	इतर	एकुण	झालेला खर्च (₹ लाखात)
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)	(११)
१	मुंबई शहर	०	०	८७	०	०	०	१४७	२३४	४१२२*
जिल्हा एकूण		**०**	**०**	**८७**	**०**	**०**	**०**	**१४७**	**२३४**	**४१२२***

आधार :- कार्यकारी अभियंता, गृहनिर्माण व क्षेत्रविकास मंडळ, मुंबई.

टीप : * खर्चाची आकडेवारी अंदाजित देण्यात आली आहे.

सामाजिक न्याय

तक्ता ८.३२
जिल्ह्यातील मागासवर्गीय वसतीगृहे, त्यांची प्रवेश क्षमता व दिलेले प्रवेश

जिल्हा :- मुंबई शहर

संदर्भ वर्ष :-२०२३-२४

(संख्या)

अ.क्र.	तालुका	मंजूर वसतीगृहे			कार्यरत वसतीगृहे		
		शासकीय	अनुदानित	एकूण	शासकीय	अनुदानित	एकूण
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)
१	मुंबई शहर	३	०	३	३	०	३
जिल्हा एकूण		**३**	**०**	**३**	**३**	**०**	**३**

तक्ता ८.३२ (पुढे चालू)
जिल्ह्यातील मागासवर्गीय वसतीगृहे, त्यांची प्रवेश क्षमता व दिलेले प्रवेश

संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

जिल्हा :- मुंबई शहर

(संख्या)

अ.क्र.	तालुका	त्यामधील प्रवेश क्षमता						संदर्भ कालावधीत दिलेले प्रवेश					
		शासकीय		अनुदानित		एकूण		शासकीय		अनुदानित		एकूण	
		मुले	मुली	मुले	मुली	मुले	मुली	मुले	मुली	मुले	मुली	मुले	मुली
(१)	(२)	(९)	(१०)	(११)	(१२)	(१३)	(१४)	(१५)	(१६)	(१७)	(१८)	(१९)	(२०)
१	मुंबई शहर	२००	१२०	०	०	२००	१२०	१९१	११८	०	०	१९१	११८
जिल्हा एकूण		**२००**	**१२०**	**०**	**०**	**२००**	**१२०**	**१९१**	**११८**	**०**	**०**	**१९१**	**११८**

आधार —सहाय्यक आयुक्त, समाजकल्याण, मुंबई शहर.

तक्ता ८.३३
जिल्ह्यातील नागरी अनुसूचित जाती व नव बौद्ध वस्त्या, त्यामधील लोकसंख्या व अनुसूचित जाती व नव बौद्ध वस्त्यांची सुधारणा

जिल्हा :- मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ.क्र.	तालुका	अनुसूचित जाती व नव बौद्ध वस्त्यांची संख्या	त्यामधील लोकसंख्या	संदर्भ कालावधीतील कामे (संख्या)			त्यांची प्रशासकीय मंजूरीची रक्कम (₹ लाख)		
				अपुर्ण (मागील वर्ष अखेरीस)	नविन मंजूर	एकूण	अपुर्ण (मागील वर्ष अखेरीस)	नविन मंजूर	एकूण
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)
१	मुंबई शहर	--	--	९३	५५	१४८	२३८२.९०	१६२४.१०	४००७.००
जिल्हा एकूण		**--**	**--**	**९३**	**५५**	**१४८**	**२३८२.९०**	**१६२४.१०**	**४००७.००**

तक्ता ८.३३ (पुढे चालू)
जिल्ह्यातील नागरी अनुसूचित जाती व नव बौद्ध वस्त्या, त्यामधील लोकसंख्या व अनुसूचित जाती व नव बौद्ध वस्त्यांची सुधारणा

जिल्हा :- मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ.क्र	तालुका	एकूण हाती घेतलेल्या कामांचे प्रकार(स्तंभ - ७ नुसार अपूर्ण व नवीन सह)						संदर्भ कालावधीत पुर्ण कामे	
		पाणी पुरवठा	स्वच्छता / मलनिस्सा:-रणाची कामे	सार्वजनिक वाचनालये	रस्ते,पूल / पोच रस्ते	समाज मंदीर	इतर	संख्या	त्यांवरील खर्च (₹ लाख)
(१)	(२)	(११)	(१२)	(१३)	(१४)	(१५)	(१६)	(१७)	(१८)
१	मुंबई शहर	७	१२	१७	१	४६	६५	१४८	४००७.००
जिल्हा एकूण		**७**	**१२**	**१७**	**१**	**४६**	**६५**	**१४८**	**४००७.००**

आधार - सहाय्यक आयुक्त, समाजकल्याण, मुंबई शहर

अल्पसंख्यांक विकास

तक्ता ८.३४

अल्पसंख्यांक विकास विभागाकडून राबविण्यात येत असलेल्या विविध योजनांमधील लाभार्थी संख्या

जिल्हा :- मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ.क्र.	बाब	एकूण खर्च (₹ लाख)	लाभार्थ्यांची संख्या	
			२०२२-२३	२०२३-२४
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)
१	उच्च व्यावसायिक शिक्षण घेणाऱ्या अल्पसंख्यांक विद्यार्थ्यांकरिता शिष्यवृत्ती योजना	१०३५.२७	१३८०	१०४७
२	निरंतर प्रशिक्षण योजना /तंत्र शिक्षण परीक्षा मंडळ /मुक्त विद्यापीठ यांच्यामार्फत राबविण्यात येणाऱ्या अभ्यासक्रमांमध्ये शिक्षण घेणाऱ्या अल्पसंख्यांक लाभार्थ्यांची संख्या	०	०	०
३	राज्यातील अल्पसंख्यांक विद्यार्थ्यांना शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमधून अल्पमुदतीच्या व्यावसायिक प्रशिक्षणाकरिता अनुदानित लाभार्थ्यांची संख्या	०	६२	७६
४	बेरोजगार अल्पसंख्यांक उमेदवारांना मॉल्समध्ये नोकरी उपलब्ध होण्याकरिता प्रशिक्षण घेणाऱ्या लाभार्थ्यांची संख्या	०	०	०
५	अल्पसंख्यांक शाळांना, मदरसांना संगणक पुरविणे	०	०	०
६	ग्रामीण भागात सुविधा पुरविणे	०	०	०
७	नागरी भागात सुविधा पुरविणे	२०५५.५०	उ.ना.	उ.ना.

आधार –१) जिल्हा नियोजन समिती, जिल्हाधिकारी कार्यालय, मुंबई शहर. २) जिल्हा व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण कार्यालय, मुंबई शहर.
३) तंत्रशिक्षण संचालनालय, मुंबई.
टीप –अनुक्रमांक ७ मधील योजनेचा खर्च सन २०२३-२४ मधील आहे.

विशेष सहाय्य

तक्ता ८.३५
महसुल विभागाकडील सामाजिक सुरक्षा योजना अंतर्गत केलेले अर्थसहाय्याबाबतची माहिती

जिल्हा :-मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

(अनुदान ₹ लाखात)

अ.क्र.	तालुका	संजय गांधी निराधार योजना		श्रावणबाळ सेवा योजना		इंदिरा गांधी राष्ट्रीय वृध्दापकाळ योजना		राष्टींय कुटुंब लाभ योजना	
		लाभार्थी संख्या	दिलेले अनूदान	लाभार्थी संख्या	दिलेले अनूदान	लाभार्थी संख्या	दिलेले अनूदान	लाभार्थी संख्या	दिलेले अनूदान
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)
१	मुंबई शहर	२६६५	४२९.५२	१०९२	१०५.६५	०	०	०	०
जिल्हा एकूण		**२६६५**	**४२९.५२**	**१०९२**	**१०५.६५**	**०**	**०**	**०**	**०**

आधार- जिल्हाधिकारी कार्यालय (संजय गांधी योजना शाखा), मुंबई शहर.

टिप : इंदिरा गांधी राष्ट्रीय वृध्दापकाळ योजनेतील लाभार्थ्यांनी दारिद्रय रेषेखालील कुटुंबाच्या यादीमध्ये समावेश असल्याबाबतचा साक्षांकित उतारा सादर नकेल्यामुळे लाभार्थ्यांना श्रावणबाळ राज्य सेवा योजना (गट-ब) मध्ये समाविष्ट करण्यात आले असल्याने इंदिरा गांधी राष्ट्रीय वृध्दापकाळ योजनेतील लाभार्थ्यांची संख्या निरंक आहे.

तक्ता ८.३६
संजय गांधी निराधार अनुदान योजनेंतर्गत केलेले अर्थसहाय्याबाबतची माहिती

जिल्हा :- मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

(अनूदान ₹ लाखात)

अ. क्र.	तालुका	६५ वर्षाखालील निराधार व्यक्ती		अनाथ मुले		अपंग	
		लाभार्थी संख्या	दिलेले अनुदान	लाभार्थी संख्या	दिलेले अनूदान	लाभार्थी संख्या	दिलेले अनूदान
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)
१	मुंबई शहर	२६६५	४२९.५२	०	०	५९४	८.९१
जिल्हा एकूण		**२६६५**	**४२९.५२**	**०**	**०**	**५९४**	**८.९१**

तक्ता ८.३६ (पुढे चालू)
संजय गांधी निराधार अनुदान योजनेंतर्गत केलेले अर्थसहाय्याबाबतची माहिती

जिल्हा :- मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

(अनुदान ₹ लाखात)

अ. क्र.	तालुका	निराधार विधवा		घटस्फोट झालेल्या निराधार महिला		अत्याचारित व वेश्या व्यवसायातून मुक्त झालेल्या महिला	
		लाभार्थी संख्या	दिलेले अनूदान	लाभार्थी संख्या	दिलेले अनूदान	लाभार्थी संख्या	दिलेले अनूदान
(१)	(२)	(९)	(१०)	(११)	(१२)	(१३)	(१४)
१	मुंबई शहर	१७९८	२६.९७	३२	०.४८	०	०
जिल्हा एकूण		**१७९८**	**२६.९७**	**३२**	**०.४८**	**०**	**०**

आधार – जिल्हाधिकारी कार्यालय (संजय गांधी योजना शाखा), मुंबई शहर

मदत व पुनर्वसन

तक्ता ८.३७
पुनर्वसन प्रकल्पांची सद्यस्थिती

जिल्हा :-मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष :-२०२३-२४

अ. क्र.	प्रकल्पांचे नांव	पुनर्वसन अधिनियमांतर्गत अधिसुचना निर्गमित दिनांक	निश्चित केलेला स्लॅब	बाधित गांवे (संख्या)	बाधित क्षेत्र (हेक्टर)	जमिनवाटप		भुखंडवाटप			प्रकल्पग्रस्त	
						खातेदार (संख्या)	क्षेत्र (हेक्टर)	वसाहत (संख्या)	खातेदार (संख्या)	क्षेत्र (हेक्टर)	निर्गमित केलेले दाखले (संख्या)	नोकरी मिळालेली
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)	(११)	(१२)	(१३)
१	मुंबई शहर	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
जिल्हा एकूण		**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**

आधार—व्यवस्थापकीय अधिकारी, (पुर्नवसन शाखा), मुंबई शहर

तक्ता ८.३८
जिल्ह्यातील दुष्काळामुळे झालेली हानी व पुनर्वसन व्यवस्थापनांतर्गत दिलेले सहाय्य

जिल्हा :-मुंबई शहर | संदर्भवर्ष :-२०२३-२४

अ. क्र.	तालुका	दुष्काळामुळे झालेली हानी				मदत व पुनर्वसनांतर्गत केलेले सहाय्य				
		पिकाचे झालेले नुकसान (आणेवारी)	दुष्काळामुळे मृत प्राणी (संख्या)	स्थलांतरीतांची संख्या	इतर	रोजगार हमी योजनेंतर्गत पुरविलेला रोजगार (मनुष्य दिन लाखात)	दुष्काळग्रस्त प्राण्यांसाठी उभारलेल्या छावण्या	पिक आणेवारीनुसार दिलेली नुकसान भरपाई		कर्जमाफी दिलेल्या शेतकऱ्यांची संख्या
								अर्थसहाय्य (₹ लक्ष)	बी-बियाणे (क्विंटल)	
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)	(११)
१	मुंबई शहर	०	०	०	०	०	०	०	०	०
जिल्हा एकूण		**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**

आधार- आपत्ती व्यवस्थापन शाखा, जिल्हाधिकारी कार्यालय, मुंबई शहर.

तक्ता ८.३९

जिल्ह्यातील आपत्तीमुळे झालेली हानी व आपत्ती व्यवस्थापनांतर्गत दिलेले सहाय्य

जिल्हा :- मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ. क्र.	आपत्तीचा प्रकार	आपत्तीमुळे झालेली हानी								आपत्ती व्यवस्थापना अंतर्गत दिलेले सहाय्य (₹ लाख)
		मनुष्य (संख्या)	प्राणी (संख्या)	कृषी (हेक्टर)	घरे (संख्या)	रस्ते लांबी (कि.मी.)	पुल (संख्या)	सार्वजनिक इमारती (संख्या)	इतर (विद्युत योजना)	
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)	(११)
१	भूकंप	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२	पूर	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३	वादळ	०	०	०	०	०	०	०	०	०
४	भूस्खलन	०	०	०	०	०	०	०	०	०
५	गारपीट	०	०	०	०	०	०	०	०	०
६	इतर - अतिवृष्टी- वीज पडणे	१	०	०	०	०	०	०	०	४.००
जिल्हा एकूण		**१**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**४.००**

आधार — आपत्ती व्यवस्थापन शाखा, जिल्हाधिकारी कार्यालय, मुंबई शहर.

विविध विकास योजना

तक्ता ९.१

जिल्हा नियोजन समिती अंतर्गत विविध योजनांतर्गत नियतव्यय, प्राप्त निधी व खर्चाचा आढावा

जिल्हा :- मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

(₹ लाख)

अ क्र.	जिल्हा योजना	२०२२-२३				२०२३-२४				२०२४-२५
		मंजूर नियतव्यय	प्राप्त निधी	खर्च	खर्चाची टक्केवारी	मंजूर नियतव्यय	प्राप्त निधी	खर्च	खर्चाची टक्केवारी	मंजूर नियतव्यय
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)	(११)
१	सर्वसाधारण योजना	३१५००.००	३१५००.११	३१४९९.७७	१००.००	३६५००.०१	३६५००.०१	३६५००.०१	१००.००	४९०००.००
२	अनुसूचित जाती उपयोजना	१९२८.००	१९२८.००	१९२३.८९	९९.७९	२०००.००	२०००.००	२०००.००	१००.००	२२००.००
३	आदिवासी उपयोजना	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
४	आदिवासी उपयोजना क्षेत्राबाहेरील योजना	१५.००	१५.००	४.२३	२८.२०	१३.५०	०.३१	०.३१	१००.००	७.०२
५	डोंगरी विकास कार्यक्रम	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
६	खासदारांचा स्थानिक विकास कार्यक्रम	२०००.००	७५०.००	७३१.७८	९७.५७	२०००.००	२०००.००	५९९.८८	२९.९९	०.००
७	आमदारांचा स्थानिक विकास कार्यक्रम	७६७५.००	७६७५.००	७४९०.१८	९७.५९	७८७५.००	९८४५.३७	५०५३.२१	५१.३३	०.००
८	प्रादेशिक पर्यटन विकास कार्यक्रम (राज्यस्तर)	१३३२.००	२६६.४०	२६६.४०	१००.००	२५५५.१०	६३०.००	६३०.००	१००.००	१७४४.००
९	अल्पसंख्याक बहुल क्षेत्र विकास कार्यक्रम	२२५.००	२२५.००	२२५.००	१००.००	२०५५.५०	१५०५.५०	२४९.६२	१६.५८	०.००

आधार – जिल्हा नियोजन अधिकारी, जिल्हा नियोजन समिती, मुंबई शहर.

तक्ता ९.२

विविध विकास शीर्षाखाली झालेला योजनांतर्गत खर्च

जिल्हा :- मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ. क्र.	विकास शीर्ष व उपशीर्ष	जिल्हा पातळीवरील योजनांवर झालेला खर्च (₹ लाख)				
		सर्वसाधारण	आदिवासी उपयोजना	आदिवासी उपयोजना क्षेत्राबाहेरील	अनुसूचित जाती उपयोजना	एकूण
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)
१	**कृषि व संलग्न सेवा**					
	१.१ पीक संवर्धन	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	१.२ फलोत्पादन	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	१.३ मृद व जलसंधारण	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	१.४ पशुसंवर्धन	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	१.५ दुग्ध शाळा विकास	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	१.६ मत्स्य व्यवसाय	३४९.५८	०.००	०.००	०.००	३४९.५८
	१.७ वने व वन्य जीवन	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	१.८ सामाजिक वनीकरण	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	१.९ धान्यसाठवण, गोदामे व पणन	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	१.१० कृषि शिक्षण आणि संशोधन	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	१.११ सहकार	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	एकूण (एक)	**३४९.५८**	**०.००**	**०.००**	**०.००**	३४९.५८
२	**ग्रामीण विकास**					
	२.१ एकात्मिक ग्रामीण विकास	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	२.२ अवर्षण प्रवण क्षेत्र कार्यक्रम	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	२.३ ग्रामीण रोजगार	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	२.४ भू-सुधारणा	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	२.५ रोजगार हमी योजना	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	२.६ सामूहिक विकास	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	२.७ ग्रामीण स्वच्छता कार्यक्रम	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	एकूण (दोन)	**०.००**	**०.००**	**०.००**	**०.००**	**०.००**

तक्ता ९.२ (पुढे चालू)
विविध विकास शीर्षाखाली झालेला योजनांतर्गत खर्च

जिल्हा :- मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ. क्र.	विकास शीर्ष व उपशीर्ष	जिल्हा पातळीवरील योजनांवर झालेला खर्च (₹ लाख)				
		सर्वसाधारण	आदिवासी उपयोजना	आदिवासी उपयोजना क्षेत्राबाहेरील	अनुसूचित जाती उपयोजना	एकूण
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)
३	**पाटबंधारे व पूरनियंत्रण**					
	३.१ लघु पाटबंधारे (राज्यक्षेत्र)	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	३.२ लघु पाटबंधारे (स्थानिक क्षेत्र)	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	३.३ जलप्रदाय क्षेत्र विकास कार्यक्रम	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	३.४ मोठे व मध्यमपाटबंधारे	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	३.५ पूरनियंत्रण	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	एकूण (तीन)	**०.००**	**०.००**	**०.००**	**०.००**	**०.००**
४	**ऊर्जा**					
	४.१ ऊर्जा विकास (नवीन)	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	४.२ जलविद्युत ऊर्जा विकास (नवीन)	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	४.३ अपारंपारीक ऊर्जा विकास	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	एकूण (चार)	**०.००**	**०.००**	**०.००**	**०.००**	**०.००**
५	**उद्योग व खाण**					
	५.१ ग्रामीण व लघुउद्योग	१०.००	०.००	०.००	००.००	१०.००
	५.२ मोठे व मध्यम उद्योग	०.००	०.००	०.००	१२.००	१२.००
	एकूण (पाच)	**१०.००**	**०.००**	**०.००**	**१२.००**	**२२.००**
६	**परिवहन**					
	६.१ बंदरे, दिपगृहे व नौकावहन	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	६.२ रस्ते व पूल	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	६.३ रस्ते वाहतूक	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	६.४ देशांतर्गत जलवाहतूक	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	६.५ शहरी लोहमार्ग व मेट्रो वाहतूक (नवीन)	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	६.६ हवाई वाहतूक	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	एकूण (सहा)	**०.००**	**०.००**	**०.००**	**०.००**	**०.००**
७	**सामान्य आर्थिक सेवा**					
	७.१ तिर्थक्षेत्र विकास (नवीन)	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	७.२ पर्यटन विकास (नवीन)	१५.००	०.००	०.००	०.००	१५.००
	७.३ प्रादेशिक ग्रामीण बँकेचा विकास (नवीन)	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	एकूण (सात)	**१५.००**	**०.००**	**०.००**	**०.००**	**१५.००**

तक्ता ९.२ (पुढे चालू)
विविध विकास शीर्षाखाली झालेला योजनांतर्गत खर्च

जिल्हा :- मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ. क्र.	विकास शीर्ष व उपशीर्ष	जिल्हा पातळीवरील योजनांवर झालेला खर्च (₹ लाख)				
		सर्वसाधारण	आदिवासी उपयोजना	आदिवासी उपयोजना क्षेत्राबाहेरील	अनुसूचित जाती उपयोजना	एकूण
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)
८	**सामाजिक व सामूहिक सेवा**					
	८.१ सामान्य शिक्षण	०.००	०.००	०.३१	०.००	०.३१
	८.२ तंत्र शिक्षण	१९५.२१	०.००	०.००	०.००	१९५.२१
	८.३ वैद्यकीय शिक्षण	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	८.४ उच्च शिक्षण (नवीन)	१५८८.१७	०.००	०.००	०.००	१५८८.१७
	८.५ उच्च शिक्षण (कला) (नवीन)	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	८.६ व्यावसायीक शिक्षण	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	८.७ आदिवासींचे शिक्षण (नवीन)	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	८.८ मागासवर्गीयांसाठी शिक्षण (नवीन)	४.९८	०.००	०.००	०.००	४.९८
	८.९ लोक वाचनालय (नवीन)	१.००	०.००	०.००	०.००	१.००
	८.१० कला व संस्कृती	२१.००	०.००	०.००	०.००	२१.००
	८.११ क्रिडा व युवक कल्याण	०.००	०.००	०.००	००.००	००.००
	८.१२ मागासवर्गीयांचे कल्याण	०.००	०.००	०.००	७.०८	७.०८
	८.१३ आदिवासींचे कल्याण (नवीन)	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	८.१४ अल्पसंख्याकांचे कल्याण (नवीन)	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	८.१५ दुर्बल घटकांचे कल्याण (नवीन)	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	८.१६ महिला व बालकल्याण (नवीन)	५०६.१६	०.००	०.००	०.००	५०६.१६
	८.१७ पोषण	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	८.१८ कामगार व कामगार कल्याण	७६.४६	०.००	०.००	०.९४	७७.४०
	८.१९ सामाजिक सुरक्षा व विमा (नवीन)	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	८.२० रोजगार व स्वयंरोजगार	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	८.२१ सार्वजनिक आरोग्य	५६५७.६८	०.००	०.००	०.००	५६५७.६८
	८.२२ पाणी पुरवठा व स्वच्छता	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	८.२३ गृहनिर्माण	३२१४.१६	०.००	०.००	०.००	३२१४.१६
	८.२४ नगर विकास	१७३५९.८०	०.००	०.००	१८६९.९८	१९२२९.७८
	८.२५ आमदार स्थानिक विकास	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	एकूण (आठ)	**२८६२४.६२**	**०.००**	**०.३१**	**१८७८.००**	**३०५०२.९३**

तक्ता ९.२ (पुढे चालू)
विविध विकास शीर्षाखाली झालेला योजनांतर्गत खर्च

जिल्हा :- मुंबई शहर

संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ. क्र.	विकास शीर्ष व उपशीर्ष	जिल्हा पातळीवरील योजनांवर झालेला खर्च (₹ लाख)				
		सर्वसाधारण	आदिवासी उपयोजना	आदिवासी उपयोजना क्षेत्राबाहेरील	अनुसूचित जाती उपयोजना	एकूण
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)
९	**सामान्य सेवा**					
	९.१ प्रशासन व सांख्यिकी संनियंत्रण	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	९.२ कायदा व अंमलबजावणी प्रशासन	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	९.३ तुरूंग व सुधार सेवा (नवीन)	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	९.४ आपत्कालीन व्यवस्थापन (नवीन)	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	९.५ सार्वजनिक कार्यालय व पायाभूत सुविधा (नवीन)	५२५४.९१	०.००	०.००	०.००	५२५४.९१
	९.६ कर्मचारी प्रशिक्षण कार्यक्रम (नवीन)	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	९.७ कर्मचारी गृहनिर्माण (नवीन)	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	९.८ ई-गव्हर्नन्स (नवीन)	१३.१०	०.००	०.००	०.००	१३.१०
	९.९ लेखन सामग्री व छपाई (नवीन)	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	९.१० माहिती व प्रसिध्दी	०.००	०.००	०.००	१००.००	१००.००
	९.११ शासकीय निवासी इमारती	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	९.१२ इतर जिल्हा योजना	१५५३.६७	०.००	०.००	०.००	१५५३.६७
	९.१३ जिल्हा नियोजन समिती बळकटीकरण	६.७५	०.००	०.००	०.००	६.७५
	९.१४ नाविण्यपुर्ण योजना	६५०.०७	०.००	०.००	५२.०७	७०२.१४
	९.१५ योजनांचे मुल्यमापन, संनियंत्रण व डाटाएंट्री करणे	२२.३१	०.००	०.००	१०.००	३२.३१
	एकूण (नऊ)	**७५००.८१**	**०.००**	**०.००**	**११०.००**	**७६१०.८१**
	एकूण (एक ते नऊ)	**३६५००.०१**	**०.००**	**०.३१**	**२०००.००**	**३८५००.३२**

आधार —जिल्हा नियोजन अधिकारी, जिल्हा नियोजन समिती, मुंबई शहर

तक्ता ९.३

वीस कलमी कार्यक्रमाची भौतिक प्रगती

जिल्हा :- मुंबई शहर   संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ.क्र.	बाब	परिमाण	उदिष्ट	साध्य
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)
१	अ) स्वर्णजयंती ग्राम स्वरोजगार योजना	लाभार्थी संख्या	०	०
	ब) संपुर्ण ग्रामीण रोजगार योजना	मनुष्य दिवस लाखात	०	०
	क) लघुउद्योगांना प्रोत्साहन	उद्योग संख्या	०	०
२	अतिरिक्त जमिनीचे वाटप	हेक्टर	०	०
३	पिण्यासाठी स्वच्छ पाणी	गांव/वाडया	०	०
४	अ) सर्वांसाठी आरोग्य (मुलांसाठी रोगप्रतिबंधक लस टोचणे)			
	१. गोवर लस	संख्या	४०१८६	२९३२०
	२. डि.टी.पी.	संख्या	४०१८६	२९५७६
	३. पोलीओ	संख्या	४०१८६	२९५०२
	४. बीसीजी	संख्या	५१९२१	३९४६५
	ब) कुटूंब नियोजन शस्त्रक्रिया	संख्या	०	३७३१
	क) सममूल्य शस्त्रक्रिया			
	१.आय.यु.डी. (तांबी)	संख्या	०	७१४७
	२.ओ.पी.ओ.	संख्या	०	६६६२०
	३. सी.सी. युझर्स(निरोध)	संख्या	०	१७७१९
५	अ) अनु.जातींच्या कुटुंबांना सहाय्य			
	१.दारिद्रय रेषेवर आणण्यासाठी अनुसुचित व नवबौध्द शेतक-यांना अर्थसहाय्य	संख्या	०	०
	२.महात्मा फुले विकास महामंडळ योजना अनुदान/ बिजभांडवल योजना	संख्या	९०	४
	३. अण्णाभाऊ साठे विकास महामंडळ प्रशिक्षण योजना/बीजभांडवल/अनुदान भेट	संख्या	११५	५
	४. जिल्हा उद्योग केंन्द्र सुशिक्षित बेरोजगारांना बीज भांडवल/उद्योजकता प्रशिक्षण कार्यक्रम	संख्या	०	०
	५. खादि ग्रामोद्योग मंडळ ग्रामीण कारागीरांना ५० टक्के अनुदान व कर्ज	संख्या	४०५	४००
	६.सुवर्ण जयंती ग्राम स्वरोजगार योजना	लाभार्थी संख्या	०	०
	७. संत रोहीदास चर्मकार व चर्मोद्योग विकास महामंडळ मर्या.	लाभार्थी संख्या	०	०

तक्ता ९.३ (पुढे चालू)
वीस कलमी कार्यक्रमाची भौतिक प्रगती

जिल्हा :-मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ.क्र.	बाब	परिमाण	उदिष्ट	साध्य
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)
६	ब) अनु.जमातींच्या कुटुंबांना सहाय्य			
	१. आदिवासी शेतकारी कुटूंबांना दारिद्य रेषेवर आणण्यासाठी कृषि निविष्ठा वाटप	लाभार्थी संख्या	०	०
	२. तलंगाचे गट वाटप	लाभार्थी संख्या	०	०
	३.मासेमारी साधनांच्या खरेदीसाठी अर्थसहाय्य (नायलॉन सुत/जाळे)	लाभार्थी संख्या	०	०
	४.सुशिक्षित बेरोजगारांना बीज भांडवल	लाभार्थी संख्या	०	०
	५. विद्युतपंप पुरविणे	लाभार्थी संख्या	०	०
	६. तेल इंजिनांचा पुरवठा (राज्यस्तर)	लाभार्थी संख्या	०	०
	७. घराची गवती छपरे बदलून मंगलोरी कौले/ जीआयसीट पत्रे बसविणे	लाभार्थी संख्या	०	०
	८. स्वर्ण जयंती ग्रामस्वरोजगार योजना	लाभार्थी संख्या	०	०
	९. केन्द्रवर्ती अर्थसंकल्प (न्यु.ब) राज्य योजना	संख्या	०	०
७	इंदिरा आवास योजना (घरकुल)	घरकुल	०	०
८	अत्यल्प उत्पन्नगट ग्रहनिर्माण योजना	सदनिका	०	०
९	राष्ट्रीय गलिच्छ वस्ती सुधारणा कार्यक्रम	लोक संख्या	०	०
१०	सामाजिक वनीकरण (नवीन धोरण) झाडे लावणे	रोपे संख्या लाखात	०	०
११	सामाजिक वनीकरण सामुहिक क्षेत्रावर वृक्ष लागवड	हेक्टर	०	०
१२	ग्रामीण विद्युतीकरण (पंप संचाचे विद्युतीकरण)	संख्या	०	०

आधार – १) सार्वजनिक आरोग्य विभाग, बृहन्मुंबई महानगरपालिका, मुंबई, २)महात्मा फुले मागासवर्ग विकास महामंडळ मर्या. मुंबई.
३) साहित्यरत्न लोकशाहीर अण्णाभाऊ साठे विकास महामंडळ, मुंबई ४) जिल्हा नियोजन अधिकारी, जिल्हा नियोजन समिती, मुंबई शहर.

तक्ता ९.५

खासदार स्थानिक क्षेत्र विकास कार्यक्रम (लोकसभा मतदार संघ/राज्यसभा सदस्य)

जिल्हा :- मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

(I) १६ वी लोकसभा (२०१४-१५ ते २०१८-१९ अखेर) (₹ लाख)

अ. क्र.	लोकसभा मतदारसंघ	प्रवर्ग	एकूण प्राप्त निधी	मंजुर कामे (संख्या)	मंजूर कामाची रक्कम	पुर्ण झालेली कामे (संख्या)	प्रगती पथावरील कामे (संख्या)	सुरू न झालेली कामे (संख्या)	प्रत्यक्ष झालेला खर्च
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)
१	मुंबई दक्षिण	अ.जा. / अ.ज.	३७५.००	५५	३७१.६०	५०	५	०	३०५.१०
		इतर	२१२५.००	३६४	२१०५.००	३४५	१९	०	१९३५.२५
		एकूण	२५००.००	४१९	२४७६.६०	३९५	२४	०	२२४०.३५
एकूण लोकसभा मतदारसंघ		अ.जा. / अ.ज.	**३७५.००**	**५५**	**३७१.६०**	**५०**	**५**	**०**	**३०५.१०**
		इतर	**२१२५.००**	**३६४**	**२१०५.००**	**३४५**	**१९**	**०**	**१९३५.२५**
		एकूण	**२५००.००**	**४१९**	**२४७६.६०**	**३९५**	**२४**	**०**	**२२४०.३५**

तक्ता क्र.९.५ (पुढे चालू)

खासदार स्थानिक क्षेत्र विकास कार्यक्रम (लोकसभा मतदार संघ / राज्यसभा सदस्य)

जिल्हा - मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

(II) १७ वी लोकसभा- २०१९-२० ते २०२३-२४ पर्यंत (संचित) (₹ लाख)

अ. क्र.	लोकसभा मतदारसंघ	प्रवर्ग	एकूण प्राप्त निधी	मंजुर कामे (संख्या)	मंजूर कामाची रक्कम	पुर्ण झालेली कामे (संख्या)	प्रगती पथावरील कामे (संख्या)	सुरू न झालेली कामे (संख्या)	प्रत्यक्ष झालेला खर्च
(१)	(२)	(३)	(११)	(१२)	(१३)	(१४)	(१५)	(१६)	(१७)
१	मुंबई दक्षिण	अ.जा. / अ.ज.	२६६.००	४०	२५४.२१	३२	८.००	०	१९५.२६
		इतर	१७३४.००	३३४	१६९५.२०	२८८	४६.००	०	८०६.४८
		एकूण	२०००.००	३७४	१९४९.४१	३२०	५४.००	०	१००१.७४
एकूण लोकसभा मतदारसंघ		अ.जा. / अ.ज.	**२६६.००**	**४०**	**२५४.२१**	**३२**	**८.००**	**०**	**१९५.२६**
		इतर	**१७३४.००**	**३३४**	**१६९५.२०**	**२८८**	**४६.००**	**०**	**८०६.४८**
		एकूण	**२०००.००**	**३७४**	**१९४९.४१**	**३२०**	**५४.००**	**०**	**१००१.७४**

तक्ता क्र.९.५ (पुढे चालू)

खासदार स्थानिक क्षेत्र विकास कार्यक्रम (लोकसभा मतदार संघ/राज्यसभा सदस्य)

जिल्हा :- मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

(I) राज्यसभा - मागील वर्ष (२०२२-२३) | (₹ लाख)

अ. क्र.	राज्यसभा सदस्याचे नांव (राज्यसभेवर सध्या असलेले सदस्य)	प्रवर्ग	एकूण प्राप्त निधी	मंजुर कामे (संख्या)	मंजूर कामाची रक्कम	पुर्ण झालेली कामे (संख्या)	प्रगती पथावरील कामे (संख्या)	सुरू न झालेली कामे (संख्या)	प्रत्यक्ष झालेला खर्च
(१)	(२)	(३)	(१८)	(१९)	(२०)	(२१)	(२२)	(२३)	(२४)
१	श्री.पीयूष गोयल	अ.जा.	७५.००	०	०	०	०	०	०
		अ.ज.	३७.००	०	०	०	०	०	०
		इतर	३८८.००	०	०	०	०	०	०
		एकूण	**५००.००**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**
२	श्री.अनिल देसाई	अ.जा.	७५.००	६	१०४.००	२	४	४	३४.९६
		अ.ज.	३७.००	०	०	०	०	०	०
		इतर	३८८.००	३५	६२७.७८	५	३	२७	११४.३४
		एकूण	**५००.००**	**४१**	**७३१.७८**	**७**	**७**	**३१**	**१४९.३०**
३	इमरान प्रतापगढी	अ.जा.	७५.००	०	०	०	०	०	०
		अ.ज.	३७.००	०	०	०	०	०	०
		इतर	३८८.००	०	०	०	०	०	०
		एकूण	**५००.००**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**
एकूण राज्यसभा सदस्य (राज्यसभेवर सध्या असलेले सदस्य)		अ.जा.	**२२५.००**	**६**	**१०४.००**	**२**	**४**	**४**	**३४.९६**
		अ.ज.	**१११.००**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**
		इतर	**११६४.००**	**३५**	**६२७.७८**	**५**	**३**	**२७**	**११४.३४**
		एकूण	**१५००.००**	**४१**	**७३१.७८**	**७**	**७**	**३१**	**१४९.३०**

तक्ता क्र.९.५ (पुढे चालू)

खासदार स्थानिक क्षेत्र विकास कार्यक्रम (लोकसभा मतदार संघ/राज्यसभा सदस्य)

जिल्हा :- मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

(I) राज्यसभा - अहवाल वर्ष (२०२३-२४) | (₹ लाख)

अ. क्र.	राज्यसभा सदस्याचे नांव (राज्यसभेवर सध्या असलेले सदस्य)	प्रवर्ग	एकूण प्राप्त निधी	मंजुर कामे (संख्या)	मंजूर कामाची रक्कम	पुर्ण झालेली कामे (संख्या)	प्रगती पथावरील कामे (संख्या)	सुरू न झालेली कामे (संख्या)	प्रत्यक्ष झालेला खर्च
(१)	(२)	(३)	(२५)	(२६)	(२७)	(२८)	(२९)	(३०)	(३१)
१	श्री.पीयूष गोयल	अ.जा.	७५.००	१३	२७५.००	०	८	१३	१३१.२५
		अ.ज.	३७.००	०	०.००	०	०	०	०.००
		इतर	३८८.००	२४	५३५.००	०	१५	२४	१९१.२५
		एकूण	**५००.००**	**३७**	**८१०.००**	**०**	**२३**	**३७**	**३२२.५०**
२	श्री.अनिल देसाई	अ.जा.	७५.००	१२	१९८.५०	०	१२	०	५.०५
		अ.ज.	३७.००	०	०.००	०	०	०	०.००
		इतर	३८८.००	३५	६५६.५०	२	३३	०	१९.८७
		एकूण	**५००.००**	**४७**	**८५५.००**	**२**	**४५**	**०**	**२४.९२**
३	श्री.इमरान प्रतापगढी	अ.जा.	७५.००	७	१२१.१९	७	०	०	१२१.१९
		अ.ज.	३७.००	०	०.००	०	०	०	०.००
		इतर	३८८.००	४८	१३१.२७	७	१२	२९	१३१.२७
		एकूण	**५००.००**	**५५**	**२५२.४६**	**१४**	**१२**	**२९**	**२५२.४६**
एकूण राज्यसभा सदस्य (राज्यसभेवर सध्या असलेले सदस्य)		अ.जा.	**२२५.००**	**३२**	**५९४.६९**	**७**	**२०**	**१३**	**२५७.४९**
		अ.ज.	**१११.००**	**०**	**०.००**	**०**	**०**	**०**	**०.००**
		इतर	**११६४.००**	**१०७**	**१३२२.७७**	**९**	**६०**	**५३**	**३४२.३९**
		एकूण	**१५००.००**	**१३९**	**१९१७.४६**	**१६**	**८०**	**६६**	**५९९.८८**

आधार - जिल्हा नियोजन अधिकारी, जिल्हा नियोजन समिती, मुंबई शहर

तक्ता ९.६
आमदार स्थानिक विकास कार्यक्रम (विधानसभा मतदार संघ)

जिल्हा :- मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

(₹ लाख)

अ.क्र.	विधानसभा मतदार संघ	शासना-कडुन प्राप्त निधी	कामांची संख्या			नवीन मंजूर कामांची प्रशासकीय मंजूरी रक्कम	वितरीत निधी		
			जुनी अपुर्ण कामे	नवीन मंजूर कामे	एकूण		अपुर्ण कामांवरील	नविन मंजूर कामांवरील	एकूण
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)
१	धारावी	५४४.२९	१८	२४	४२.००	२२३.००	९४.५८	३०४.३७	३९८.९५
२	सायन कोळीवाडा	६१२.५४	१	१७	१८	४७९.००	६९.००	२३९.५०	३०८.५०
३	वडाळा	५४४.८०	२५	३०	५५	३६७.०५	४४.८०	४४४.३५	४८९.१४
४	माहिम	५५३.७६	८	३१	३९	४१३.००	१९४.९७	१५०.००	३४४.९७
५	वरळी	६११.७१	०	५४	५४	५००.००	३.००	२४४.००	२४७.००
६	शिवडी	६०१.६३	१०	८९	९९	५१९.००	२६४.००	१०५.५०	३६९.५०
७	भायखळा	६०७.०७	५	४१	४६	४१९.००	५१.००	३२१.५०	३७२.५०
८	मलबार हिल	७४७.११	१५	१४०	१५५	५०५.८०	७१.०४	२४७.११	३१८.१५
९	मुंबादेवी	६२२.३३	१७	११७	१३४	४५६.५०	१९४.५०	२१०.००	४०४.५०
१०	कुलाबा	६३९.४४	०	८६	८६	५१४.००	२३.५०	१५२.२३	१७५.७३
एकूण विधानसभा मतदार संघ		**६०८४.६८**	**९९**	**६२९**	**७२८**	**४३९६.३५**	**१०१०.३९**	**२४१८.५५**	**३४२८.९४**

तक्ता ९.६ (पुढे चालू)
आमदार स्थानिक विकास कार्यक्रम (विधानसभा मतदार संघ)

जिल्हा :- मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

(₹ लाख)

अ. क्र.	विधानसभा मतदार संघ	एकूण खर्च			वर्ष अखेरीस		
		अपुर्ण कामांवरील	नविन मंजूर कामांवरील	एकूण	पूर्ण कामे (संख्या)	अपुर्ण कामे (संख्या)	सुरू न झालेली कामे (संख्या)
(१)	(२)	(११)	(१२)	(१३)	(१४)	(१५)	(१६)
१	धारावी	९४.५८	३०४.३७	३९८.९५	१०	३२	०
२	सायन कोळीवाडा	६९.००	२३९.५०	३०८.५०	०	१	१७
३	वडाळा	४४.८०	४४४.३५	४८९.१५	२०	२५	१०
४	माहिम	१९४.९७	१५०.००	३४४.९७	१४	१६	९
५	वरळी	३.००	२४४.००	२४७.००	८	३५	११
६	शिवडी	२६४.००	१०५.५०	३६९.५०	१५	५५	२९
७	भायखळा	५१.००	३२१.५०	३७२.५०	१०	२५	११
८	मलबार हिल	७१.०४	२४७.११	३१८.१५	४५	९०	२०
९	मुंबादेवी	१९४.५०	२१०.००	४०४.५०	३०	७५	२९
१०	कुलाबा	२३.५०	१५२.२३	१७५.७३	१५	४०	३१
एकूण विधानसभा मतदार संघ		**१०१०.३९**	**२४१८.५६**	**३४२८.९५**	**१६७**	**३९४**	**१६७**

आधार - जिल्हा नियोजन अधिकारी, जिल्हा नियोजन समिती, मुंबई शहर

तक्ता ९.७
स्थानिक विकास कार्यक्रम (विधानपरिषद सदस्य)

जिल्हा : मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

(₹ लाख)

अ. क्र.	विधानपरिषद सदस्याचे नाव	शासनाकडुन / इतर जिल्हयाकडून प्राप्त निधी	जिल्ह्यातील कामांकरीता उपलब्ध निधी	जिल्ह्याबाहेरील कामांकरीता वर्ग केलेला निधी	जिल्ह्यांतर्गत कामांची संख्या			नवीन मंजूर कामांची प्रशासकीय मंजूरी रक्कम
					जुनी अपुर्ण कामे	नवीन मंजूर कामे	एकूण	
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)
१	श्रीमती नील्हम गोरे	६८४.६०	४५७.००	१४५.००	९	४७	५६	६०१.७४
२	श्री. भाई जगताप	६२२.७०	३१२.००	३०४.००	१२	५३	६५	६२१.१०
३	श्रीमती मनिषा कायंदे	७६५.४३	२८९.००	६४.००	८	२६	३४	३५३.००
४	श्री. सुनिल शिंदे	५३८.८०	५०४.५०	३०.००	११	८२	९३	४७७.५०
५	श्री. सचिन अहिर	५७५.००	२६९.००	२५६.००	१०	३६	४६	५२९.७८
६	श्री. श्रीकांत भारतीय	७२२.४२	०.००	५४४.४१	०	४०	४०	५४४.४१
जिल्हा एकूण		**३९०८.९५**	**१८३१.५०**	**१३४३.४१**	**५०**	**२८४**	**३३४**	**३१२७.५३**

तक्ता ९.७ (पुढे चालू)
स्थानिक विकास कार्यक्रम (विधानपरिषद सदस्य)

जिल्हा :- मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष :-२०२३-२४

(₹ लाख)

अ. क्र.	विधान परिषद सदस्याचे नाव	वितरीत निधी			एकूण खर्च			वर्ष अखेरीस (स्तंभ क्र.८ पैकी)		
		अपुर्ण कामांवरील	नविन मंजूर कामां वरील	एकूण	अपुर्ण कामांवरील	नवीन मंजूर कामांवरील	एकूण	पूर्ण कामे (संख्या)	अपुर्ण कामे (संख्या)	सुरू न झालेली कामे (संख्या)
(१)	(२)	(१०)	(११)	(१२)	(१३)	(१४)	(१५)	(१६)	(१७)	(१८)
१	श्रीमती नीलम गोरे	१८४.६०	२४७.७४	४३२.३४	१८४.६०	२४७.७४	४३२.३४	२०	१३	४३
२	श्री. भाई जगताप	२३.५०	२४३.२८	२६६.७८	२३.५०	२४३.२८	२६६.७८	२०	१९	३१
३	श्रीमती मनिषा कायंदे	९१.१४	१३७.३०	२२८.४४	९१.१४	१३७.३०	२२८.४४	१०	८	१२
४	श्री. सुनिल शिंदे	७७.७०	१३२.३	२१०.००	७७.७०	१३२.३०	२१०.००	२०	१५	२८
५	श्री. सचिन अहिर	१५९.३२	१०९.२७	२६८.५९	१५९.३२	१०९.२७	२६८.५९	२४	२०	३०
६	श्री. श्रीकांत भारतीय	२०.००	१८७.४५	२०७.४५	२०.००	१८७.४५	२०७.४५	१२	०	९
जिल्हा एकूण		**५५६.२६**	**१०५७.३४**	**१६१३.६०**	**५५६.२६**	**१०५७.३४**	**१६१३.६०**	**१०६**	**७५**	**१५३**

आधार - जिल्हा नियोजन अधिकारी, जिल्हा नियोजन समिती, मुंबई शहर.

न्याय व प्रशासन

तक्ता १०.१
पोलिस अधिकारी / कर्मचारी यांची संख्या

जिल्हा :- मुंबई शहर व मुंबई उपनगर संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ.क्र.	तालुका	पोलिस ठाणे		आउट पोस्ट		पोलिस चौकी	
		संख्या	अधिकारी / कर्मचाऱ्यांची संख्या	संख्या	अधिकारी / कर्मचाऱ्यांची संख्या	संख्या	अधिकारी / कर्मचाऱ्यांची संख्या
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)
१	मुंबई शहर	९४	१५९८१	१	४	३३७	४३६५
जिल्हा एकूण		**९४**	**१५९८१**	**१**	**४**	**३३७**	**४३६५**

आधार — पोलिस आयुक्त कार्यालय, मुंबई शहर.

टीप - मुंबई शहर व मुंबई उपनगर एकत्रित माहिती.

तक्ता १०.१ (अ)
अत्याचार झालेल्या महिलांबाबत नोंदविलेल्या गुन्ह्यांची संख्या

जिल्हा :- मुंबई शहर व मुंबई उपनगर संदर्भ वर्ष:-२०२३-२४

अ.क्र.	तालुका	बलात्कार	अपहरण व पळवून नेणे	हुंडाबळी	लैंगिक अत्याचार	अनैतिक व्यापार	इतर
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)
१	मुंबई शहर	६५६	४१४	४२९	२१५५	१३२	९७४
जिल्हा एकूण		**६५६**	**४१४**	**४२९**	**२१५५**	**१३२**	**९७४**

आधार — पोलिस आयुक्त कार्यालय, मुंबई शहर.
टीप— १) हुंडाबळीमध्ये छळ व बळी समाविष्ठ आहे. २) मुंबई शहर व मुंबई उपनगर एकत्रित माहिती.

तक्ता १०.१ (ब)
अत्याचार झालेल्या बालकांबाबत नोंदविलेल्या गुन्ह्यांची संख्या

जिल्हा - मुंबई शहर व मुंबई उपनगर संदर्भ वर्ष:-२०२३-२४

अ.क्र.	तालुका	खून		बालकांवरील बलात्कार	अपहरण व पळवून नेणे	परित्याग	इतर
		गर्भातील जीव	इतर				
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)
१	मुंबई शहर	२	६	७४२	१६४६	११	४४१
जिल्हा एकूण		**२**	**६**	**७४२**	**१६४६**	**११**	**४४१**

आधार - पोलिस आयुक्त कार्यालय, मुंबई शहर.
टीप - मुंबई शहर व मुंबई उपनगर एकत्रित माहिती.

तक्ता १०.२

जिल्ह्यात कार्यरत विविध न्यायालये, त्यामधील न्यायाधीशांची संख्या व निकालात काढलेली प्रकरणे

जिल्हा :- मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ. क्र.	न्यायालये	कार्यरत न्यायालये संख्या	न्यायाधीशांची संख्या		एकूण प्रकरणे	मूळ प्रकरणे (संख्या)		अपील प्रकरणे (संख्या)	
			मंजूर पदे	भरलेली पदे		नियमित	संकीर्ण	नियमित	संकीर्ण
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)
१	दिवाणी न्यायालय	५४	८९	५४	१३९५६	५१६८	८७८८	०	०
२	फौजदारी न्यायालय				२८१९०	१३८४	२६०८०	७२६	०
३	लोक न्यायालय	उ.ना.							
४	कामगार न्यायालय	७	११	७	३२७४	२७०२	५७२	०	०
५	औद्योगिक न्यायालय	६	९	६	१७३४	६६१	२५०	८२३	०
६	कौटुंबिक न्यायालय	७	७	७	९८९६	८७७४	११२२	०	०
७*	जिल्हा दंडाधिकारी तथा कार्यकारी दंडाधिकारी	३६	३७	३६	१२८४९८	११८०७४	१०४२४	०	०
८	जिल्हा ग्राहक मंच	२	६	६	६२६	५५०	७६	०	०

आधार – १) विधी व न्याय विभाग, मंत्रालय, मुंबई. २) जिल्हा ग्राहक तक्रार निवारण मंच, मुंबई.

टीप –१) सन २०२३-२४ साठी कामगार न्यायालय, औद्योगिक न्यायालय व कौटुंबिक न्यायालयांची एकूण प्रकरणे मुंबई शहर व मुंबई उपनगर अशी एकत्रित देण्यात आलेली आहे. २) स्तंभ 3, 4 व 5 मध्ये दिवाणी न्यायालय आणि फौजदारी न्यायालयांची संख्या एकत्रित देण्यात आलेली आहे. ३) * सदर न्यायालयाच्या संख्येत मुख्य दंडाधिकारी आणि फौजदारी न्यायालयाचा समावेश आहे.

माहिती व जनसंपर्क

तक्ता १०.३
जिल्ह्यातील प्रकाशित झालेली वर्तमानपत्रे व नियतकालिके

जिल्हा :- मुंबई शहर   संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ.क्र.	तालुका	दैनिक वर्तमान पत्रे आणि नियतकालिके (संख्या)					
		दैनिक	साप्ताहीक	पाक्षिक	मासिक	त्रैमासिक	वार्षिक
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)
१	मुंबई शहर	९६	१०६	२५	९५	३७	३३
जिल्हा एकूण		**९६**	**१०६**	**२५**	**९५**	**३७**	**३३**

आधार - अधिपरिक्षक, पुस्तके व प्रकाशने, महाराष्ट्र शासन मुंबई

तक्ता १०.४
चित्रपट गृहे, व्ही.डी.ओ. केंद्र आणि केबलधारक यांची आकडेवारी

जिल्हा :- मुंबई शहर   संदर्भ वर्ष:-२०२३-२४

अ.क्र.	तालुका	कायम स्वरुपी चित्रपटगृहे		केबल ग्राहक संख्या	वसूल केलेला करमणूक कर (₹ हजार)
		संख्या	प्रत्येक खेळासाठी असलेली आसनक्षमता		
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)
१	मुंबई शहर	४३	३२०५१	२७२१८९	उ.ना.
जिल्हा एकूण		**४३**	**३२०५१**	**२७२१८९**	उ.ना.

आधार- जिल्हाधिकारी कार्यालय (करमणूक कर शाखा),मुंबई शहर.

टीप – शासनाने माहे जुलै २०१७ पासून राज्यामध्ये वस्तू व सेवा कर २०१७ (GST) चा अवलंब केला असल्याने जिल्हाधिकारी कार्यालय (करमणूक कर शाखा), मुंबई शहर यांचेकडे चित्रपटगृहे, आसनक्षमता व केबल ग्राहक संख्या यांची आकडेवारी अद्ययावत नाही. संदर्भ वर्षाकरीता २०१६-१७ साठी उपलब्ध असलेली आकडेवारी घेण्यात आलेली आहे.

निवडणूकीबाबत

तक्ता १०.५
लोकसभा व विधानसभा निवडणूकीबाबतची आकडेवारी

जिल्हा :-मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :२०१९

अ.क्र.	मतदारसंघाचे नाव	एकूण मतदारांची संख्या	मतदान केलेल्या मतदारांची संख्या				मतदानाची टक्केवारी
			पुरूष	स्त्रिया	पोस्टल	एकूण	
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)
लोकसभा निवडणूक : २०१९							
१	३० - मुंबई दक्षिण मध्य लोकसभा मतदार संघ	१५५४२२५	४३८५९०	३६१०५८	उ. ना.	७९९६४८	५१.४५
२	३१ - मुंबई दक्षिण लोकसभा मतदार संघ	८११४७०	२६३९०१	२४९५२६	उ. ना.	५१३४२७	६३.२७
लोकसभा एकूण		**२३६५६९५**	**७०२४९१**	**६१०५८४**	**उ. ना.**	**१३१३०७५**	**५५.५०**
विधानसभा निवडणूक : २०१९							
१	१७८ — धारावी	११९०९०	६७८७१	५१०२९	९१	११८९९१	९९.९२
२	१७९ — सायन कोळीवाडा	२५७२६७	७५१५२	५४५९२	१०७	१२९८५१	५०.४७
३	१८० — वडाळा	२०३७७६	५९२०४	४९१३१	३२९	१०८६६४	५३.३३
४	१८१ — माहिम	२३५४५५	६५४६९	५८३४०	२६१	१२४०७०	५२.६९
५	१८२ — वरळी	२६९००३	७३१०२	५५९७१	१	१२९०७४	४७.९८
६	१८३ — शिवडी	२७४८९०	७६२५९	५९१६४	२३८	१३५६६१	४९.३५
७	१८४ — भायखळा	२४५८९८	६९०१८	५५६०७	९८	१२४७२३	५०.७२
८	१८५ - मलबार हिल	२६२४००	६७३४१	५५८३४	११४	१२३२८९	४६.९९
९	१८६ — मुंबादेवी	२४४१४२	६१२३९	४७००८	०	१०८२४७	४४.३४
१०	१८७ — कुलाबा	२६६५१०	६११४४	४५७५१	१०९	१०७००४	४०.१५
विधानसभा एकूण		**२३७८४३१**	**६७५७९९**	**५३२४२७**	**१३४८**	**१२०९५७४**	**५०.८६**

तक्ता १०.५ (पुढे चालू)
लोकसभा व विधानसभा निवडणूकीबाबतची आकडेवारी

जिल्हा : -मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :- २०१९

अ. क्र.	मतदारसंघाचे नाव	पक्षनिहाय मिळालेली मते (संख्या)									
		कॉग्रेस आय	राष्ट्रवादी कॉग्रेस पार्टी	रिपब्लिक पार्टी (ए)	शिवसेना	भा.ज.प	बहुजन समाज पार्टी	म.न.से.	अपक्ष	इतर पक्ष	NOTA
(१)	(२)	(९)	(१०)	(११)	(१२)	(१३)	(१४)	(१५)	(१६)	(१७)	(१८)
लोकसभा निवडणूक : २०१९											
१	३० - मुंबई दक्षिण मध्य लोकसभा मतदार संघ	३२१३८०	०	०	४२०५३०	०	३६३९	०	३२१३	३०१५५	१५०७१
२	३१ - मुंबई दक्षिण लोकसभा मतदार संघ	१९१४९१	०	०	२८४८५१	०	६५९४	०	८२६७	२२९२१	९४५९
लोकसभा एकूण		**५१२८७१**	**०**	**०**	**७०५३८१**	**०**	**१०२३३**	**०**	**११४८०**	**५३०७६**	**२४५३०**
विधानसभा निवडणूक : २०१९											
१	१७८ — धारावी	५३९५४	०	०	४२१३०	०	१८७०	४०६२	११३८	१४०५४	१८६९
२	१७९ - सायन कोळीवाडा	४०८९४	०	०	०	५४८४५	१७२४	१३६८४	०	१५४४५	३२५९
३	१८० — वडाळा	२५६४०	०	०	०	५६४८५	०	१५७७९	६९८६	२७८	३४९६
४	१८१ - माहिम	१५२४६	०	०	६१३३७	०	०	४२६९०	८४३	०	३९१२
५	१८२ - वरळी	०	२१८२१	०	८९२४८	०	१९३२	०	२५६१	७२०७	६३०५
६	१८३ - शिवडी	१३३६८	०	०	७७६८७	०	१९४८	३८३५०	०	०	४३०८
७	१८४ - भायखळा	२४१३९	०	०	५११८०	०	५९१	०	३५०९	४२५१३	२७९१
८	१८५ - मलबार हिल	२१६६६	०	०	०	९३५३८	४५५	०	१०५२	११८६	५३९२
९	१८६ — मुंबादेवी	५८९५२	०	०	३५२९७	०	२१४	३१८५	२५५	८००५	१५३९
१०	१८७ — कुलाबा	४१२२५	०	०	०	५७४२०	३०११	०	४३१	१६२२	२९२१
विधानसभा एकूण		**२९५०८४**	**२१८२१**	**०**	**३५६८७९**	**२६२२८८**	**११७४५**	**११७७५०**	**१६७७५**	**९०३१०**	**३५७९२**

आधार - जिल्हा निवडणूक अधिकारी, जिल्हाधिकारी कार्यालय, मुंबई शहर.

टीप - १. लोकसभा व विधानसभा निवडणूकीमध्ये ईतर व बॅलेट पेपर याअंतर्गत झालेल्या मतांचा मतदान केलेल्या मतदारांच्या एकूण संख्येमध्ये समावेश नसल्याने पक्षनिहाय मिळालेली एकूण मते मतदान केलेल्या एकूण मतदारांच्या संख्येशी जूळणार नाही. २.मुंबई दक्षिण मध्य लोकसभा मतदार संघ व मुंबई दक्षिण लोकसभा मतदार संघात युती असल्यामुळे भाजप उमेदवारास शून्य मते दर्शविली आहेत.

वित्त

तक्ता १०.६
जिल्ह्यात गोळा करण्यात आलेला कर महसूल

जिल्हा - मुंबई शहर व मुंबई उपनगर संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

(₹ लाख)

अ.क्र.	बाब	२०२१-२२	२०२२-२३	२०२३-२४
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)
१	मूल्यवर्धित कर (व्हॅट)	५८०७९.५६	१०६१५५.७४	९९४६८.३८
२	मुद्रांक व नोंदणी शुल्क	-१५५८२.१५	-२३७४३.९९	-८६५३.५६
३	राज्य उत्पादन शुल्क	-५३.६४	-१६६.९५	-१६.३४
४	विजेवरील शुल्क	१५६४.८८	१८२३.०७	२४७७.२८
५	करमणूक कर, विक्रेय वस्तू व सेवा यांवरील इतर कर व शुल्क	६३८९.३१	५७१७.४५	३२०१.४०
६	वाहनांवरील कर	-२७७.६७	-६३९.४४	-३९१.१४
७	माल व उतारुंवरील कर	३७९६९.८२	१५५७४१.३१	४८२०६.८५
८	जमीन महसूल	७१.१८	-६६१.४८	६७१.१९
९	इतर महसूल	-१६६५८८.५७	-१६०१.६२	८२२०९.३५
	एकूण महसूल	**-७८४२७.२८**	**२४२६२४.०९**	**२२७१७३.४१**

आधार- अधिदान व लेखा कार्यालय, मुंबई शहर.

टीप - १) मुंबई शहर व मुंबई उपनगर एकत्रित माहिती

२) वित्त विभाग अधिसूचना दि.२१/१०/२०११ नुसार कर महसुलाच्या रकमा इलेक्ट्रॉनिक पद्धतीने रक्कम जमा करता येतील व याचा लेखा आभासी कोषागाराकडे असेल. या पद्धतीमुळेमुद्रांक व नोंदणी शुल्क व्हर्चुअल ट्रेझरीकडे जमा होते व वित्त विभागाचे शासन परिपत्रक क्र.संकीर्ण-१००९/प्र.क्र.३२/कोषा-प्रशा-५, दि.०१/०७/२०१६ मुद्दा क्र.२ अन्वये ई-जमेचा (Refund of E-Payment) परतावा प्रदान अधिदान व लेखा कार्यालयाकडून होत असल्याने उपरोक्त विवरण पत्रातील मुद्रांक व नोंदणी शुल्क जमा रक्कम वजा (-) दिसून येते.

३) गतवर्षीच्या प्रकाशनात देण्यात आलेली सन २०२१-२२ व सन २०२२-२३ ची अंदाजित आकडेवारी उपरोक्त तक्त्यात अंतिम करुन देण्यात आली आहे.

तक्ता १०.७
जिल्ह्यात गोळा करण्यात आलेला कायदेनिहाय जमा महसूल
(मूल्यवर्धित कर आणि वस्तू व सेवा कर)

जिल्हा :- मुंबई शहर व मुंबई उपनगर संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

(₹ लाख)

अ. क्र.	बाब	२०२२-२३		२०२३-२४	
		नोंदीत व्यापाऱ्यांची संख्या	जमा महसूल	नोंदीत व्यापाऱ्यांची संख्या	जमा महसूल
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)
१	मुंविका/ मूल्यवर्धित कर (व्हॅट) कायदा	३६४०	४३२९१५२.००	३६३५	४१८४२८५.००
२	मोटार स्पिरिट टॅक्स(एमएसटी)	०	०.००	०	१३५७५.००
३	केंद्रीय विक्रीकर (सीएसटी) कायदा	५४१८	९२११७.००	५४४७	७५४६४.००
४	ऊस खरेदी कर (एससीपीटी) कायदा	१	१०.००	१	०.००
५	व्यवसाय कर कायदा	६५८५०६	१२०६४३.००	६५८३६४	१२०१२८.००
६	प्रवेश कर कायदा	८	०.००	८	२.००
७	ऐषाराम कर कायदा	७७५	१११.००	७७५	७८.००
८	एकूण व्हॅट (₹ लाख) अ.क्र. ८= अ.क्र. (१ ते ७)	६६८३४८	४५४२०३३.००	६६८२३०	४३९३५३२.००
९	वस्तू व सेवा कर कायदा (एसजीएसटी)	५०५८७७	४४९७५७४.००	५०८७७६	५२१४०३९.००
१०	वस्तू व सेवा कर कायदा (आयजीएसटी)		उ.ना.		उ.ना.
११	एकूण वस्तू व सेवा कर कायदा	५०५८७७	४४९७५७४.००	५०८७७६	५२१४०३९.००
१२	मिळणारी भरपाई *	उ.ना.	उ.ना.	उ.ना.	उ.ना.
१३	एकूण (व्हॅट+ जीएसटी) (₹ लाख) अ.क्र. १३ =अ.क्र.(८ +११ + १२)	११७४२२५	९०३९६०७.००	११७७००६	९६०७५७१.००

आधार - वस्तू व सेवा कर विभाग, मुंबई, महाराष्ट्र शासन

टीप : १) अ.क्र. ५ व्यवसाय व कर कायदा अंतर्गत PTEC व PTRC एकूण संख्या देण्यात आलेली आहे.

२) अ.क्र.९ व १० वस्तू व सेवाकर कायद्यान्वये नोंदीत व्यापाऱ्यांची संख्या एकत्रित देण्यात आलेली आहे.

३) * वस्तू व सेवा कर कायदा (आयजीएसटी) संबंधित माहिती व मिळणारी भरपाई राज्यस्तरीय उपलब्ध असून विभागनिहाय उपलब्ध नाही.

४) मुंबई शहर व मुंबई उपनगर एकत्रित माहिती

तक्ता १०.८

कोषागारात सादर झालेल्या देयकांचे तपशिल

जिल्हा :- मुंबई शहर व मुंबई उपनगर संदर्भ वर्ष :-२०२३-२४

अ.क्र.	कोषागार / उपकोषागाराचे नाव	एकुण कार्यालयांची संख्या	कोषागारात सादर झालेल्या देयकांची एकूण संख्या	पारित झालेल्या देयकांची संख्या	वर्षभरात खर्ची पडलेली एकूण रक्कम (₹लाख)	प्राप्त झालेली एकूण चलने	एकूण जमा रक्कम (₹लाख)
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)
१	अधिदान व लेखा कार्यालय	७०७	२३०१०२	२००७६४	१४४२७११०	२९१३१	१९५४१८७.४
जिल्हा एकूण		**७०७**	**२३०१०२**	**२००७६४**	**१४४२७११०**	**२९१३१**	**१९५४१८७.४**

आधार-अधिदान व लेखा कार्यालय, मुंबई शहर.
टीप - मुंबई शहर व मुंबई उपनगर एकत्रित माहिती

पर्यटन

तक्ता १०.९
जिल्हयातील पर्यटन स्थळाच्या विकासाबाबत सद्यस्थिती

जिल्हा :- मुंबई शहर   संदर्भ वर्ष :- २०२३-२४

अ. क्र.	तालुका	पर्यटन स्थळांची वर्गवारी	पर्यटन स्थळांची संख्या	पर्यटन स्थळाच्या ठिकाणी मंजूर विकास कामे (संख्या)			पर्यटन स्थळाच्या ठिकाणी विकास कामावर झालेला खर्च (₹ लाख)
				चालु वर्षाच्या सुरवातीची अपुर्ण कामे	नविन मंजूर कामे	एकूण कामे	
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)
१	मुंबई शहर	अ	१	उ. ना.			
		ब	-				
		क	-				
		ड	-				
जिल्हा एकूण		**अ**	**१**				
		ब	**-**				
		क	**-**				
		ड	**-**				

आधार — १) जिल्हा नियोजन अधिकारी, मुंबई शहर, २) महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळ, मुंबई

टीप - दादर येथील चैत्यभूमी पर्यटन स्थळास अ वर्ग पर्यटन स्थळाचा दर्जा देण्यात आलेला आहे.

'अ' वर्ग - राष्ट्रीय स्तरावरील महत्वाचे पर्यटन स्थळ

'ब' वर्ग - राज्य स्तरावरील महत्वाचे पर्यटन स्थळ

'क' वर्ग - जिल्हास्तरावरील महत्वाचे पर्यटन स्थळ

'ड' वर्ग - स्थानिकस्तरावरील महत्वाचे पर्यटन स्थळ

भाग – ३

गणनाविषयक आकडेवारी

जनगणना
(लोकसंख्या)

तक्ता ११.१
लोकसंख्या विषयक निवडक आकडेवारी

जिल्हा :- मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष :-२०११

अ. क्र.	बाब/ तालुका		क्षेत्र चौ.कि.मी.	गावांची संख्या	शहरांची संख्या	लोकसंख्या -२०११			कुटुंबांची संख्या २०११	लोकसंख्येची घनता २०११ (प्रति चौ. किमी)	स्त्री-पुरुष प्रमाण २०११	प्रक्षेपित लोकसंख्या (ऑक्टोबर २०२३)
						एकूण	पुरुष	स्त्रिया				
(१)	(२)		(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)	(११)	(१२)
१	मुंबई शहर	ग्रामीण	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
		नागरी	१५७	०	१	३०८५४११	१६८४६०८	१४००८०३	६७४३३९	१९६५२	८३२	३७५२८९२
जिल्हा एकूण			**१५७**	**०**	**१**	**३०८५४११**	**१६८४६०८**	**१४००८०३**	**६७४३३९**	**१९६५२**	**८३२**	**३७५२८९२**

आधार— महानिबंधक व जनगणना आयुक्त कार्यालय, भारत सरकार

तक्ता ११.२
जिल्ह्यातील मागासवर्गीयांची लोकसंख्या

जिल्हा :-मुंबई शहर | संदर्भ वर्ष :-२०११

अ. क्र.	बाब / तालुका	मागासवर्गीय लोकसंख्या						मागासवर्गीय लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येतील प्रमाण	
		अनुसूचित जाती			अनुसूचित जमाती			अ.जा.	अ.ज.
		एकूण	पुरुष	स्त्रिया	एकूण	पुरुष	स्त्रिया		
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)
१	मुंबई शहर	२१९९३४	१११५६४	१०८३७०	२५०९३	१३४८८	११६०५	७.१३	०.८१
जिल्हा एकूण		**२१९९३४**	**१११५६४**	**१०८३७०**	**२५०९३**	**१३४८८**	**११६०५**	**७.१३**	**०.८१**

आधार— महानिबंधक व जनगणना आयुक्त कार्यालय, भारत सरकार

तक्ता ११.३

लोकसंख्या आणि वृद्धिदर

जिल्हा :- मुंबई शहर   संदर्भ वर्ष :-१९६१-२०११

जनगण नावर्ष	ग्रामीण/ नागरी	लोकसंख्या					दशवार्षिक वृध्दीदर			वार्षिक चक्रवाढ वृध्दीदर		
		एकूण	पुरुष	स्त्रिया	अनुसूचित जाती	अनुसूचित जमाती	सर्व साधारण	अनुसूचित जाती	अनुसूचित जमाती	सर्व साधारण	अनुसूचित जाती	अनुसूचित जमाती
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)	(११)	(१२)	(१३)
१९६१	**एकूण**	**२७७१९३३**	**१७०४९०८**	**१०६७०२५**	**१२३५२७**	**२२४५५**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**
	ग्रामीण	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
	नागरी	२७७१९३३	१७०४९०८	१०६७०२५	१२३५२७	२२४५५	०	०	०	०	०	०
१९७१	**एकूण**	**३०७०३७८**	**१८३८८४३**	**१२३१५३५**	**२१०४९७**	**३००१६**	**१०.७७**	**७०.४१**	**३३.६७**	**१.०३**	**५.४७**	**२.९४**
	ग्रामीण	०	०	०	०	०	०.००	०.००	०.००	०.००	०	०.००
	नागरी	३०७०३७८	१८३८८४३	१२३१५३५	२१०४९७	३००१६	१०.७७	७०.४१	३३.६७	१.०३	५.४७	२.९४
१९८१	**एकूण**	**३२८५०४०**	**१९०००११**	**१३८५०२९**	**३९९०७६**	**८४०७३**	**६.९९**	**८९.५९**	**१८०.०९**	**०.६८**	**६.६१**	**१०.८५**
	ग्रामीण	०	०	०	०	०	०.००	०.००	०.००	०.००	०	०.००
	नागरी	३२८५०४०	१९०००११	१३८५०२९	३९९०७६	८४०७३	६.९९	८९.५९	१८०.०९	०.६८	६.६१	१०.८५
१९९१	**एकूण**	**३१७४८८९**	**१७७२५४९**	**१४०२३४०**	**६४६९१४**	**१०३७७५**	**(-)३.३५**	**६२.१०**	**२३.४३**	**(-)०.३४**	**४.९५**	**२.१३**
	ग्रामीण	०	०	०	०	०	०.००	०.००	०.००	०.००	०	०.००
	नागरी	३१७४८८९	१७७२५४९	१४०२३४०	६४६९१४	१०३७७५	(-)३.३५	६२.१०	२३.४३	(-)०.३४	४.९५	२.१३
२००१	**एकूण**	**३३३८०३१**	**१८७८२४६**	**१४५९७८५**	**१८३४६९**	**२०६६६**	**५.१४**	**०.००**	**०.००**	**०.५०**	**०**	**०**
	ग्रामीण	०	०	०	०	०	०.००	०.००	०.००	०.००	०	०.००
	नागरी	३३३८०३१	१८७८२४६	१४५९७८५	१८३४६९	२०६६६	५.१४	०.००	०.००	०.५०	०	०
२०११	एकूण	**३०८५४११**	**१६८४६०८**	**१४००८०३**	**२१९९३४**	**२५०९३**	**(-)७.५७**	**१९.८८**	**२१.४२**	**(-)०.७८**	**१.८३**	**१.९६**
	ग्रामीण	०	०	०	०	०	०.००	०.००	०.००	०.००	०	०.००
	नागरी	३०८५४११	१६८४६०८	१४००८०३	२१९९३४	२५०९३	(-)७.५७	१९.८८	२१.४२	(-)०.७८	१.८३	१.९६

आधार— महानिबंधक व जनगणना आयुक्त कार्यालय, भारत सरकार

टीप — जनगणना वर्ष १९६१ ते१९९१ मधील अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमाती ही लोकसंख्या मुंबई शहर व मुंबई उपनगर अशी एकत्रित देण्यात आली आहे. त्यामुळे सन २००१ मध्ये दशवार्षिक वृध्दीदर व वार्षिक चक्रवाढ वृध्दीदर देण्यात आलेला नाही.

तक्ता ११.४
शहरांची वर्गवारी आणि त्यांची लोकसंख्या

जिल्हा :-मुंबईशहर संदर्भ वर्ष :-२०११

अ.क्र.	शहराचे नाव	शहराचे वर्गीकरण	लोकसंख्या			लोकसंख्या वाढीचा दशवार्षिक वृध्दीदर (टक्के)
			एकूण	पुरुष	स्त्रिया	
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)
१	मुंबई शहर	अ	३०८५४११	१६८४६०८	१४००८०३	(-) ७.६
जिल्हा एकूण			**३०८५४११**	**१६८४६०८**	**१४००८०३**	**(-) ७.६**

आधार– महानिबंधक व जनगणना आयुक्त कार्यालय, भारत सरकार

तक्ता ११.५
मुख्य व सीमांतिक काम करणाऱ्यांचे उद्योग गटनिहाय वर्गीकरण

जिल्हा:- मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :-२०११

(संख्या)

अ. क्र.	बाब/ तालुका	मुख्य काम करणारे					सिमांतिक काम करणारे				
		शेतकरी	शेत मजूर	वस्तूनिर्माण, सेवा दुरुस्त्या व घरघुती उद्योग	इतर काम करणारे	एकूण	शेतकरी	शेत मजूर	वस्तूनिर्माण, सेवा दुरुस्त्या व घरघुती उद्योग	इतर काम करणारे	एकूण
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)	(११)	(१२)
१	मुंबई शहर	५०८६	३९०७	४०८३९	११५९५०२	१२०९३३४	६५९	२१४४	४६९९	६७५६०	७५०६२
जिल्हा एकूण		**५०८६**	**३९०७**	**४०८३९**	**११५९५०२**	**१२०९३३४**	**६५९**	**२१४४**	**४६९९**	**६७५६०**	**७५०६२**

तक्ता ११.५ (पुढे चालू)
मुख्य व सीमांतिक काम करणाऱ्यांचे उद्योग गटनिहाय वर्गीकरण

जिल्हा :-मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :- २०११

(संख्या)

अ.क्र.	बाब/ तालुका	काम करणाऱ्यांचे वर्गीकरण			
		मुख्य व सिमांतिक काम करणारे एकूण	काम करणाऱ्यांची एकूण लोकसंख्येशी टक्केवारी	एकूण काम न करणारे	काम न करणाऱ्यांची एकूण लोकसंख्येशी टक्केवारी
(१)	(२)	(१३)	(१४)	(१५)	(१६)
१	मुंबई शहर	१२८४३९६	४१.६३	१८७६०७७	५८.३७
जिल्हा एकूण		१२८४३९६	४१.६३	१८७६०७७	५८.३७

आधार– महानिबंधक व जनगणना आयुक्त कार्यालय, भारत सरकार

तक्ता ११.६
धर्म व वयोगटानुसार लोकसंख्या

जिल्हा:-मुंबई शहर संदर्भ वर्ष :-२०११

अ.क्र.	बाब	ग्रामीण		नागरी		एकूण	
		पुरुष	स्त्री	पुरुष	स्त्री	पुरुष	स्त्री
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)
धर्मानुसार							
१	बौध्द	०	०	६६२९४	६७९६३	६६२९४	६७९६३
२	ख्रिश्चन	०	०	४०९२७	४३६२८	४०९२७	४३६२८
३	हिंदू	०	०	१०२५७२०	८४८०४२	१०२५७२०	८४८०४२
४	जैन	०	०	८२९५०	८३०५०	८२९५०	८३०५०
५	मुस्लिम	०	०	४४१६४८	३३१५२५	४४१६४८	३३१५२५
६	शीख	०	०	७१६३	६३०८	७१६३	६३०८
७	इतर	०	०	१९९०६	२०२८७	१९९०६	२०२८७
सर्व धर्म (एकूण)		**०**	**०**	**१६८४६०८**	**१४००८०३**	**१६८४६०८**	**१४००८०३**
वयोगटानुसार (वर्षे)							
१	० — ६	०	०	१४२५६६	१३०३२०	१४२५६६	१३०३२०
२	७ - १४	०	०	१८७१८७	१६८०९७	१८७१८७	१६८०९७
२	१५ - १९	०	०	१५०५५७	११४९९१	१५०५५७	११४९९१
३	२० - २४	०	०	१९८०७३	१३६०४६	१९८०७३	१३६०४६
४	२५ - २९	०	०	१८६७२३	१३८४४५	१८६७२३	१३८४४५
५	३० - ३४	०	०	१५३६५२	११९२८०	१५३६५२	११९२८०
६	३५ - ३९	०	०	१३८२२७	११२७२०	१३८२२७	११२७२०
७	४० - ४९	०	०	२२११०४	१८८६०३	२२११०४	१८८६०३
८	५० - ५९	०	०	१५३५८७	१३०९५५	१५३५८७	१३०९५५
९	६० वर्षावरील	०	०	१४३८८३	१५४८१८	१४३८८३	१५४८१८
१०	वय अनिर्देशित	०	०	९०४९	६५२८	९०४९	६५२८
सर्व वयोगट (एकूण)		**०**	**०**	**१६८४६०८**	**१४००८०३**	**१६८४६०८**	**१४००८०३**

आधार— महानिबंधक व जनगणना आयुक्त कार्यालय, भारत सरकार

पशु गणना

तक्ता ११.८ (अ)
जिल्ह्यातील पशुधन (गाई व बैल)

जिल्हा :- मुंबई शहर व मुंबई उपनगर संदर्भ वर्ष :-२०१९

अ.क्र.	तालुका	विदेशी गाई व बैल संख्या					
		एक वर्षापर्यंतच्या गाई	एक ते अडीच वर्षापर्यंतच्या गाई	अडीच वर्षांवरील गाई	दीड वर्षापर्यंतचे बैल	दीड वर्षांवरील बैल	एकूण विदेशी गाई व बैल संख्या
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)
१	मुंबई शहर	२९	३५	३२७	७	२७	४२५
जिल्हा एकूण		**२९**	**३५**	**३२७**	**७**	**२७**	**४२५**

तक्ता ११.८ (अ) पुढे चालू
जिल्ह्यातील पशुधन (गाई व बैल)

जिल्हा :- मुंबई शहर व मुंबई उपनगर संदर्भ वर्ष :-२०१९

अ.क्र.	तालुका	संकरित गाई व बैल संख्या					
		एक वर्षापर्यंतच्या गाई	एक ते अडीच वर्षापर्यंतच्या गाई	अडीच वर्षांवरील गाई	दीड वर्षापर्यंतचे बैल	दीड वर्षांवरील बैल	एकूण संकरित गाई व बैल संख्या
(१)	(२)	(९)	(१०)	(११)	(१२)	(१३)	(१४)
१	मुंबई शहर	१२५	१२०	४८४	२२	१५६	९०७
जिल्हा एकूण		**१२५**	**१२०**	**४८४**	**२२**	**१५६**	**९०७**

तक्ता ११.८ (अ) पुढे चालू
जिल्ह्यातील पशुधन (गाई व बैल)

जिल्हा :- मुंबई शहर व मुंबई उपनगर संदर्भ वर्ष :-२०१९

अ.क्र.	तालुका	इतर संकरित विदेशी गाई व बैल संख्या					
		एक वर्षापर्यंतच्या गाई	एक ते अडीच वर्षापर्यंतच्या गाई	अडीच वर्षांवरील गाई	दीड वर्षापर्यंतचे बैल	दीड वर्षांवरील बैल	एकूण इतर संकरित विदेशी गाई व बैल संख्या
(१)	(२)	(१५)	(१६)	(१७)	(१८)	(१९)	(२०)
१	मुंबई शहर	०	१	७	२	०	१०
जिल्हा एकूण		**०**	**१**	**७**	**२**	**०**	**१०**

तक्ता ११.८ (अ) पुढे चालू
जिल्ह्यातील पशुधन (गाई व बैल)

जिल्हा :- मुंबई शहर व मुंबई उपनगर संदर्भ वर्ष :-२०१९

अ. क्र.	तालुका	देशी गाई व बैल संख्या					
		एक वर्षापर्यंतच्या गाई	एक ते तीन वर्षापर्यंतच्या गाई	तीन वर्षांवरील गाई	दोन वर्षापर्यंतचे बैल	दोन वर्षांवरील बैल	एकूण देशी गाई व बैल संख्या
(१)	(२)	(२१)	(२२)	(२३)	(२४)	(२५)	(२६)
१	मुंबई शहर	१०३	१०९	७३९	९०	२०८	१२४९
जिल्हा एकूण		**१०३**	**१०९**	**७३९**	**९०**	**२०८**	**१२४९**

तक्ता ११.८ (अ) पुढे चालू
जिल्ह्यातील पशुधन (गाई व बैल)

जिल्हा :- मुंबई शहर व मुंबई उपनगर संदर्भ वर्ष :-२०१९

अ. क्र.	तालुका	अवर्गीकृत गाई व बैल संख्या						एकूण गाई व बैल (स्तंभ क्र. ८ + १४ +२० + २६ +३२)
		एक वर्षापर्यंतच्या गाई	एक ते तीन वर्षापर्यंच्या गाई	तीन वर्षांवरील गाई	दोन वर्षापर्यंतचे बैल	दोन वर्षांवरील बैल	एकूण अवर्गीकृत गाई व बैल संख्या	
(१)	(२)	(२७)	(२८)	(२९)	(३०)	(३१)	(३२)	(३३)
१	मुंबई शहर	६६	१०५	३६८	३४	६२	६३५	३२२६
जिल्हा एकूण		**६६**	**१०५**	**३६८**	**३४**	**६२**	**६३५**	**३२२६**

आधार —२० वी पशुगणना २०१९

टीप — मुंबई शहर व मुंबई उपनगर एकत्रित माहिती

तक्ता ११.८ (ब)
जिल्ह्यातील पशुधन (म्हशी / रेडे)

जिल्हा :- मुंबई शहर व मुंबई उपनगर संदर्भ वर्ष:-२०१९

अ. क्र.	तालुका	विदेशी म्हशी व रेडे संख्या					
		एक वर्षापर्यंतच्या म्हशी	एक ते तीन वर्षापर्यंतच्या म्हशी	तीन वर्षांवरील म्हशी	दोन वर्षापर्यंतचे रेडे	दोन वर्षांवरील रेडे	एकूण देशी म्हशी वरेडे संख्या
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)
१	मुंबई शहर	८४९	८३४	२१०२५	२६१	६२१	२३५९०
जिल्हा एकूण		**८४९**	**८३४**	**२१०२५**	**२६१**	**६२१**	**२३५९०**

तक्ता ११.८ (ब) पुढे चालू
जिल्ह्यातील पशुधन (म्हशी / रेडे)

जिल्हा :- मुंबई शहर व मुंबई उपनगर संदर्भ वर्ष :-२०१९

अ.क्र.	तालुका	अवर्गीकृत विदेशी म्हशी व रेडे संख्या						एकूण म्हशी व रेडे संख्या
		एक वर्षापर्यंतच्या म्हशी	एक ते तीन वर्षापर्यंतच्या म्हशी	तीन वर्षांवरील म्हशी	दोन वर्षापर्यंतचे रेडे	दोन वर्षांवरील रेडे	एकूण देशी म्हशी वरेडे संख्या	
(१)	(२)	(९)	(१०)	(११)	(१२)	(१३)	(१४)	(१५)
१	मुंबई शहर	३८	७३	३६६	४०	२८१	७९८	२४३८८
जिल्हा एकूण		**३८**	**७३**	**३६६**	**४०**	**२८१**	**७९८**	**२४३८८**

आधार —२० वी पशुगणना २०१९

टीप — मुंबई शहर व मुंबई उपनगर एकत्रित माहिती

तक्ता ११.८ (क)
जिल्ह्यातील एकूण पशुधन

जिल्हा :- मुंबई शहर व मुंबई उपनगर संदर्भ वर्ष :-२०१९

अ.क्र.	तालुका	गायी व बैल (तक्ता ११.८ (अ) स्तंभ क्र. ३३)	म्हशी व रेडे (तक्ता ११.८ (ब) स्तंभ क्र.१७)	मेंढया	बकऱ्या	घोडे, शिंगरे वखेचरे	गाढवे	इतर पशुधन (डुकरे,उंट)	एकूण पशुधन
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)
१	मुंबई शहर	३२२६	२४३८८	४५८	६३८९	१०१	३८	४१९	३५०१९
जिल्हा एकूण		**३२२६**	**२४३८८**	**४५८**	**६३८९**	**१०१**	**३८**	**४१९**	**३५०१९**

आधार —२० वी पशुगणना २०१९
टीप — मुंबई शहर व मुंबई उपनगर एकत्रित माहिती

तक्ता ११.८ (ड)
जिल्ह्यातील एकूण कुक्कुट पक्षी

जिल्हा :- मुंबई शहर व मुंबई उपनगर संदर्भ वर्ष :- २०१९

अ.क्र.	तालुका	कोंबड्या			बदके			इतर कुक्कुट पक्षी (टर्की, क्वेल व इतर कुक्कुट पालन केंद्रातील पक्षी)	एकूण कुक्कुट पक्षी
		व्यवसायिक	परसातील	एकूण	व्यवसायिक	परसातील	एकूण		
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)
१	मुंबई शहर	८१०७	१७०५	९८१२	९५	२६७	३६२	९८८९	२००६३
जिल्हा एकूण		**८१०७**	**१७०५**	**९८१२**	**९५**	**२६७**	**३६२**	**९८८९**	**२००६३**

आधार —२० वी पशुगणना २०१९
टीप — मुंबई शहर व मुंबई उपनगर एकत्रित माहिती

आर्थिक गणना

तक्ता ११.९
कृषी व बिगर-कृषी उद्योग

जिल्हा:- मुंबई शहर | संदर्भ :- सहावी आर्थिक गणना २०१३

अ. क्र.	बाब	कृषी आस्थापना			बिगर-कृषी आस्थापना			कृषी व बिगर-कृषी एकूण आस्थापना*		
		ग्रामीण	नागरी	एकूण	ग्रामीण	नागरी	एकूण	ग्रामीण	नागरी	एकूण
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)	(११)
१	आस्थापनांची संख्या									
	१.१ विना वेतनी कामगार असलेल्या	०	३५६	३५६	०	९२७८२	९२७८२	०	९३१३८	९३१३८
	१.२ किमान एकतरी वेतनी कामगार असलेल्या	०	१५५	१५५	०	१६७९६६	१६७९६६	०	१६८१२१	१६८१२१
	१.३ एकूण	०	५११	५११	०	२६०७४८	२६०७४८	०	२६१२५९	२६१२५९
२	मालकीच्या प्रकारानुसार आस्थापना									
	२.१ सहकारी	०	०	०	०	७९८	७९८	०	७९८	७९८
	२.२ सार्वजनिक	०	६	६	०	३२७७	३२७७	०	३२८३	३२८३
	२.३ खाजगी	०	५०५	५०५	०	२५६६७३	२५६६७३	०	२५७१७८	२५७१७८
३	मालकाच्या सामाजिक गटानुसार आस्थापना (एकूणशी टक्केवारी)									
	३.१ अनुसूचित जाती	०	३.५२	३.५२	०	५.६३	५.६३	०	९.१५	९.१५
	३.२ अनुसूचित जमाती	०	२.७४	२.७४	०	१.६४	१.६४	०	४.३८	४.३८
४	जागेविरहित कार्यान्वित असलेल्या आस्थापना (एकूणशी टक्केवारी)	०	६३.०१	६३.०१	०	९.३४	९.३४	०	७२.३५	७२.३५
५	सर्वसाधारणपणे काम करणाऱ्या कामगारांची संख्या									
	५.१ एकूण कामगार	०	१०८९	१०८९	०	१०३४३९३	१०३४३९३	०	१०३५४८२	१०३५४८२
	५.२ वेतनावर काम करणारे कामगार	०	३९८	३९८	०	७३७८६३	७३७८६३	०	७३८२६१	७३८२६१
	५.३ वेतनावरील कामगारांची एकूण कामगारांशी टक्केवारी	०	३६.५५	३६.५५	०	७१.३३	७१.३३	०	७१.३०	७१.३०
	५.४ कामगारांची प्रति आस्थापना सरासरी संख्या	०	२.१३	२.१३	०	३.९७	३.९७	०	३.९६	३.९६

आधार – अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

टीप - * पीक उत्पादन, मळे, सार्वजनिक प्रशासन, संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा सेवाकार्ये वगळून

तक्ता ११.१०
ढोबळ कार्यस्थितीनुसार आस्थापनांची आणि नियमित काम करणा-या कामगारांची संख्या

जिल्हा :- मुंबई शहर　　　　　　　　　　　　　　　　संदर्भ :- सहावी आर्थिक गणना २०१३

अ.क्र.	ढोबळ कार्यस्थिती संकेतांक	ढोबळ कार्यस्थिती	ग्रामीण		नागरी		एकूण*	
			आस्थापना	कामगार	आस्थापना	कामगार	आस्थापना	कामगार
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)
१	०१	कृषी	०	०	५११	१०८९	५११	१०८९
२	०५	खाणकाम व दगडकाम	०	०	३६	१७४	३६	१७४
३	०६	वस्तुनिर्माण	०	०	५१२७२	२१५४८८	५१२७२	२१५४८८
४	०७ व ०८	वीज, गॅस आणि पाणी पुरवठा	०	०	१०३३	५२४४	१०३३	५२४४
५	०९	बांधकाम	०	०	२५३४	११३९८	२५३४	११३९८
६	१०	विक्री, देखभाल व दुरुस्ती	०	०	४२६७	२२२६४	४२६७	२२२६४
७	११	घाऊक व्यापार	०	०	२३०९५	७७८९०	२३०९५	७७८९०
८	१२	किरकोळ व्यापार	०	०	७७७५४	१९५२१८	७७७५४	१९५२१८
९	१३	वाहतूक आणि साठवण (टपाल व कुरियर कार्यासह)	०	०	२४३१७	७५७९८	२४३१७	७५७९८
१०	१४	उपाहारगृहे आणि हॉटेल्स	०	०	१३७८५	६५६४४	१३७८५	६५६४४
११	१५	माहिती व दळणवळण (संगणक प्रणाली, सल्ला व तत्संबंधीत सेवासहीत)	०	०	२८८२	२२९१६	२८८२	२२९१६
१२	१६	वित्तीय व विमा कार्य	०	०	५६२६	६४७८९	५६२६	६४७८९
१३	१७	स्थावर मालमत्तेसंबंधी कार्य	०	०	२७४४	१०७८४	२७४४	१०७८४
१४	१८	व्यवसायिक, वैज्ञानिक व तांत्रिक कार्य (जाहिरात, पणन, संशोधन, आणि पशुचिकित्सक कार्य यासहित)	०	०	१५९७९	८९१९२	१५९७९	८९१९२
१५	१९	प्रशासकीय व आधार सेवा कार्य (ट्रॅव्हल एजन्सी, रोजगार विषयक कार्य व अधिवेशन व व्यापार प्रदर्शने आयोजित करणे यासह)	०	०	७१३७	४५४०८	७१३७	४५४०८
१६	२०	शैक्षणिक	०	०	४७३६	३२९५०	४७३६	३२९५०
१७	२१	मानवी आरोग्य व सामाजिक कार्य (निवासी व बिगर निवासी शुशुश्रा केंद्रासह)	०	०	५१९९	५०४२४	५१९९	५०४२४
१८	२२	कला, करमणूक, क्रिडा व मनोरंजन (अवैध जुगार व पैज लावणे वगळून)	०	०	१७८५	६९४७	१७८५	६९४७
१९	२३	इतर सेवाकार्य (इतरत्र वर्गीकृत केली नसलेली)	०	०	१६५६७	४१८६५	१६५६७	४१८६५
२०	२४	बिगर- कृषी सेवाकार्य (एकूण)	०	०	२६०७४८	१०३४३९३	२६०७४८	१०३४३९३
		कृषी व बिगर- कृषी सेवाकार्य (एकूण)	०	०	२६१२५९	१०३५४८२	२६१२५९	१०३५४८२

आधार- अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

टीप - * पीक उत्पादन, मळे, सार्वजनिक प्रशासन, संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा सेवा कार्ये वगळून

जिल्ह्यातील महत्वपूर्व घडामोडी

जिल्ह्यातील मोठे उद्योग व औद्योगिक महत्व

राज्याची राजधानी मुंबई ही अग्रेसर कार्पोरेट संस्थाच्या व विविध कंपन्यांच्या मुख्य कायार्लयांचे माहेरघर आहे. आशिया खंडातील सर्वात जुना शेअर बाजार, मुंबई शेअर बाजार, हा देखील याच शहरात दिमाखात उभा आहे. देशातील मध्यवर्ती रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडीया चे मुख्यालय व टंकसाळ (Mint), स्टेट बँक ऑफ इंडिया, युनियन बँक ऑफ इंडिया, बँक ऑफ इंडिया अशा अग्रमानांकित सार्वजनिक क्षेत्रातील बँकांचे मुख्यालय देखील मुंबई शहरामध्ये स्थित आहे. तसेच जीवन विमा क्षेत्रातील सर्वात मोठी भारतीय जीवन विमा कंपनी LIC ही मुंबई शहरामध्ये आहे. अशा अनेक आर्थिक क्षेत्रातील नामांकित कंपन्या मुंबई मध्ये असल्यामुळे मुंबई ला देशाची आर्थिक राजधानी म्हणून देखील ओळखले जाते.

जिल्ह्यातील पायाभूत सुविधा

मुंबई किनारी रस्ता प्रकल्प (दक्षिण)

बृहन्मुंबई महानगरपालिकेकडून प्रिन्सेस स्ट्रीट उड्डाणपुल ते वांद्रे वरळी सी लिंकचे वरळी टोक असा तीन वळणमार्ग असलेला १०.५८ किमी लांबीचा आठ पदरी किनारी रस्ता प्रकल्प हाती घेण्यात आला आहे. या प्रकल्पात अद्ययावत तंत्रज्ञानाने सुसज्ज प्रत्येकी ३.४५ किमी लांबीच्या दुहेरी बोगद्याचा समावेश आहे. समुद्रात भराव टाकून तयार केलेले सुमारे ७० हेक्टर क्षेत्र हरीत पट्टा आणि मनोरंजन सुविधांसाठी राखीव आहे. या प्रकल्पात बस रॅपिड ट्रान्झिट सिस्टम (बीआरटीएस) डेपोसह बीआरटीएससाठी समर्पित मार्गिकेद्वारे सार्वजनिक वाहतुकीच्या सुविधांचा आणि सुमारे १,८०० मोटारींच्या एकत्रित क्षमतेसह चार भूमिगत पार्किंग क्षेत्रांचा समावेश आहे. या प्रकल्पातील दक्षिणेकडील बिंदू माधव ठाकरे चौक ते मरीन ड्राईव्ह मार्ग रहदारीसाठी माहे मार्च, २०२४ मध्ये खुला करण्यात आला आहे.

अटल बिहारी वाजपेयी शिवडी ते न्हावा शेवा अटल सेतू

अटल सेतू हा २१.८० किमी लांबीचा समुद्रावरील पुल तयार करण्यात आला आहे. हा भारतातील सर्वात लांब सागरी पूल आहे. हा पुल मुंबई व नवी मुंबई या मोठया शहरांना जोडतो. हा पुल शिवडी, दक्षिण मुंबई ते नवी- मुंबई कडील नाव्हा शेवा बंदराजवळील चिर्ले पर्यंत आहे. या पुलाची समुद्रातील लांबी सुमारे १६.५ किमी असून जमिनीवरील पुलाची एकूण लांबी सुमारे ५.५ किमी इतकी आहे. या प्रकल्पामध्ये मुंबई शहरातील शिवडी व मुख्य भूमीवरील न्हावा यांना जोडणाऱ्या सुमारे २१.८ किमी लांबीच्या ६ पदरी (३ + ३ मार्गिका) व दोन्ही बाजूस १ आपत्कालीन मार्गिकेचा अंतर्भाव आहे. ९० मी ते १८० मीटर लांबीचे ७ ओएसडी (ऑर्थोट्रॉपिक स्टील डेक) स्पॅन आहेत. हे तंत्रज्ञान भारतात प्रथमच वापरले गेले आहे. या पुलाला मुंबई शहरातील शिवडी व मुख्य भूमीवरील शिवाजी नगर, राज्य महामार्ग- ५४ वर जसई गावाजवळ व राष्ट्रीय महामार्ग-३४८ ब वर चिर्ले गावाजवळ आंतरबदल (Interchanges) आहेत. सदर प्रकल्पामुळे प्रस्तावित नवी मुंबई विमानतळाशी वेगवान दळणवळण शक्य होणार आहे. मुंबई व नवी मुंबई, रायगड व रा.म. १७ (मुंबई-गोवामहामार्ग) यांमधील अंतर कमी झाले आहे. अटल सेतू मुंबईकडील बाजूस मुंबई किनारी रस्त्यास शिवडी वरळी उन्नत मार्गाने जोडण्यात येत आहे.

जिल्ह्यातील पर्यटन/तीर्थक्षेत्र व ऐतिहासिक वास्तू

सिध्दिविनायक मंदिर

सिद्धिविनायक मंदिर मुंबईतील प्रभादेवी भागात असलेले गणपतीचे सिद्धिविनायक रूपातील मंदिर आहे. हे मूलतः १९ नोव्हेंबर १८०१ रोजी लक्ष्मण पाटील आणि देऊबाई पाटील यांनी तयार केले होते. हे भारतातील सर्वात श्रीमंत मंदिरापैकी एक आहे. मुंबईतील सिद्धिविनायक मंदिर हे सोनेरी घुमट असलेले सहा मजले बांधकाम आहे. तथापि, श्री सिद्धिविनायक मूर्तीची एक विलक्षण वैशिष्ट्य आहे, त्यांची सोंड उजवीकडे वळते जी बहुतेकदा गणेश मूर्तींवर आढळत नाही.

कमला नेहरु उद्यान

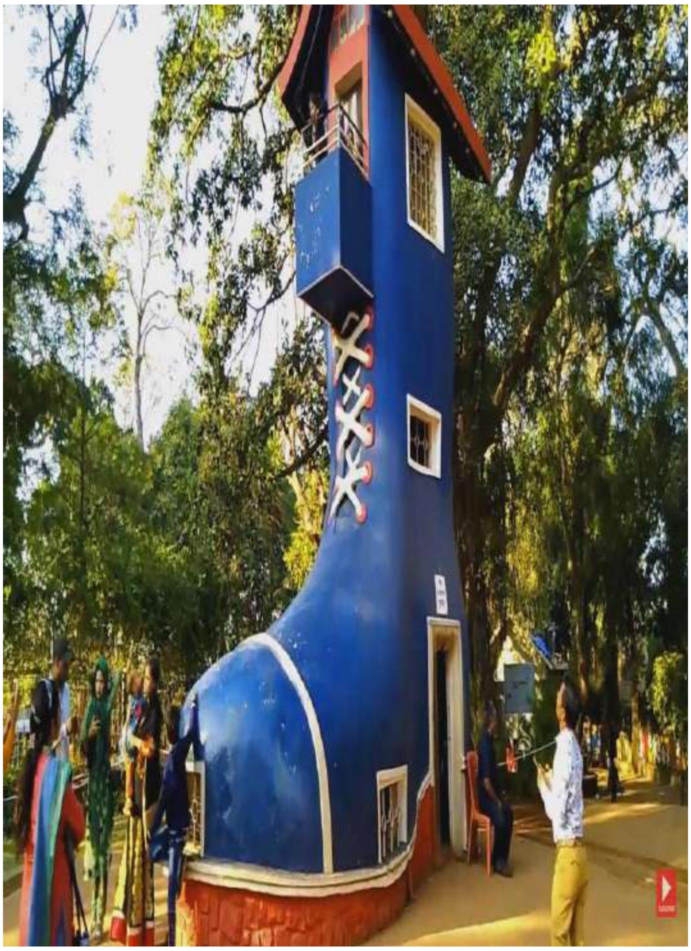

स्वतंत्र भारताचे पहिले पंतप्रधान पंडित जवाहरलाल नेहरु यांच्या पत्नी श्रीमती कमला नेहरु यांच्या स्मरणार्थ या उद्यानाला त्यांच नाव देण्यात आलेले आहे. मुंबईतल्या अगदी पहिल्या उद्यानांपैकी हे एक उद्यान. सन १८८१ मध्ये हे उद्यान तयार करण्यात आले असं म्हणतात. इंग्लिश बालकविता **“There was an old woman who lived in a shoe!”** या कल्पनेवरुन बांधलेली वास्तू उद्यानात आहे. लहान मुलांमध्ये म्हातारीचा बूट म्हणून ती लोकप्रिय आहे. शाळांमधून एक दिवसाच्या अनेक सहली येथे आखल्या जातात. सप्तरंगी ॲम्फिथिएटर, मिनिऑन सेल्फी पॉईंट, चार स्तंभाची प्रतिकृती असलेला अशोक स्तंभ अशी या उद्यानात अनेक आकर्षणे आहेत. उद्यानातून मुंबईची स्काय लाईन आणि मरीन लाईन्सच्या दिव्यांची शोभा पाहण्यासारखी असते.

गेट वे ऑफ इंडिया

अपोलो बंदरचं मूळ नाव आहे पालवा बंदर. कारण पालवा नावाच्या एका माशाची विक्री इथे मोठ्या प्रमाणात होई. पालवा या नावाचा पोर्तुगीजांनी पोलेम असा अपभ्रंश केला. त्याचा अपभ्रंश ब्रिटिशांनी पॅलो असा केला आणि शेवटी पॅलोचं परत अपोलो झालं.(अपोलो ही ब्रिटिशांची सूर्यदेवता). परदेशातून येणा-या गव्हर्नर/ राजघराण्यातील लोक अशा अतिमहत्वाच्या व्यक्तींचा भारतात प्रवेश होण्यासाठी अपोलो बंदर वापरलं जाई. त्यांच्यासाठी इथे खास जेट्टी बांधण्यात आली होती. तिचं नावं कालांतराने 'अपोलो बंदर', 'वेलिंग्टन बंदर', 'गेट वे ऑफ इंडिया' असं बदलत गेलं.

गेट वे ऑफ इंडियाच्या वास्तूवर **'Erected to Commemorate the Landing in India of Their Majesties King George V and Queen Merry'** असं मोठ्या ठळक अक्षरात कोरलेलं आहे. सुरवातीला भारताची राजधानी कलकत्याला होती. ती दिल्ली येथे हलवण्यासाठी दिल्ली दरबार आयोजित करण्यात आला होता. त्या दरबाराला उपस्थित राहण्यासाठी १९११ मध्ये इंग्लंडचे राजा आणि राणी हे जोडीने पहिल्यांदाच भारतात आले होते. राजा आणि राणीचे भारतातून पुन्हा इंग्लंडला प्रस्थान झाल्यानंतर त्यांच्या यात्रेच्या स्मरणार्थ गेट वे ऑफ इंडियाची वास्तू बांधण्यात आली. १९२४ मध्ये तिचं बांधकाम पूर्ण झालं. वास्तुचे शिल्पकार जॉर्ज व्हिटेट यांनी भारतीय स्थापत्यशैलीचा अभ्यास करुन त्याआधारे गेट वे ऑफ इंडियाच्या वास्तूंच बांधकाम करुन घेतलं. त्यामुळे पहिल्याप्रथम पाहताना ही वास्तू पुरातन असल्यासारखी वाटते. परंतु सन २०२४ मध्ये तिला केवळ शंभर वर्ष पूर्ण होत आहे.

या वास्तूमध्ये असलेले मिनार, दगडी जाळ्या, कमानी या सर्वांवर गुजरात मधील चंपानेर, अहमदाबाद येथील इस्लामी शैलीचा प्रभाव दिसतो. वास्तूच्या पायाभरणीचा दगड पाहिल्यास त्यावर मुंबईचे गव्हर्नर लॉर्ड सिडेनहॅम यांनी ३१ मार्च १९१३ रोजी या वास्तूची पायाभरणी केली होती, असा उल्लेख दिसतो. वास्तूची बांधणी गॅमन इंडिया या कंपनीने केली. घुमट सोडून इतर सर्व वास्तू दगडी आहेत. परंतु घुमट हे आरसीसीचे आहेत. त्याकाळी हे नवं तंत्र वापरात आलं होतं. वास्तूचा नकाशा जरी जॉर्ज व्हिटेट या विलायती स्थापत्यकारानं तयार केलेला असला तरी बांधणी रावबहादूर यशवंतराव देसाई यांनी केली आहे. गावदेवीमध्ये असलेल्या त्यांच्या घराच्या अंगणात गेट वे ऑफ इंडियाची लहानशी प्रतिकृती ठेवलेली दिसून येते. त्यांच्या नावावरुनच ताजमहाल हॉटेलच्या बाजूला असलेल्या चौकाचं नाव रावबहादूर यशवंतराव हरिश्चंद्र देसाई चौक असं ठेवण्यात आलं आहे. भारताला स्वातंत्र्य मिळाल्यानंतर ब्रिटिश सैन्याची शेवटची तुकडी याच गेट वे ऑफ इंडियातून मायदेशी परत गेली होती.

जहांगीर आर्ट गॅलरी

सन १९५२ मध्ये कावसजी जहांगीर यांनी त्यांच्या मुलाच्या स्मरणार्थ जहांगीर आर्ट गॅलरीची स्थापना केली. सुप्रसिद्ध वास्तूरचनाकार दुर्गा बाजपेयी यांनी या वास्तूच डिझाईन तयार केलं आहे. त्याकाळी कॉंक्रिटचा वापर करुन इमारत बांधण्यांच तंत्र नवीन होतं. त्यामुळे ही वास्तू मुंबईतील सिमेंट कॉंक्रिटच्या इमारतींच्या पहिल्या पिढितील म्हणालया हवी. वास्तूचा अंडाकृती आकार आणि अंतर्भागात प्रवेश करणा-या सूर्यप्रकाशाचं आल्हाददायक स्वरुप ही या वास्तूची पाहताक्षणी जाणवणारी वैशिष्ट्य आहेत.

रामकुमार, के. के. हब्बर, एस. एच. रझा, अकबर पदमसी, एम. एफ. हुसेन यांसारख्या अनेक जगप्रसिद्ध भारतीय चित्रकारांच्या चित्रांच्या प्रदर्शनाचं जहांगीर हे माहेर होत आणि आहे. कोणत्याही भारतीय चित्रकारांच लहान असो किंवा मोठा — कायमचं एक स्वप्न असतं — आयुष्यात एकदा तरी जहांगीरमध्ये आपल्या कलाकृतींचं प्रदर्शन करायला मिळावं. शिल्पकार, हस्तकलाकार, विणकर, छयाचित्रकार यांच्या कलाकृतींची प्रदर्शनंही येथे भरवण्यात येतात. कलाविषयक व्याख्यानं, कार्यशाळा, चर्चासत्रं यांसाख्र्या कार्यक्रमांच्या आयोजनातून कलातज्ञांसोबतच सामान्य नागरिकांचीही कलेप्रती रुची वाढावी यासाठी प्रयत्न केले जातात.

सध्या या वास्तूमध्ये सात विविध दालनं आहेत. एक ऑडिटोरिअम हॉल, चार कलादालनं आणि 'टेरेस आर्ट गॅलरी फॉर फोटोग्राफी ॲण्ड व्हिजुअल आर्ट' यांचा यात समावेश आहे. वर्षभरात सुमारे ३०० प्रदर्शनांचं आयोजन इथं केलं जातं. दरवर्षी मॉन्सून आर्ट शो होतो. त्यात नवोदित कलाकारांना संधी दिली जाते. गॅलरीच्या बाहेरच्या परिसरात अनेक चित्रकार आपापल्या चित्रांच छोटेखानी प्रदर्शन भरवत असतात. आवडलेलं चित्र खरेदी करणारे कलाप्रेमी ग्राहकही इथे मोठया प्रमाणात दिसतात. मुंबईच्या काळा घोडा परिसराची ओळख मुंबईचा आर्ट डिस्ट्रिक्ट अशी आहे. त्याचा पाया रोवला आहे - जहांगीर आर्ट गॅलरीनं

म्हातारपाखाडी (माझगावं)

'माझगावं' हे मुंबईच्या मूळ बेटांपैकी एक आहे. इथे आग्री आणि कोळ्यांची वस्ती होती. त्यानंतर इतर धर्म व पंथाचे लोकही इथे राहू लागले. या सर्वांचा एकत्रितपणे घडलेला माझगावचा इतिहास आणि संस्कृती जाणून घेणं म्हणूनच रंजक ठरतं. माझगावच्या शहरी गजबजाटात म्हातारपाखडी या गावानं आपलं मूळ राहणीमान अजूनही जसच्यातसं जपलं आहे. म्हात्रे आडनावावरुन म्हातारपाखाडी हे नाव पडलं असावं असं म्हणतात. सुरुवातीला ईस्ट इंडियन वस्ती असलेल्या या गावात पुढे गोवेकरी आणि इतर कुटंबही वस्तीला येत गेली. कच्च्या लोखंडाचे नक्षीदार कठडे आणि लाकूडकाम असलेली टुमदार बंगलेवजा घरं, त्यांना असलेली कलात्मक सजावट, मोठाले पोर्च आणि व्हरांडे, घरासमोरचे चबुतरे या सर्व गोष्टी आज मुंबई सारख्या महानगरात दुर्मिळ आणि म्हणूनच पाहण्यासारख्या आहेत. भूमध्यसागरी प्रदेशातील स्थापत्यशैली असलेल्या यातील बहुतांश घरांमधे आज तिसरी पिढी रहत आहे. या घरांमधील अनेक घरे त्यात राहणा-या सर्वात वयस्क रहिवाशापेक्षाही जुनी आहेत. गावाची स्वत:ची विहीर आहे. पूर्वी लग्नसमारंभाच्या वेळी त्यातील पाण्याचा वापर केला जात असे. आजही ही विहीर काळजीपूर्वक जतन करण्यात आली आहे. म्हातारपाखाडीसंबंधी आणखी एक आगळीवेगळी गोष्ट म्हणजे गोव्यावरुन कामधंद्याच्या शोधात येणा-या तरुणांसाठी एथे अगदी काही रुपये देऊन राहण्याची सोय केली जात असे 'लायन्स डेन' या बंगल्याच लाकडी बांधकाम पाहण्यासारखं आहे. प्रवेशद्वारापाशी असलेल्या दोन सिंहांच्या शिल्पामुळे बंगल्याला हे नावं पडलं आहे.

वीरमाता जिजाबाई भोसले उद्यान, मुंबई

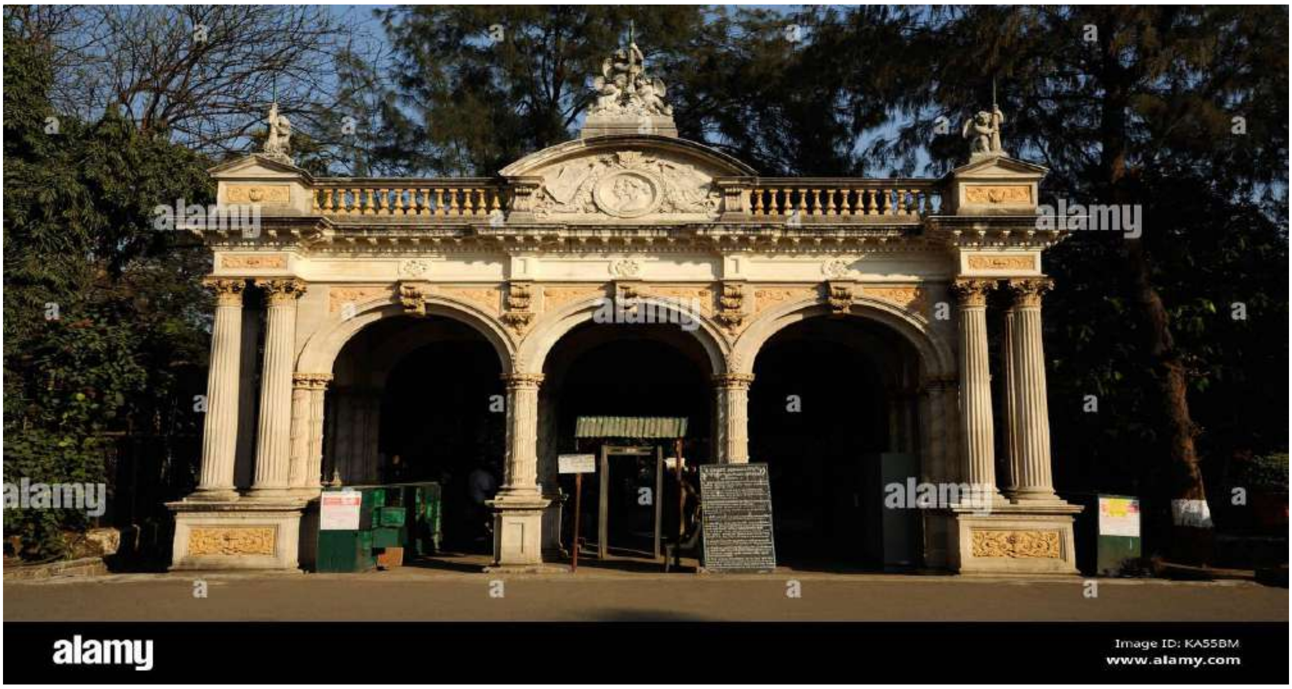

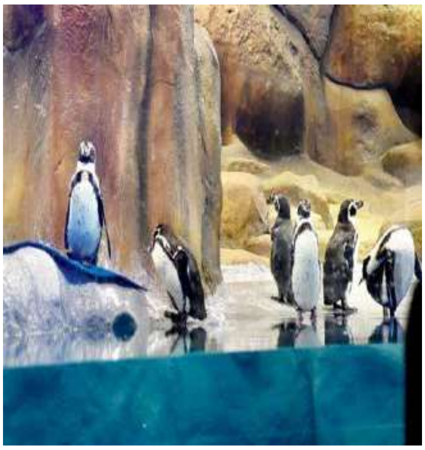

"राणीची बाग" किंवा "व्हिक्टोरिया गार्डन्स" या नावाने मुंबईकरांना परिचित असलेल्या उद्यानाचे आता **वीरमाता जिजाबाई भोसले उद्यान** नामांतर झाले आहे. ॲग्री-हॉर्टीकल्चरल सोसायटी ऑफ वेस्टर्न इंडिया या संस्थेने सन १८६२ मध्ये या उद्यानाची स्थापना केली. मुंबई सरकारने १८७३ मध्ये हे उद्यान मुंबई पालिकेकडे हस्तांतरित केले. तेव्हापासून हे उद्यान सार्वजनिक उद्यान व प्राणी संग्रहालय म्हणून ओळखले जाऊ लागले. सन १८७३ मध्ये बागेला १५ एकर जास्त जागा मिळाली. तीला कमानी प्रदेश द्वार, क्लॉक टॉवर आणि कॉन्झर्वेटरी या जुन्या बांधकामाचे आजही जतन केले जात आहे. आज या उद्यानाचा सुमारे ४८ एकर एवढा पसारा असून त्यातील एक तृतीयांश भाग प्राणी संग्रहालयाने व्यापला आहे. तर इतर भागात वनस्पती उद्यान आहे. वनस्पती उद्यानात हिरवळ फुलझाडांचे ताटवे, झुडुपे, वनौषधी वृक्ष-वेली इत्यादी भरपूर प्रमाणात प्रेक्षकांचे लक्ष वेधून घेतात. सुमारे ४८५ वृक्षांच्या प्रजाती असून त्यांची संख्या ३००० हून अधिक आहे. तसेच ४८० क्षुप प्रजाती ८०,००० या प्रचंड संख्येत लागवड केल्या आहेत, बागेच्या रोप वाटिकेत एक लाखाहून अधिक रोपटी विक्रीसाठी तसेच लागवडीसाठी उपलब्ध आहेत. प्रत्येक पावसाळ्याच्या सुरवातीला ही रोपटी नाममात्र १ रुपया किंमतीत लोकांना उपलब्ध करुन दिली जातात.

विदेश भ्रमण करत येणारे पक्षी

काळ्या शेपटी असलेला **गॉडविट** हा लांब पाय असलेला एक पक्षी आहे. काळ्या शेपटीचा गॉडविट हा नेदरलँडचा राष्ट्रीय पक्षी आहे. या पक्षांच्या प्रजाती ओलसर व दलदलीच्या वातावरणात प्रजनन करतात. त्याची प्रजनन श्रेणी आइसलँडपासून ते युरोप आणि मध्य आशियाच्या भागात पसरलेली आहे. भारतीय उपखंड, ऑस्ट्रेलिया, न्यूझीलंड, पश्चिम युरोप आणि पश्चिम आफ्रिका यांसारख्या वैविध्यपूर्ण भागात काळ्या शेपटीचे गॉडविट आढळतात. लुप्तप्राय प्रजाती म्हणून त्याचे वर्गीकरण केले आहे. **मुंबई शहरामध्ये शिवडीजवळ काळी गॉडविट सहज पाहायला मिळते.**

लिटल स्टंट हे पक्षी लांब पल्ल्याच्या स्थलांतरित असून आर्क्टिक युरोप आणि आशियामध्ये प्रजनन करतात. इतर प्रजातींच्या तुलनेत हे पक्षी आकाराने लहान तसेच या पक्षाचे पाय गडद असून बोटांना जाळी नसते. हे पक्षी अति वेगवान असतात. मुंबई शहरामध्ये शिवडी आणि ठाणे खाडीजवळ हे पक्षी आढळतात.

विकासापासून कोणीही वंचित राहू नये

“दशक कृतीचे”